

לקט זפרט

חלק שמונה עשר

זבו שלושה קונטרסים:

השלמה ל"נר למשיחי" - הערות זביאורים נוספים בתניא קדישא

ק"ץ שביבים - עובדות, "זוארטים", פנינים וזכרונות

"עלי הגיון" - אוסף של מאמדי עיון ומחשבה

הרב טוביה בלוי

ה'תשפ"ג - שנת "הקהל"

עימוד ועיצוב:

טל: +972 (0)8-8502771
www.chazak.co.il
office@chazak.co.il

חזק והצאה לנער בנימי

ב"ה

בפתח

בתודה לה' ובשמחה רבה הנני מתכבד להגיש לידידינו שליט"א את החלק הח"י של "לקט ופרט" בשעטו"מ. כקודמיו הוא כולל: א. הוספות לספר "נר למשיחי" על התניא קדישא. ב. ק"ץ "שביבים": עובדות, ווארטים, פנינים, זכרונות. ג. "עלי הגיון": אוסף של מאמרי עיון ומחשבה.

* * *

ההערות על התניא הן נוסף על כל הנדפס במהדורה השמינית של "נר למשיחי" ובקונטרס ההשלמות אליה שנדפס לאחרונה.

* * *

כבר הורחב בחלק הקודם של "לקט ופרט" על מצוות "הקְהָל", המתקיימת "מקץ שבע שנים במועד שנת השמיטה בחג הסוכות" (וילך לא, ו), ועל כך ששנה זו היא שנת "הקְהָל".

על מטרת מצוות "הקְהָל" נאמר בתורה (וילך לא, יב): "למען ישמעו ולמען ילמדו ויראו את ה' אלוקיכם ושמרו לעשות את כל דברי התורה הזאת".

המלה החוזרת על עצמה בפסוק היא "למען", העולה בגימטריה 190, כמניין המלה "קץ". יתכן שהדבר מורה על סגולה מיוחדת במצווה האמורה לזירוז הגאולה.

בקשר לכך יצויין כי גם מספר ה"שביבים" הוא 190, בגימטריא "קץ". יהי רצון שנזכה במהרה לקץ הימין בביאת משיח צדקנו.

* * *

הקונטרס יוצא לאור לקראת כ"ד טבת תשפ"ג, בו ימלאו מאתים ועשר שנים (תקע"ג-תשפ"ג) להסתלקות-הילולא של כ"ק אדמו"ר הזקן נ"ע, בעל התניא והשולחן ערוך ומייסד חסידות חב"ד, וסימנך: "דור לדור ישבח מעשיך" (תהלים קמה, ד), "דור" בגימטריא מאתים ועשר.

את "אגרת הקודש" סימן כ' שבספר תניא קדישא, דיבור המתחיל "איהו וחיוהי חד", כתב כ"ק אדמו"ר הזקן נ"ע בימים שלפני הסתלקותו.

תוכן האגרת עוסק בביאור מעלתן וחשיבותן הנפלאה של המצוות המעשיות, תוך הסתמכות על יסודות בתורת הקבלה, בכך שבאמצעותן מתבצע עיקר המטרה של "דירה בתחתונים" שלשמה נברא העולם.

* * *

חובה נעימה לי להודות מקרב לב לנכדיי היקרים, ברוכי הכשרון והידע, הרה"ח ר' לוי יצחק שי' שפרינגר, שליח הרבי ביישוב "צור יגאל", על ההערות לתניא קדישא, אותם העלה על הכתב על פי מה ששמע ממני, והרה"ח ר' משה לוי יצחק שי' לאופר, נו"נ בשיבת "תורת אמת חב"ד ליובאוויטש", על הכנת החוברת לדפוס, ובמיוחד על ה"שביבים", אותם העלה על הכתב על פי מה ששמע ממני. ברוכים יהיו!

* * *

ויהי רצון שקונטרס זה יתרום להפצת מעיינות הבעש"ט הקדוש חוצה וממילא לזירוז וקירוב הגאולה השלמה בביאת משיח צדקנו תיכף ומיד בקרוב ממש, כי כלו כל הקיצים וכבר בא מועד.

הרב טוביה בלוי

עשרה בטבת, ייהפך לשמחה, תשפ"ג, שנת הקהל

תוכן העניינים

נד למשיחי	ז
ספר של בינונים	ט
אגדת הקודש	יג
קונטרס אחדון	טז
ק"ץ שביבים	יז
עלי הגיון	קז

A decorative, ornate floral frame with intricate scrollwork and leaf patterns, rendered in a light gray color. It encloses the central text.

”נר למשיחי”

השלמות חלק י

הערות וביאורים נוספים

בתניא קדישא

ספר של בינונים

פרק כ"ח

נודע דרך הנלחמים וכן הנאבקים יחד כשאחד מתגבר אוי השני מתאמץ להתגבר ג"כ בכל מאמצי כחו. ולכן כשנפש האלקית מתאמצת ומתגברת להתפלל אוי גם הקליפה מתגברת כנגדה לבלבלה ולהפילה במחשבה זרה שלה.

ולא כמעות העולם שמועים להוכיח מנפילת המחשבה זרה מכלל שאין תפלתם כלום, שאילו התפלל כראוי ונכון לא היו נופלים לו מחשבות זרות. והאמת היה כדבריהם אם היתה נפש אחת לברדה היא המתפללת והיא המחשבת ומהרהרת המחשבות זרות. אבל באמת לאמיתו הן שתי נפשות הנלחמות זו עם זו כמוחו של אדם כל אחת חפצה ורצונה למשול בו ולהיות המוח ממולא ממנה לברדה. וכל הרהורי תורה ויראת שמים מנפש האלקית וכל מילי דעלמא מנפש הבהמית רק שהאלקית מלובשת בה

להלן "וואַרט" נפלא ששמעתי מנכדי התמים המצויין ישעיהו שי' בלוי, בן בני הרה"ג הרה"ח רבי פרץ אוריאל שליט"א, בשם הגה"ח רבי יונה

יעקובוביץ' שליט"א (מראשי ישיבת "תומכי תמימים" בקרית גת). המיוחד בווארט זה אינו רק בשנינותו ומקוריותו, אלא בעיקר בהיותו מעוגן היטב בתוך פשט הדברים, עד שהפלא העולה הוא - הכיצד לא נכתבו הדברים עד עתה.

ואלה דבריו:

בפרשת תולדות (כה, כב-כג) מספרת התורה על רבקה אמנו "ויתרוצצו הבנים בקרבה ותאמר אם כן למה זה אנכי, ותלך לדרוש את ה'. ויאמר ה' לה שני גויים בבטנך ושני לאומים ממעיך יפרדו, ולאום מלאום יאמץ ורב יעבוד צעיר".

מבואר במדרש (בראשית רבה פרשה סג, ו. ותוכן הדברים מובא אף בפירוש רש"י על הפסוק) "בשעה שהיתה עומדת על בתי כנסיות ובתי מדרשות יעקב מפרכס לצאת . . . ובשעה שהיתה עוברת על בתי עבודת כוכבים עשו רץ ומפרכס לצאת".

נשאלת השאלה: מה "הרגיע" את רבקה כאשר נודע לה כי "שני גויים בבטנה"? לו יהי שאחד מהם צדיק ורוצה לצאת לבתי כנסיות ובתי מדרשות, אבל עדיין אחד מבניה רשע ורוצה לעבוד עבודה זרה!

כד דייקת, מבאר הרב יעקובוביץ', מתורץ הדבר בדברי רבנו הזקן בתניא קדישא, פרק כ"ח: "נודע דרך הנלחמים וכן הנאבקים יחד כשאחד מתגבר אזי השני מתאמץ להתגבר ג"כ בכל מאמצי כחו. ולכן כשנפש האלקית מתאמצת ומתגברת להתפלל אזי גם הקליפה מתגברת כנגדה לבלבלה ולהפילה במחשבה זרה שלה.

ולא כטעות העולם שטועים להוכיח מנפילת המחשבה זרה מכלל שאין תפלתם כלום, שאילו התפלל כראוי ונכון לא היו נופלים לו מחשבות זרות. והאמת היה כדבריהם אם היתה נפש אחת לבדה היא המתפללת והיא המחשבת ומהרהרת המחשבות זרות. אבל באמת לאמיתו הן שתי נפשות הנלחמות זו עם זו במוחו של אדם כל אחת חפצה ורצונה למשול בו ולהיות המוח ממולא ממנה לבדה. וכל הרהורי תורה ויראת שמים מנפש האלקית וכל מילי דעלמא מנפש הבהמית רק שהאלקית מלובשת בה".

והם הם הדברים: כל עוד היתה סבורה רבקה כי בן אחד בקרבה שאינו "עקבי", ומפרכס לצאת הן לעבודת ה' והן, להבדיל, לעבודה זרה, הרי זו ראייה שגם עבודת ה' שלו "אינה כלום". על כך הודיע לה הקב"ה ש"באמת

הן שתי נפשות", "ולאום מלאום יאמץ - כשזה קם זה נופל וכשזה קם כו" (תניא, פרק י"ג), כך שהבן העובד את ה', עובד את ה' באמת; וגם השני שנמשך למקומות אחרים, יש תקווה סוף סוף להפילו ולנצחו.

פרק ל"ה

ותהי זאת נחמתם לנחמם בכפליים לתושיה
ולשמח לבם בה' השוכן אתם בתוך תורתם
ועבודתם וכו'

בתניא קדישא פרק ל"ה מרחיב רבנו הזקן, בהתבססו על דברי ה"ינוקא" בזוהר הקדוש, במעלת קיום המצוות המעשיות, המביא דוקא הוא להשראת השכינה יותר אפילו מאהבת ה' ויראת ה' בדרגה גבוהה. עיין שם.

אלא שכפתיח להסבר כותב רבנו "ותהי זאת נחמתם [של הבינונים שלא ויכלו לעולם לשלח את הנפש הבהמית שמהקליפה ולדחותה ממקומה מחלל השמאלי שבלב שלא יעלו ממנה הרהורים אל המוח, וא"כ למה זה ירדו נשמותיהם לעולם הזה ליגע לריק ח"ו להילחם כל ימיהם עם היצר ולא יכלו לו? -] לנחמם בכפליים לתושיה ולשמח לבם בה' השוכן אתם בתוך תורתם ועבודתם".

נכדי התמים המצויין אורי שי' בלוי, בן בני הרה"ג הרה"ח רבי פרץ אוריאל שליט"א, שאל אותי על לשון אדמו"ר הזקן: כיצד מתאים האמור בהקדמה לתשובה "בה' השוכן אתם בתוך תורתם ועבודתם" - עם המוסבר בהמשך בהרחבה שקיום המצוות במעשה הוא העיקר? הרי הוא נותן כאן משקל גם ל"תורתם"?

המענה הפשוט על כך (וכך ביארהי ב"שכיבים" שב"לקט ופרט" יז, קיב):

בלימוד התורה שני ענינים: א. ההבנה וההשגה של התורה בשכל האדם. ב. עצם הלימוד של האדם. בעוד שהענין הראשון אכן אינו שייך לתשובת אדמו"ר הזקן, שכן הבנה והשגה אינם יכולים, כמוכח, להתבצע מתוך כפייה, הרי שלגבי עצם הלימוד האדם יכול לכפות את עצמו ללימוד גם כשמצד נפשו הבהמית אינו מעוניין בכך (ראה על כך גם בפרק ט"ו).

יש להוסיף על כך, כי בקונטרס אחרון ד"ה "להבין מ"ש בפע"ח" שב רבנו ומבאר בהרחבה את מעלת קיום המצוות במעשה, אלא שלכל אורך

הדרך מזכיר רבנו במקביל לקיום המצוה גם את לימוד הלכותיה (וכן לימוד הסוד, אבל דוקא סודות המצוה דלא גרע מלימוד הלכותיה ואדרבה כו' אף שאינו משיג המהות). לאמור: ההתבטלות אל ה' שבקיום המצוה (שהיא זו המביאה להשראת השכינה), מתבטאת גם בחלק הלימוד השייך אל המצוה.

והדברים מאירים, כמובן, גם את לשון רבנו בפרקנו "תורתם ועבודתם" – תורתם המביאה לידי עבודתם, דהיינו לימוד הלכות המצוה וסודותיה.

אגרת הקודש

סימן ט'

עיקר עבודת ה' בעתים הללו בעקבות משיחא היא עבודת הצדקה! ולא אמרו רבותינו ז"ל "תלמוד תורה שקול כנגד גמילות חסדים" אלא בימיהם . . . משא"כ בעקבתא דמשיחא שנפלה סוכת דוד עד בחי' רגלים ועקביים שהיא בחי' עשיה, אין דרך לדבקה בה באמת ולהפכא חשוכא לנהורא דילה [נ"א דילה] כ"א בבחי' עשיה ג"כ, שהיא מעשה הצדקה

על דברי אדמו"ר הזקן האמורים כותב כ"ק אדמו"ר זי"ע (לקוטי שיחות חלק ט' עמ' 345 בהערה): "אין להקשות והלא פס"ד ערוך הוא בכל הפוסקים, ואדמו"ר הזקן עצמו הביאו בהל' ת"ת שלו (פ"ד ס"ב, ז) דתלמוד תורה שקול כו' - כי הרי מצוה שא"א לעשותה ע"י אחרים קודמת לת"ת (שם פ"ד ס"ג) ולכן כש"אין דרך כו' כי אם ע"י מעשה הצדקה כו' (ראה אגה"ק שם) - זהו העיקר".

[וראה הסבר הדברים בהרחבה בספרי "נר למשיחי" על התניא שם].

יש להצביע על מקור מפורש, לכאורה, לדברים, בדברי רבנו הזקן עצמו - ב"קונטרס אחרון" בדיבור המתחיל "הנה לא טובה השמועה" כותב רבנו: "בדורות הראשונים . . . היתה תורתם קבע ועיקר עבודתם ולא תפלתם . . . עתה הפעם בעקבות משיחא (ש) אין תורתנו קבע מצוק העתים". כלומר: העובדה שעתה אין תורתנו קבע, אינה מצביעה על שוני עקרוני במה עיקר החשיבות בעבודת ה', כי שינוי זה אינו אלא מחמת כורח זמני.

*

בהמשך לדברים האמורים, יש להעיר על הבדל בין האמור באגרת הקודש סימן ט' לאמור בקונטרס אחרון.

בשני המקומות מתייחס רבנו, כאמור, לכך שבזמננו לא מתבטא עיקר עבודת ה' בלימוד התורה; אבל בקשר לעבודה המהווה בזמננו עיקר

עבודת ה', יש לכאורה סתירה: באגרת הקדש מסיים רבנו כי העיקר הוא מעשה הצדקה, ואילו בקונטרס אחרון מסיק שעיקר העבודה היא התפלה!

נראה לבאר את הסתירה לאור דברי רבנו במקום שלישי, "יבוא השלישי ויכריע ביניהם": בקונטרס אחרון בדיבור המתחיל "עייך ע"ח שער הנקודות" עוסק רבנו במעלת המצוות המעשיות, ובין הדברים כותב: "ומ"ש שם [בעץ חיים] שאדם הראשון תיקן ג"כ ע"י תפלה, היינו ע"י אותיות הדבור דעקימת שפתיו הוי מעשה כי הן מנפש החיונית שבגוף ודמו אשר שרשן מנוגה".

נמצאנו למדים שאין סתירה בין הדברים. עיקר עבודת ה' ועיקר הבירור נעשה אכן על ידי מעשה, כמבואר באגרת הקדש סימן ט' ובמקומות נוספים. מעלת המעשה באה לידי ביטוי באופן מודגש במצות הצדקה, אך גם בתפלה יש את החלק המעשי, של "עקימת שפתיו", ולכן גם עבודה זו נכללת בעבודת ה' העיקרית בזמננו. וראה גם בקונטרס אחרון בדיבור המתחיל "להבין מ"ש בפע"ח", שם מבואר שרק בלימוד הלכות המצוה וסודותיה ישנה מעלת המעשה ולא בלימוד תורה סתם, עייך שם.

[ויש להעיר ולציין בקשר לעולה מן הדברים – שמעלת הדיבור קיימת בתפלה דוקא, יותר מאשר בתורה – כי בלקוטי תורה נוקט רבנו באופן אחר (בפרשת מצורע דף כ"ה, ד' ואילך): "בראתיו היא בחי' מחשבה . . והיא נגד התפלה שהיא עבודה שבלב זו הכוונה במחשבה ברעותא דליבא . . ודבור התפלה הוא רק שיהיה הקול מעורר הכוונה . . יצרתיו הוא בחי' הדבור . . והוא נגד התורה שעיקר מצותה בדיבור. וכמ"ש ושננתם לבניך ודברת בם. וכתוב והגית בו יומם ולילה וקי"ל דהרהור לאו כדיבור דמי ואין יוצא ידי חובתו בהרהור לבד"].

קונטרס אחרון

ד"ה דוד זמירות קרית להו

וזאת היתה שמחת דהע"ה שהיה מזמר ומרנן לשמח לבו בעסק התורה בעת צרתו. אך מה שהיה משתבח בתהלת התורה במעלתה זו ואמר זמירות היו לי בו' נענש ע"ז וא"ל הקב"ה זמירות קרית להו, משום שבאמת מעלתה זו שכל העולמות במלים לגבי דקדוק אחד ממנה היא מבחי' אחוריים של עומק המחשבה. . אבל פנימית שבעומק שהוא פנימית התורה היא מיוחדת לגמרי באור א"ס ב"ה המלוכש בה בתכלית היחוד, ולגבי א"ס ב"ה כל העולמות כלא ממש ואין ואפס ממש. . והלכך גם לפנימיות התורה אין לשבחה כלל בתהלת חיות כל העולמות מאחר דלא ממש חשיבי, ובבחי' פנימיותה אינה שמחת לבב אנוש ושעשועיו אלא כביכול שמחת לב ושעשוע המלך הקב"ה שמשתעשע בה

גם את הביאור הבא שמעתי מנכדי התמים המצויין ישעיהו שי' בלוי, בן בני הרה"ג הרה"ח רבי פרץ אוריאלי שליט"א, בשם הרב יעקובוביץ' שליט"א:

במסכת עירובין דף יח, ב: אמר רבי ירמיה בן אלעזר כל בית שנשמעין בו דברי תורה בלילה שוב אינו נחרב, שנאמר (איוב לה, י) "ולא אמר איה אלוה עושי, נותן זמירות בלילה".

במאמר זה מגדירה הגמרא את דברי התורה - "זמירות".

המהרש"א (בחדושי אגדות שם) מקשה ממאמר אחר, במסכת אלו נאמרין [סוטה דף לה, א]: דרש רבא מפני מה נענש דוד מפני שקרא לדברי תורה זמירות שנאמר "זמירות היו לי חוקיך בבית מגורי", אמר לו הקב"ה, דברי

תורה שכתוב בהן "התעיף עיניך בו ואיננו" אתה קורא אותן זמירות?!
הריני מכשילך בדבר שאפילו תינוקות של בית רבן יודעין אותו.

המהרש"א מתרץ כי בעירובין אין הכוונה ל"זמירות" במובן הפשוט,
אלא הדמיון ל"זמירות" הוא רק בכך שנשמעים בלילה למרחוק כמו
זמירות.

אמנם, לפי דברי רבנו הזקן אין צורך לדחוק ולחלק בפירוש המלה
"זמירות" בשני המאמרים, אלא, בשניהם הכוונה לרננה ותענוג, כי באמת
קיימת בתורה גם מעלה זו, ואף על פי כן נענש על כך דוד כי מעלתה
העיקרית של התורה גבוהה מכך.

וזו לשונו הק' ב"קונטרס אחרון", ד"ה דוד זמירות קרית להו [נאחר
שמבאר המעלה שבה היה דוד משתבח, שכל העולמות תלויים בדקדוק
מצוה אחת]: "וזאת היתה שמחת דהע"ה שהיה מזמר ומרנן לשמח לבו
בעסק התורה בעת צרתו. אך מה שהיה משתבח בתהלת התורה במעלתה
זו ואמר זמירות היו לי כו' נענש ע"ז וא"ל הקב"ה זמירות קרית להו,
משום שבאמת מעלתה זו שכל העולמות בטלים לגבי דקדוק אחד ממנה
היא מבחי' אחריים של עומק המחשבה. . אבל פנימית שבעומק שהוא
פנימית התורה היא מיוחדת לגמרי באור א"ס ב"ה המלוכש בה בתכלית
היחוד, ולגבי א"ס ב"ה כל העולמות כלא ממש ואין ואפס ממש. . והלכך
גם לפנימיות התורה אין לשבחה כלל בתהלת חיות כל העולמות מאחר
דלא ממש חשיבי, ובבחי' פנימיותה אינה שמחת לבב אנוש ושעשועיו
אלא כביכול שמחת לב ושעשוע המלך הקב"ה שמשמעשע בה".

ומפורש יותר ב"תורה אור" דף לב, א: וזהו "זמירות היו לי חוקיך בבית
מגורי" שהיה שש ושמח בהם עד שהיו לו כמו זמירות ותענוגים. אלא
שנענש על שקראם זמירות, ולא על שלמד בענין זה, אלא על ששיבחהו בזו
המעלה לחוד שהוא מקור וחיות כל העולמות שבאמת הוא גבוה למעלה
מעלה מבחי' קיום וחיות כל העולמות, וכמ"ש ואהיה אצלו אמון ואהיה
שעשועים יום יום, ופי' במדרש אמון מופלא שהוא מבחי' פלא העליון
בחינת נפלאותיך ומחשבותיך.

A decorative, ornate frame with intricate scrollwork and floral motifs, rendered in a light gray color. It surrounds the central text.

ק"ץ שנינים

עובדות, "זוארטים",

פנינים וזכרונות

א.

שלוש אגרות קודש שלא התפרסמו עד עתה

הנני מתכבד לפרסם ב"שביבים" דלהלן שלושה מכתבים מאת כ"ק אדמו"ר זי"ע שכפי הנראה זו פעם ראשונה שמכתבים אלה באים בדפוס. הפרסום הינו באדיבות הרה"ג החפץ בעילום שמו שליט"א, נכדו של מקבל המכתבים זצ"ל.

שני המכתבים הראשונים עוסקים בהשפעה על יהודי בעל כשרונות מתאימים שהוצעו לו משרות שונות וביניהן משרת רבנות באיטליה.

במכתב הראשון משרטט כ"ק אדמו"ר זי"ע לנמען תכנית פעולה מפורטת ומסודרת כיצד יוכל הנמען להביא באמצעות הפעולות הנדרשות המפורטות להצלת מצבה הרוחני של יהדות איטליה ולגרום להפצת היהדות בה.

ב.

תוספות בכתב יד קודש

יצויין כי החלק האחרון של המכתב השני נדפס ב"אגרות קודש", חלק יא, עמוד שמב, אגרת ג'תשכו*, אך לשלמות העניין יועתק המכתב במלואו כשהוא מוגה על פי תצלום המכתב המקורי.

כיון שבמכתבים יש גם פרטים אישיים מסויימים הושמטו אלה מן התצלום שהגיע לידי. אלה יסומנו בהעתקת המכתבים בציון כזה: [. .].

המכתבים חולקו כאן לפיסקאות קצרות וניתנו להם כותרות כדי להקל על הקריאה.

יש לציין כי על כל אחד משלושת המכתבים ישנם מלים או תיקונים שנוספו בכתב יד קדשו של הרבי, וכן חתימת ידו הקדושה.

ג.

”בזמננו זה – כל כח וכשרון יקר ביותר”

ב”ה. יג’ סיון תשט”ו

ברוקלין

הו”ח אי”א נו”נ כו’

מוה”ר [. .] שי’

במענה על מכתבו מעש”ק (והקודם לו). בו כותב אודות ביקורו מלפני איזה שבועות [. .] ואח”כ מהיותו [. .] והצדדים השונים בהמשרות שמציעים לו במקומות הנ”ל, ושואל חוות דעתי בזה.

והנה לדעתי בזמננו זה – כל כח וכשרון יקר ביותר, ובמכש”כ וק”ו מזמנים שעברו, וכמה פעמים ככה.

וכיון ששולט הוא בשפה האיטלקית ומומחה בענייני איטליא, הרי גם את זה צריך לנצל בהחזקת היהדות והפצתה. ולכן בענייני הסתדרות שלו – דין קדימה להסתדר באופן שידיעות הנ”ל תסייענה בזה.

ד.

”ידוע פסק תוה”ק . . שלפעמים מוחלים מפני ההכרח”

בהנוגע למקום מיוחד באיטליא – מובן שצריך להתחשב עם מצבו של [. .] שלא לנגוע בכל אשר לו, ואדרבה.

ולכן צריך חקירה ודרישה יסודית במצב הדברים [. .] כי אף שהנ”ל אומר לו שמסכים לזה שמציעים לו משרה שם, הרי ידוע פסק תוה”ק בכגון דא שלפעמים מוחלים מפני ההכרח, וד”ל.

אף שמובן ג"כ שיש עבודה [. .] לשנים ולשלשה ואולי ליותר – אם מלכתחלה ובלבב שלם יחלקו ביניהם המקצועות והעניינים השונים. אלא שקישויים בדבר מפני שגם הבעלי בתים ודרי המקום יתערבו בעניינים כאלו, והרבה חברות עושה והרבה לשון הרע מקלקלת וכו'.

ה.

"זעיקר עבודתו שם, לדעתי, היא התעוררות אנשי העיר . . לעניני תורה ויהדות"

בכל אופן, גם אני בדעתי שאין ענינו ללמד קטנים, ועוד זאת שעלול הדבר להחליש כח השפעתו בעניינים עיקרים.

ובטח במשך זמן קצר יוכל לחנך מי מהנמצאים על אתר, שע"פ הוראתו ובהשגחתו, יהיו הם המלמדים והמורים,

ועיקר עבודתו שם, לדעתי, היא התעוררות אנשי העיר בה יהי', וגם בשאר ערי איטליא ע"י ביקוריו שם, לעניני תורה ויהדות, ובהקדם האפשרי לערוך הרצאות לפני מבוגרים בשנים וקטנים בידיעות – בעניינים אלו. ומובן אשר גם זה צ"ל לא רק בעיר מגורו אלא בכל עיר שיוכל לחדור שמה.

ו.

"לבחור מהנמצאים על אתר אנשים ונשים כאלו שיוכלו להיות משפיעים"

ובבת אחת עם זה לבחור מהנמצאים על אתר אנשים ונשים כאלו שיוכלו להיות משפיעים במקומות שונים (בתור מורה, מרציא, נואם בשבתות וימים טובים, יומי דפגרא וכו') והוא יתן להם הוראות בנוגע לחומר הדרשה והלימוד וכו'.

וכפי השמועות שהגיעוני ממצב היהדות באיטליא – יש להזדרז בהצלת מצב זה שם בעוד מועד. ומסופקני אם מי שאינו שולט בשפת המדינה ובמנהגי יצליח בזה כדבעי.

ז.

”עליו להיות רק המיסד והמתחיל”

= בתור שלב שני, מוכרח הקמת סמינריון למורים מורות ולמדריכי נוער וכו', וכן כותבים במכ"ע שונים בשפת המדינה או גם חוברות בפ"ע בעניני יהדות בכלל ובמצות מעשיות – כפשוטו – בפרט.

פשיטא שכל הנ"ל היא עבודה רחבה ומסועפת למעלה מכחותיו וזמנו של איש אחד, אבל עליו להיות רק המיסד והמתחיל ואח"כ רק בתור משגיח שלא יטו מהדרך והכוונה הרצוי.

ח.

אין לפרסם את התכנית אך יש לבוון אליה

= יש להביא בחשבון שכל הנ"ל יעורר התנגדות מצד [. .], ולכן פרסום התכנית הנ"ל במילואה עתה – אפשר שיקלקל. וגם אין הכרח בפרסום זה. אבל מלכתחלה צריך לכוון את העבודה מתאים למטרה ולתכלית, ובמילא להמנע מעניינים שיפריעו אח"כ בזה, ולנצל כל ענין שיזדמן להכשיר הדרך אלי.

ט.

”ידוע דרך כבוש הרגיל, בצד הקדושה, מעט מעט אגרשנו”

= אפשר ג"כ שתאור תכנית כזו תפחידו גם מלהתחיל, אבל כבר ראינו בכגון דא שאנשים מתי מספר כבשו עיירות ומדינות. אלא שכבר ידוע דרך כבוש הרגיל, בצד הקדושה, מעט מעט אגרשנו.

מובן מעצמו שאם ביכולתי לסייעו באופן המתאים בכל הנ"ל – אעשה את זה בחפץ לב.

בברכת הצלחה להסתדרות מתאימה לפניו

בגשמיות וברוחניות גם יחד

מ. שניאורסאהן

י.

”תכליתו של האדם לנצל כשרונותיו באופן היותר מועיל”

ב"ה. כא' מני"א תשט"ו

ברוקלין

הווי"ח אי"א נו"נ כו'

מוה [. .] שי'

שלום וברכה!

לאחרי שתיקתו הארוכה נתקבל מכתבו מט"ז מני"א, ומה
שכותב תוכן [. .]

הנה לדעתי וע"פ מרז"ל – גדולה מה מה שהם עושים עם
כבודו ממה שכבודו עושה עמהם אם תבוא משרה זו [. .] לידי
פועל, כי הרי תכליתו של האדם לנצל כשרונותיו באופן היותר
מועיל, וכמו שכתבתי לו במכתבי הקודמים, אינני רואה אופן
יותר פעיל בעבודה ובנצול כשרונות – ממה שיכול להיות במדינת
איטליא, הן מצד ידיעת השפה הן מצד ידיעתו מנהגי המדינה ועוד
ועוד.

וכתוצאה מזה – הנה אין נפקא מינה כ"כ אם כוונת
[. .] כנות הן, כיון שעל כבודו לחפש ככל האפשריות מקום
עבודה במדינת איטליא דוקא, ורצונם של הנ"ל מסייע הוא בזה
בהרבה.

יא.

”אי אפשר שלא ימצא על אתר מי שיכול לעסוק בזה”

ולשאלתו מי ילמוד עם הילדים הקטנים, הנה כמדומה
לי שכתב שגם זוגתו תחיי יכולה להתעסק בזה, עכ"פ בהתחלה.
וחדשים ראשונים ואמצעים של עבור – בודאי אין מפריעים בזה.
והעיקר אשר אי אפשר שלא ימצא על אתר מי שיכול לעסוק בזה,
לכה"פ כשכבודו יהי עומד על גביו וכו'.

יב.

העובדה שהמצב גרוע מהזוהה הזכחה לנחיצות ההתחלה בהפצת היהדות

מה שמסיים במכתבו שהמצב באיטליא הוא גרוע יותר מאשר מצייר אותו אני בעצמי, הנה זוהי עוד ראי' נוספת להנחיצות להתחיל בהקדם עבודת הפצת היהדות בשם, ובטח שמע מה ששמעתי אני מכ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע אשר הקהלה החרדית בפראנקפורט (לפני מלחמה עולמית השני') שהיתה לשם ולתפארת לכל בני ישראל אשר במדינה ההיא, היתה התחלתה משלש משפחות.

והשי"ת ינחהו ויוליכו בדרך הטובה לפניו בגשמיות וברוחניות גם יחד.

בברכה לבשורות טובות בכל האמור לעיל.

מ. שניאורסאהן

יג.

הסידוב מעורר השיש ודיעותא

ב"ה, ימי הסליחות, ה'תשי"ז
ברוקלין, נ. י.

הרה"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ כו' מו"ה [. .]

שלום וברכה!

מכ' נתקבל.

ולקראת השנה החדשה, הבאה עלינו ועל כל ישראל לטובה ולברכה, הנני בזה להביע ברכתי לו ולכל אשר לו, ברכת כתיבה וחתימה טובה לשנה טובה ומתוקה בגשמיות וברוחניות.

בברכת הצלחה

מ. שניאורסאהן

נ. ב. סירוב הכלה לבוא לדבר ע"ד הבדיקה, ספירה וכו' –
מעורר חשש וריעותא. ובפרט בתקופתנו זו. ולכן יש לעמוד ע"ז.

יד.

הגאון רבי אברהם סופר (שרייבר) זצ"ל

בקונטרס "התקשרות" גליון א'תעב, שיצא לאור לקראת שבת פרשת נח תשפ"ג, פרסם חתני הרה"ג הרה"ח רבי מרדכי מנשה שי' לאופר (בעמוד 10) את הדברים דלהלן, אודות הספר "תוספות חכמי אנגליה" שההדיר הגאון רבי אברהם סופר זצ"ל.

כהקדמה לכך יצויין כי מהדיר כתבי הראשונים, הגאון רבי אברהם סופר (שרייבר) זצ"ל, דודו של הגה"צ רבי יוחנן סופר מערלוי זצ"ל, היה יוצא ונכנס בהיכל קדשו של כ"ק אדמו"ר זי"ע (ראה גם "שביבים" שב"לקט ופרט" ד, נג. ט, נג-נד).

ראה להלן.

טז.

מהדיר כתבי המאירי (1)

מבין כתבי רבותינו הראשונים כמלאכים רחש הגר"א סופר חביבות מיוחדת לכתבי רבנו מנחם המאירי והקדיש להם חלק נכבד מחייו. בקשר לכך תצויין העובדה המפליאה כי במשך השנים תר"צ-תשט"ז ההדיר עשרה כרכים (!) מתורתו של המאירי.

כרכים אלה מכילים את פירושו "בית הבחירה" למסכתות (לפי סדר ההוצאה לאור): סנהדרין, תענית, חלה, שקלים, תמיד, מדות, ראש השנה, עדויות, הוריות, מקוואות, קידושין, עבודה זרה, כתובות, נדה, בבא בתרא, ואת "חיבור התשובה" שלו.

טז.

"ולכן גמרתי בדעתי להוציא לאור אחד מספריו"

בין השנים תרפ"ח-תרצ"ט כיהן הגר"א סופר ברבנות במספר ערים באיטליה, יתכן שעובדה זו הביאה לראשית עיסוקו בההדרת כתבי המאירי. כך כתב בהקדמתו ל"בית הבחירה" על מסכת סנהדרין (תר"צ): "בהיותי בעיר פרמא [שבאיטליה] וראיתי שם בספריה ספר המאירי על מסכתות כתב יד זכרתי שאאמו"ר הגאון הגדול אבדק"ק ערלוי שליט"א חבב מאוד ספרי רבנו המאירי ז"ל ולכן גמרתי בדעתי להוציא לאור אחד מספריו".

יז.

מהדיר כתבי המאירי (2)

אגב:

זכיתי להכיר מהדיר נוסף של כתבי המאירי, הלא הוא הגאון רבי משה הרש"ר זצ"ל, שההדיר את "בית הבחירה" למסכתות: עירובין, מגילה, מועד קטן, ואת ספרו "קרית ספר".

היכרותי הראשונה עמו היתה כיון שהיה תושב שיכון פאג"י-סנהדריה בשכנות לבית הוריי.

על הגר"מ הרש"ר זצ"ל וספריו, על מסכת הקשרים בין כ"ק אדמו"ר זי"ע לבינו, ועל היכרותי עמו נכתב בהרחבה ב"שביבים" שב"לקט ופרטי" ג, קע-קעא. ד, יא-טו. קנה.

יח.

שלשלת היחס

ייחוסו של רבי אברהם סופר הוא כדלהלן.

אחד מבניו של הגה"ק בעל ה"חתם סופר" היה הגה"ק רבי אברהם שמואל בנימין זצ"ל, בעל "כתב סופר", שמילא את מקום אביו ברבנות פרשבורג. בן נוסף הוא הגאון רבי שמעון סופר זצ"ל, רבה של קראקא (ראה "שביבים" שב"לקט ופרטי" ג, ל-לא. ה, ריז. י, רלג).

אחד מבניו של הגה"ק בעל ה"כתב סופר" היה הגאון רבי שמחה בונם סופר זצ"ל, בעל "שבט סופר" [בנו הוא הגאון רבי עקיבא סופר זצ"ל, בעל "דעת סופר", עליו ראה ב"שביבים" שב"לקט ופרט" א, לז. ב, כז. ג, לו. ד, נב. ט, רמז].

בן נוסף של ה"כתב סופר" היה הגה"ק רבי שמעון סופר מערלוי זצ"ל, בעל "התעוררות תשובה", שנהרג בשואה, הי"ד.
ראה להלן.

יט.

מצאצאי ה"התעוררות תשובה"

אחד מבניו של ה"התעוררות תשובה" הוא הגאון רבי משה סופר מערלוי זצ"ל, בעל "יד סופר", שנהרג בשואה, הי"ד [בנו של רבי משה הוא הגה"צ רבי יוחנן סופר מערלוי זצ"ל, עליו ראה ב"שביבים" שב"לקט ופרט" א, יז. ב, נב. ו, קעו].

בן נוסף של ה"התעוררות תשובה" הוא הגאון רבי אברהם סופר, שהיה, כאמור, מהדיר ספרי ראשונים, ודודו של הגה"צ רבי יוחנן סופר מערלוי זצ"ל.

ראה להלן.

ב.

"תוספות חכמי אנגליה"

כך בקונטרס 'התקשרות':

בזמנו פירסמנו את מכתבו של הרבי למהדיר הרה"ג ר' אברהם סופר על קבלת הספר "תוספות חכמי אנגליה" בשנת תשכ"ח. הרבי הודה למהדיר על ששיתף אותו בהוצאה-לאור.

העירנו הרה"ג הרה"ח ר' מנחם מענדל שי" גרינפלד מפתח תקוה כי לחביבות ושלמות העניין, יש לציין, כי הרב סופר ההדיר את תורת חכמי אנגליה על מסכתות: ביצה, קידושין, סנהדרין, נדה.

ראה להלן.

כא.

השתתפות הרבי בהדפסת הספר

עוד ב'התקשרות' שם:

בראש הספר על מסכת סנהדרין, מופיעה הקדשה מיוחדת ומפתיעה
בזה הלשון:

"הדפסת הספר הזה נתאפשרה הודות לסיועו וזירונו של גאון ישראל
וקדושו רבא דעמיה ומדברנא דאומתיה הגה"צ כקש"ת מהור"ר מנחם
מענדל שניאורסון שליט"א האדמו"ר מליובאוויטש".

מכאן עולה ככל הנראה שהרבי השתתף בהדפסת הספר ככל הנראה
בסכום ממשי ולא רק סימלי כגון בשטר דולר וכיו"ב "כהשתתפות
בהדפסה" כפי שהיה נוהג בחלוקת דולרים וכדומה.

ראה להלן.

תצלום שער הספר:

תוספות חכמי אנגליה

על

מסכת סנהדרין

יוצא לאור בפעם הראשונה מכתב יד יחידי

עם מראי מקומות והערות

על ידי

אברהם סופר

מנהי"ק ירושלים תובבי"א

תצלום ההקדשה לרבי:

ב"ה

הדפסת הספר הזה נתאפשרה הודות לסיועו וזירוזו של גאון
 ישראל וקדושו רבא דעמיה ומדברנא דאומתיה הגה"צ
 כקש"ת מהור"ר מנחם מענדל שניאורסון שליט"א
 האדמו"ר מליובאוויטש.

כב.

הערות הרבי על המהדורה

עוד ב'התקשרות' שם:

בכרך על מסכתות נדה ועבודה זרה – שיצא לאור בשנת תשל"א – לאחר
 הקדמת הרב סופר, ולפני פירוש דברי התוספות, הדפיס הר"א את אגרות
 הרבי אליו עם הקדמה קצרה:

"כאשר זכיתי להיות אצל גאון ישראל וקדושו רבא דעמיה ומדברנא
 דאומתיה, הגה"צ כקש"ת מהור"ר מנחם מענדל שניאורסון שליט"א
 האדמו"ר מליובאוויטש, מסר לי בכתב כמה הערות לתוס' חכמי אנגליה
 למס' סנהדרין שזכיתי להו"ל. אני מדפיס מלה במלה כמש"כ אדמו"ר
 שליט"א. הוספתי למטה את פתרון ר"ת [ראשי-תיבות] שאין אנו רגילין
 בהם".

עד כאן מקונטרס 'התקשרות'.

כג.

תצלום הקדמת המהדיר וההערה הראשונה של הרבי:

כאשר זכיתי להיות אצל גאון ישראל וקדושו רבא דעמיה ומדברנא דאומתיה הגה"צ כקש"ת מהור"ר מנחם מענדל שניאורסון שליט"א האדמו"ר מליובאוויטש מסר לי בכתב כמה הערות לתוס' חכמי אנגליה למס' סנהדרין שזכיתי להר"ל. אני מדפיס מלה במלה כמש"כ אדמו"ר שליט"א. הוספתי למטה את פתרון ר"ת שאין אנו רגילין בהם.

הערות בהחפזי.

בתחלתו. ע"א. נזק — פרש"י שור או אדם שהזיקו, פי' אדם. ובהערה שפרש"י שלפנינו שור „המוער". ולכאורה יש לצדד לגי' המחבר ע"פ מה דמצינו דמהדר (ודוחק) בערכין (יד, ב) לאוקמי סתם מתני' (שהוא — ר"מ) אליבא דרע"ק (אף דפליג רע"ק על ת"ק דמתני' בב"ק לג, א)).

— וי"ל הטעם מפני דר"מ בסוף (וגם מעיקרא) — תלמיד' דרע"ק הוי (עירובין יג, א) —

ולכן גם דבר ר"מ כאן יש לאוקמי אליבא דרע"ק.

כאן הועתקה, כאמור, ההערה הראשונה. ראה שם את ההערות הבאות.

כד.

מאה שערים כסמל ליהודים שומרי תורה ומצוות

שכונת "מאה שערים" בירושלים יצאה מגדר שכונה בלבד, והפכה לסמל של יהודים העושים רצון קונם.

חשוב מאוד לקרוא את מכתבו של כ"ק אדמו"ר זי"ע מג' טבת תש"כ (אגרות קודש, חלק י"ט, עמוד קכ. להלן בחלוקה לקטעים ובתוספת הדגשה), בו מוזכרת שכונת "מאה שערים" כסמל:

"...על הצעירים, שגדלו בדורנו . . להלוך בראש חוצות באופן שכל רואיהם יכירום אשר מזרע אברהם יצחק ויעקב הם, ובארץ-הקודש תבנה- ותכונן בפרט שיכירום אשר שומרי תורה ומצוות הם ככל הדרוש.

ולא יהי' זה על-ידי מה שמדברים עברית, כי אם על-ידי-זה שכשפוגשים אותו ברחוב, יאמרו עליו שבטח ממאה שערים הוא."

בה.

העיסוק העיקרי: לימוד התורה וקיום המצוות

ממשיך כ"ק אדמו"ר זי"ע במכתבו:

"וכשישאלו אותו, איך ובמה מבלה זמנו הוא, הרי בפשיטות הגמורה, צריך להיות המצב והמענה, שמבלה כל זמנו, בלימוד התורה ושמירת מצותי'.

אלא שכיון שמוכרח הוא על-פי הסדר שהנהיג הקב"ה בעולמו, גם לפרנסה כפשוטה, הרי מלאכתו ארעי, באופן שאינו דורש השקעת מרץ רב ופשיטא שלא השקעת חכמה-בינה-דעת שלו, וכח המחשבה בכללותה, בענינים שגם האינם יהודים מתלהבים עליהם..."

ראה להלן.

בו.

"מאה שערים – ההתייסדות וההתפתחות"

לאחרונה יצא לאור הספר-אלבום המונומנטלי "מאה שערים – ההתייסדות וההתפתחות", פרי עטו של ידידי הסופר והחוקר החסידי, רב הכשרון והחריצות, הרה"ח רבי בנימין קלוגר הי"ו.

הספר, על 536 (!) עמודיו, גדוש במאות תצלומים מרתקים מהווייתה של מאה שערים: מסמכים, מודעות וכרוזים, תמונות של אישים ומבנים, הרחובות והחנויות בשכונה הירושלמית המיתולוגית.

כל מעיין בספר יווכח במהרה בעבודת הנמלים ובמאמצים הרבים שהושקעו על ידי המחבר בחריצות ובעמל אין קץ. כדוגמא המלמדת על הכלל כולו תצויין העובדה כי המחבר מונה אחד לאחד את בתי השכונה ומציין מי היו תושבי כל בית בשכונה.

ראה להלן.

כז.

היכל ישיבת מאה שערים

מספר רב של עמודים בספר האמור (עמודים 168-189) מוקדשים לישיבת מאה שערים, השוכנת ברחוב ישועות יעקב מספר 4.

היכל הישיבה האמורה היה למעשה האולם הגדול ביותר ששימש את ירושלים החרדית במשך שנים רבות לקיום ארועים רבים ומגוונים.

בספר מובאים תצלומים רבים של מודעות על ארועים שיתקיימו בהיכל ישיבת מאה שערים.

ראה להלן.

כח.

אידועי "שלושים" לגדולי ישראל

להלן יצויינו שניים מתוכם (עמוד 183 בספר):

א. ביום ראשון כ"ב כסלו תרפ"ז, יום השלושים יום להסתלקות הרה"ק המהרי"ד מבעלזא זצ"ל, קיימה העדה החרדית עצרת בכי ומספד. הגאב"ד, הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל, נשא עליו קינה ונהי.

ב. ביום שני ט"ז תמוז תש"ו, יום השלושים לקבורת סבי רבי משה בלוי זצ"ל, קיימה אגודת ישראל מספד מר. המספידים: הגה"צ רבי עקיבא סופר זצ"ל, גאב"ד פרשבורג, והגאון רבי יוסף כהנמן זצ"ל, גאב"ד פוניבז'.

ראה להלן.

כט.

חזיוות אישיות מן האולם

משנות ילדותי זכורני ששתיים או שלוש פעמים התלוותי לסבי רבי משה בלוי זצ"ל בדרכו לנאום בהיכל ישיבת מאה שערים בעצרות וכינוסים שונים שהתקיימו שם.

כידוע לכל היה סבי רבי משה בלוי זצ"ל נואם בחסד עליון, ובעל כושר ריטורי בלתי רגיל. המונים נהרו לשמוע את נאומיו, שהיו עשירים בתוכן גאוני יחד עם הסברה מרתקת. כל מאזיניו היו מרותקים למוצא פיו ויצאו חדורי התלהבות דקדושה...

ל.

"דרשות" ומדרש

בשעתו היו נקראים הנאומים בשם "דרשות" (באידיש: "ער האט גידרשנט" = הוא דרש). בילדותי הייתי בטוח בתמימותי כי ה"מדרש" נקרא בשם זה, משום שממנו הכין הסבא את "דרשותיו", כיון שלפני כל אירוע ראיתי לומד ומעיין במדרש...

אכן, אוהב היה סבי רבי משה ללמוד לעצמו מדרש רבה.

גם אני זכיתי שלימד אותי מדרש רבה בהזדמנויות שונות, ובכל שבת לפנות ערב, בעת "רעוא דרעוין", אף מסר שיעור בבית הכנסת "ר" לייבל'ה" במדרש רבה.

לא.

"ונענע לי בראשו" (ברכות ז, א)

לנגד עיני צף מחזה משנות ילדותי, כאשר סבי זצ"ל דורש בעמדו ליד ארון הקודש, ואני יושב לא רחוק ממנו. תוך כדי הדרשה אמר סבי משפט שבעקבותיו כל הקהל פרץ בצחוק. המשפט היה: "גם רבי יעקב גלבשטיין סובר שנכונים הדברים שאמרתי, הנה הוא מנענע בראשו למשמע דבריי".

הכוונה היתה לרבי יעקב גלבשטיין, עליו סופר ב"לקט ופרט" ("שביבים" שב"לקט ופרט" יז, רמג), שהיה אף הוא בקהל.

לב.

זמן אמירת "שלום עליכם": בכניסתו לביתו

לאחרונה שיתף אותי בני הרה"ג הרה"ח רבי יעקב מאיר שליט"א בדיוק מעניין שהבחין בו. כיון שלענ"ד הדברים אמיתיים ונכונים ונוגעים למעשה כדלהלן, הנני שמח לשתף בהם את המעיינים.

לפני הפיוט "שלום עליכם" הנאמר בליל שבת מופיעה בסידור אדמו"ר הזקן הקדמה קצרצרה: "כשיבוא לביתו יאמר זה:" [כך הוא בסידור "תורה אור" וב"סידור עם דא"ח". ב"סידור שקלוב" הנוסח: "כשיבא מבית הכנסת יאמר זה"].

מאידך, הכותרת "סדר הקידוש לליל שבת" מופיעה רק לאחר "אשת חיל", לפני "מזמור לדוד".

מן האמור מובן שאמירת "שלום עליכם", "כי מלאכיו" ו"אשת חיל" אינה מהווה הקדמה לקידוש, אלא היא שייכת לכניסת האדם לביתו בליל שבת כשהמלאכים מלווים אותו [ראה שבת קיט, ב: "שני מלאכי השרת מלוין לו לאדם בע"ש מבית הכנסת לביתו..."].

לג.

השלכה מעשית

לתובנה האמורה יש גם, לכאורה, השלכה מעשית, כדלהלן.

יש שעריכת הקידוש מתעכבת ואינה מתבצעת מיד עם הכניסה הביתה. אם משום שצרכי הסעודה אינם מוכנים עדיין, אם משום שנוהרים שלא לקדש בשעה השביעית (ראה המובא בשולחן ערוך אדמו"ר הזקן, סימן רעא, סעיף ג ובנסמן שם), ואם מפני סיבות אחרות.

באופן טבעי יש שדוחים גם את אמירת "שלום עליכם" ו"אשת חיל" כדי לאמרם בצמידות לעריכת הקידוש.

אך לפי המובא ב"שביב" הקודם נמצא שההנהגה הראויה והנכונה היא לומר מיד עם הכניסה הביתה את "שלום עליכם" ו"אשת חיל", למרות שהקידוש ייערך מאוחר יותר.

אם כנים הדברים יש לפרסם את הדברים האמורים.

לה.

האירועים שקיימנו באולם ישיבת מאה שערים

בתקופה מאוחרת יותר קיימנו, בתחילה הרה"ח ר' שמואל שניאורסון ע"ה ואבלחט"א אני, במסגרת הפעולות להפצת המעיינות, ולאחר מכן בהיותי מנהל צעירי אגודת חב"ד בירושלים, מספר אירועים באולם ישיבת מאה שערים, כדלהלן.

אירוע אחד היה כאשר הגיעו לארץ הקודש שלוחי כ"ק אדמו"ר זי"ע בשנת תשט"ז, אז ערכנו עצרת קבלת פנים לכבודם בהיכל ישיבת מאה שערים.

אירוע נוסף שקיימנו היה בעקבות ההתעוררות שיזם כ"ק אדמו"ר זי"ע לרגל שנת הק"ן להסתלקותו של אדמו"ר הזקן, בשנת תשכ"ג (תקע"ג-תשכ"ג).

יתכן שקיימנו באולם האמור אירוע נוסף, בשנת תש"כ, לרגל שנת המאתיים להסתלקות הבעש"ט (תק"כ-תש"כ), אולם הדבר אינו זכור לי בוודאות.

ראה להלן.

לה.

"טעימה" מן האירועים

בכל האירועים שקיימנו באולם הישיבה כובד הגאון רבי יצחק יעקב וכטפויגל זצ"ל, מרבני שכונת מאה שערים וראש הישיבה, בנאום הפתיחה. הסיבה לכך היתה משום שהרשות לקיים את האירועים באולם ניתנה לנו בתנאי זה.

זכורני שבאחד מן האירועים האמורים הבאנו את הגאון החסיד רבי אברהם חן זצ"ל, בנו של הגאון החסיד הרד"צ חן זצ"ל ואחיו של הגאון החסיד רבי מנחם מענדל חן הי"ד, לשאת דברים.

לו.

מדיידי חברה ש"ס 18

כבר צויין כי המחבר מונה אחד לאחד את בתי השכונה ומפרט מי היו תושבי כל בית בשכונה.

במסגרת האמורה נכתב (בעמוד 279) כי ברחוב "חברה ש"ס", אחרי בית מספר 18, בו התגורר הגאון רבי יצחק יעקב וכטפויגל זצ"ל (עליו ראה לעיל אות לה ולהלן אותיות לו, לט), התגוררה משפחת ססובר. אוסיף על כך את הפרטים דלהלן בקשר למשפחת ססובר.

לו.

"בעת נעילת שעד"

בישיבת הערב שלנו השתתף בין השאר תלמיד בשם ישראל הכהן ססובר.

ישראל ססובר נאלץ לעזוב מדי ערב את ישיבת הערב זמן מה לפני השעה 10, כיון שהרב וכטפויגל נהג לנעול בשעה 10 בדיוק את החצר, אין יוצא ואין בא.

לאחר מכן התקרב הרה"ח ר' ישראל והוכנס על ידינו ללמוד בישיבת "תורת אמת", והיה לחסיד חב"ד.

לאחר שנות לימודיו ב"תורת אמת" נסע הרה"ח ר' ישראל ללמוד בחצר כ"ק אדמו"ר זי"ע, ולאחר מכן נפטר בגיל צעיר ל"ע.

ב"שביבים" דלהלן יסופר על גיס ושני אחים של ר' ישראל ססובר.

לח.

הגה"ח הרש"ב הכהן שליט"א

הגאון החסיד רבי שלום דובער הכהן שי', בנו של הגאון החסיד רבי אברהם צבי הכהן זצ"ל וראש ישיבת "תומכי תמימים" בשכונת נחלת הר חב"ד שבקרית מלאכי, נשא את אחותו של הרה"ח רבי ישראל ססובר לאשה.

חתנו של הגרש"ב שליט"א הוא הרה"ג הרה"ח רבי משה יהודה שי' בלויא, בן אחי הרה"ג הרה"ח רבי עמרם ע"ה, שליח כ"ק אדמו"ר זי"ע ורב המועצה האזורית ערבה תיכונה.

לט.

הרה"ח ר' יצחק מאיר הבהן שי' ססובר

כאשר לעת זקנותו כהה מאור עיניו של הרב וכטפויגל, ביקש מהרה"ח ר' יצחק מאיר שי' ססובר שילמד איתו בחברותא.

הרי"מ שי' היה אף הוא לחסיד חב"ד. זכה ללמוד במשך מספר שנים בחצר כ"ק אדמו"ר זי"ע, ואף היה הראשון שפרסם "יומנים" מן הנעשה והנשמע בחצרות קדשנו. היה זה במסגרת עלון בשם "בית חיינו".

מ.

ממשפחתו

כאשר הגיע לפרק האיש מקדש נשא הרי"מ שי' את בתו של הרה"ח ר' דוד ברוומן ע"ה, וכך היה לגיסם של: הגה"ח רבי יוסף שמחה גינזבורג שליט"א, רב איזורי עומר. הגה"ח רבי אליהו יוחנן גוראריה שליט"א, רבה של חולון. הרה"ח ר' יהושע מונדשיין ע"ה.

הרי"מ שי' משמש כמזכיר ישיבת "תומכי תמימים - ליובאוויטש" המרכזית בלוד.

הוא סיפר לי ששייבת מאה שערים מכרה לאחר מכן את הבניין שבו התגוררו, ואז העבירו אותם לדירה ברחוב עין יעקב, בשכנותו של הגאון רבי חיים ברים זצ"ל.

מא.

הרה"ח ר' אברהם הבהן שי' ססובר

הר"א שי' היה אף הוא לחסיד חב"ד. זכה ללמוד בחצר כ"ק אדמו"ר זי"ע.

כאשר הגיע לפרק האיש מקדש נשא הר"א שי' את בתו של הרה"ח ר' אברהם דב (שכונה בערל) מנדלסון ע"ה.

הר"א שי' משמש כבעל קורא בבית הכנסת המרכזי בנחלת הר חב"ד. יצויין כי חותנו של הר"א שי', הלא הוא ר' בערל מנדלסון, התגורר בשכונתו בשיכון פאג"י ואף היה ממתפללי בית הכנסת "בית חנה" שבשכונת סנהדריה שהקמנו.

מ.ב.

מספר הכסאות שנוהגים להעמיד בברית מילה

בעתון "כפר חב"ד" גליון 1982 עמוד 16 נדפס תצלום מכתב יד קדשו של כ"ק אדמו"ר זי"ע, בנושא מספר הכסאות שנוהגים להעמיד בברית מילה.

נראה שהתצלום הוא מן המהדורה הראשונה של מכתב הרבי מכ"ב טבת תשי"א אל הגאון החסיד רבי אברהם אליהו אקסלרוד זצ"ל. המכתב נדפס בשלמותו ב"אגרות קודש", חלק ד, עמוד קכח, אגרת תתע.

להלן יועתק הנוסח, כשהמלים שבתצלום יודגשו, בתוספת השלמות מ"אגרות קודש".

מ.ג.

ממכתב כ"ק אדמו"ר זי"ע:

בנוגע לשאלתו אם נוהגין להעמיד ב' כסאות בברית מילה הנה ז"ל הס' מנהגים כתר שם טוב ע' תקעד סקל"א: המנהג בא"י וסת"מ [=בארץ ישראל וסוריה וטורכיה מצרים] ואמשטרדם ובכל ערי המערב להכין ב' כסאות, הא' עבור אליא, והב' להסנדק, ומשימים אותם זו מצד זו, בלונדון מכינים כסא אחת לשניהם ע"כ.

ובס' דרכי חיים ושלוש (אוסף מנהגי מונקאטש) שתתק"כ כתב וז"ל: הא דמבואר בדרך פקודיך (במצות מילה אות י"ג) שהכסא יהי חלוק ונראה כשתים אחד לאל"ה הנביא

ואחד לסנדק (ועיין ג"כ ברוקח סי' קי"ג) רבינו לא הקפיד על זה רק שהיתה רחבה. ע"כ.

איברא דבזח"א צג, א משמע קצת דצריך ב' כסאות מדכתב כרסייא אחרא.

הנה כיצד מנהגנו לא שמעתי ברור אבל כמדומה ק ר ב ל ו ד א י שכשהייתי נוכח בברית מילה שהי' כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ סנדק (בורשא) לא הי' אלא כסא אחד.

עד כאן ממכתב כ"ק אדמו"ר זי"ע.

ראה להלן.

מד.

העולה מן המכתב והשמועה

מן המכתב המובא לעיל נראה לכאורה שבנוגע למנהג חב"ד למעשה בפועל מכריע הרבי לנהוג כפי שנהגו בנוכחות כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע, שהביאו רק כסא אחד.

מאידך, ישנה שמועה שהתפרסמה שבברית מסויימת קרה שכ"ק אדמו"ר זי"ע הורה להעמיד שני כסאות, ונשאלתי כיצד הוא מנהג חב"ד למעשה.

ראה להלן.

מה.

מענה:

ראשית יש להזכיר שעל פי דברי כ"ק אדמו"ר זי"ע בהזדמנויות שונות, ראה המובא בספרי "על מנהגים ומקורותיהם" מהדורת תשפ"א עמוד סב, אין להתייחס לשמועות בשם הרבי כהוראה כללית המחייבת את הכל.

לכן מובן שמנהג חב"ד נקבע רק על פי מכתבו של הרבי, שאף נכתב בכתב יד קדשו ונחתם בחתימת יד קדשו, שיש להעמיד רק כסא אחד.

ראה להלן.

מוז.

אין סתירה

מאידך, בנידון דידן נראה שניתן ליישב ולומר שאין השמועה האמורה סותרת לדברי הרבי שמנהג חב"ד הוא רק בכסא אחד (כך, אגב, נהוג היום אצל חסידי חב"ד להשתמש רק בכסא אחד), כדלהלן:

בדרך כלל מנהגו הוא להעמיד רק כסא אחד, אמנם במקרה שהסנדק הקדים לשבת על הכסא עוד לפני הזמנת אליהו (כנהוג להכריז "זה הכסא של אליהו הנביא") – צריך להעמיד כסא שני לאליהו.
ראה להלן.

מוז.

ההנהגה בעבר

יצויין כי בעבר היתה ישיבת הסנדק עוד לפני ההכרזה מצויה יותר, זאת מהסיבה שפחות נהגו בטקסיות המקובלת כיום להזמין את הסנדק בפה מלא ("בסנדקאות מכובד פלוני"), שכן בפשטות כיון שהזמינו אותו להיות סנדק מבעוד מועד, מה הצורך בקריאה נוספת? לכן הסנדק היה יושב על הכסא ללא הכרזה בתחילת ברית המילה.

במקרה כזה שהסנדק התיישב עוד לפני הזמנת אליהו, יש צורך בכסא נוסף, משום שאין זה מכובד להזמין את אליהו כאשר הסנדק כבר יושב על כסאו.

מזח.

מסקנת הדברים:

שונה מכך כאשר בתחילה מזמינים את אליהו, כנהוג בזמננו, אז ניתן להשתמש באותו כסא ממש לסנדק, ונחשב ככסא שני, ואין זה חוסר כבוד כלפי אליהו כיון שאינו זקוק לשבת על כסא בגשמיות, אלא שיש משמעות רוחנית בהזמנת אליהו ולכן מתקנים לו כסא. אמנם אחרי שכבר הזמינו עבורו את הכסא, אין מניעה שישב גם הסנדק באותו כסא.

לכן למסקנה המנהג להעמיד רק כסא אחד, ואם ישב הסנדק לפני הכרות
"זה הכסא של אליהו הנביא", מביאים כסא אחר מיוחד לאליהו.

מט.

מספר השלמות לספר

כאמור, עמל רב הושקע בספר "מאה שערים – ההתייסדות וההתפתחות"
עד כדי ירידה לפירוט של כל תושב ותושב ומקום מגוריו בשכונה. מובן
שבמדה כה רבה של פירוט לא ניתן לזכור במאת האחוזים את כל התושבים.

ברצוני להזכיר כאן, איפוא, מספר פרטים שלא הוזכרו בספר.

ראה להלן.

ג.

משפחת רוקח

הרה"ח ר' גרשון רוקח ע"ה, היה חסיד חב"ד וחבר ה"חברא קדישא"
של חב"ד בירושלים (בזמנו היתה בירושלים "חברא קדישא" עצמאית לחסידי חב"ד).
הוא התגורר בדירה שהיתה בחצר "כולל חב"ד" בשכונת מאה שערים
והתפלל בבית הכנסת חב"ד שבשכונה. אם אינני טועה נהרג ר' גרשון ע"ה
במלחמת תש"ח.

בנו של ר' גרשון היה הרה"ח ר' מרדכי ראובן רוקח ע"ה, מחסידי חב"ד
בירושלים, שלמד יחד עמי ב"עץ חיים" (ראה "שביבים" שב"לקט ופרט" ה, קנב.
קנד. טז, קמא).

בנו של ר' מרדכי, הוא הרה"ח ר' נחום, חסיד חב"ד וחזן מפורסם
המתגורר בעיר לוד.

נא.

הרה"ח ר' נפתלי גוסטמן ע"ה

תושב נוסף שהתגורר בשכונת מאה שערים היה הרה"ח ר' נפתלי גוסטמן ע"ה, שהיה ממקורבי הרה"ק המהרי"ד מבעלזא זצ"ל והרה"ק רבי אהרן מבעלזא זצ"ל.

בתו של ר' נפתלי היתה רעייתו בזוו"ר של הגאון רבי חנוך העניך פאדווא זצ"ל, בעל "חשב האפוד" וראב"ד לונדון (ראה "שביבים" שב"לקט ופרט" ב, כא, יז, קצו).

ראה להלן.

נב.

הגאון רבי יהושע העשל פאדווא שליט"א

לאחר שנפטרה הרבנית והגרמ"ה נותר עם חמשה ילדים קטנים, עבר בנם הגאון רבי יהושע העשל פאדווא שליט"א, המשמש כיום כדיין במנצ'סטר שבאנגליה, להתגורר במשך תקופה מסויימת בבית סבו ר' נפתלי במאה שערים, כמסופר ב"שביבים" שב"לקט ופרט" יז, קצה-קצז.

כיון שבייתו של ר' נפתלי היה ברחוב עין יעקב, למיטב זכרוני, הוא שלח את נכדו שהתגורר בביתו, ללמוד בת"ת "תורה ויראה" בכתה בה למדתי בשנת תש"ד.

זכורני שהסבא היה בא מפעם לפעם לת"ת להביא לנכדו מזון או משקה.

נג.

הרה"ג רבי יעקב רוטמן זצ"ל

בין תושבי רחוב "חברה ש"ס" במאה שערים היה הרה"ג רבי יעקב רוטמן זצ"ל, שהתגורר בבית מספר 34, מול רחוב בעל התניא.

רבי יעקב רוטמן היה המנהל הרוחני של ת"ת "תורה ויראה" וחתנו של הרה"ג רבי עקיבא פרוש זצ"ל, אחיהם של: הרה"ג רבי נפתלי פרוש זצ"ל

(עליו ראה להלן אות קלו. הוא אביו של רבי משה פרוש ע"ה וסבו של רבי מנחם פרוש ע"ה), הרה"ג רבי אליהו נחום פרוש זצ"ל (שהיה "משגיח" ב"עץ חיים" ומראשי העדה החרדית אחרי הבחירות בשנת תש"ה), והרה"ג רבי אהרן פרוש זצ"ל (חבר הנהלת "עץ חיים", עליו ראה להלן אותיות קלד-קלו).

נד.

ממשפחתו

אחד מבניו של רבי יעקב רוטמן היה הרה"ג רבי שלמה זלמן רוטמן זצ"ל, חתנו של דו"ז רבי עמרם ברש"י בלוי זצ"ל.

אחד מחתניו של רבי יעקב רוטמן היה הרה"ג רבי אברהם מרדכי ברייטשטיין זצ"ל, שהיה "ספרא דדינא" של העדה החרדית (ראה "שביבים" שב"לקט ופרט" ב, נד, ד, קלג, טז, קיב).

חתן נוסף של רבי יעקב רוטמן הוא מי שנשא את בתו הצעירה, מרת שיינא חיה ע"ה, שנפטרה רק לפני מספר חדשים: גיסי, יבלחט"א, הרה"ג רבי שמעון אלעזר רוזנברג שליט"א, בנו הבכור של חותני, הרה"ג רבי חיים אורי רוזנברג זצ"ל.

נה.

האחים שיינברגר

הרה"ח ר' יצחק שיינברגר ע"ה היה אחיו של רבי יוסף שיינברגר ע"ה שעבד לפרנסתו כאדריכל (אין זה הרה"ג רבי יוסף שיינברגר זצ"ל, שהיה אז מזכיר "העדה החרדית"). ר' יצחק היה חרט עץ ובחנותו ייצרו בין השאר גם רעשנים לפורים.

רבי יצחק התגורר בשכונת מאה שערים, ברחוב "חברה ש"ס" בבית מספר 32, מול רחוב בעל התניא.

רבי יוסף שיינברגר האמור היה זה שתכנן את כל בנייני שיכון פאג"י שנבנו בשנים תש"ו-ז וכן את מבנה בית הכנסת "בית חנה" על שלוש קומותיו, שנבנה בשנת תשל"ט (ראה "שביבים" שב"לקט ופרט" ט, סז-סח).

נז.

הספר "מקואות"

בשנותיו האחרונות החל ר' יצחק לעבוד אצל אחיו ר' יוסף בענייני תכנון ובניה. תוך כדי עבודתו זו יזם ר' יצחק כתיבת ספר על ידי אחיו ר' יוסף שידריך כיצד יש לתכנן ולבנות מקוואות.

היוזמה נשאה פרי, ובשנת תשל"ד הוציא לאור ר' יוסף שיינברגר את הספר "מקואות", הסוקר את המקוואות שהיו בשימוש לאורך ההיסטוריה על ידי עם ישראל, ומדריך מבחינה אדריכלית כיצד יש לתכנן בניית מקוואות באופן מיטבי.

ב"פתח דבר" לספר כתב ר' יוסף: "ספר זה לא היה רואה אור בלעדי יוזמתו של אחי יצחק נ"י, הבנתו המקיפה וידיעתו בפרטי פרטים בהלכה ובמעשה, פעולתו באסוף החומר המפוזר וכוח הדחף שלו להתגבר על מכשולים".

נז.

נישואים בזוו"ר ובזוו"ש

אשתו הראשונה של ר' יצחק שיינברגר הייתה אחותו של הרה"ח ר' אפרים וולף ע"ה, מנהל ישיבת "תומכי תמימים" המרכזית בארץ הקודש, ממנה נולדו לו ארבעה ילדים.

לאחר שנפטרה אשתו הראשונה נשא ר' יצחק את מרת רבקה ע"ה, בתו הגדולה של דודי זקני הגה"צ רבי שמואל דייטש זצ"ל, שהיה עוד קודם לכן מורו ורבו.

בתו האמורה של הגה"צ הר"ש דייטש היתה נשואה תחלה לרה"ח ר' פנחס אייזנבך ע"ה שהלך לעולמו באופן טראגי כשטבע בכינרת. לא היו ילדים מנישואים אלה.

נח.

מצאצאי ר' יצחק שיינברגר

בשנת תש"ד נולד הרה"ח ר' יידל שיינברגר, בנו של ר' יצחק שיינברגר. כיון שלמדתי באותה שנה, כזכור, בת"ת "תורה ויראה" שברחוב בעל התניא, כזכור, שנשק לרחוב "חברה ש"ס", בו התגורר, כאמור, ר' יצחק, הייתי בין ילדי הת"ת שהלכו לביתו ב"מאה שערים" לומר "קריאת שמע" ליד עריסת הרך הנולד, כנהוג.

אחד מבניו הנוספים של ר' יצחק הוא הרה"ח ר' שמואל שי' שיינברגר, שנקרא כמובן על שם זקנו דו"ז הגה"צ רבי שמואל דייטש זצ"ל, "מגיד מישרים" ידוע וחתנו של הרה"ח ר' אהרן חזן ע"ה. בניו של ר' שמואל הינם חסידי חב"ד.

מתוכם יש להזכיר את שני בניו שהם חתני שני גבאי בית הכנסת חב"ד בנאה יעקב: הרה"ח ר' דובער שי' שיינברגר, חתן הרה"ח ר' מאיר שי' בק, והרה"ח ר' משה שי' שיינברגר, חתן הרה"ח ר' צבי שי' הניג.

נט.

מפנקס בית הדין "החורבה"

הרה"ח ר' מאיר שי' בק, גבאי בית הכנסת שלנו בשכונת נוה יעקב, המציא לידי תצלום מ"פנקס בית הדין "החורבה"", עמודים קי-קיב, שם נעתק בסימן קמב שטר מכירת קרקע בשכונת "מאה שערים" ע"י יורשים ואפטרופסים.

ב"שביבים" דלהלן יועתקו חלקים מן השטר האמור.

ס.

"שנשאד מהמנוח ז"ל הנ"ל נחלה ב'מאה שערים"

נוסח השטר:

להיות לראי' מהימנא ביד ר' אברהם יחזקאל בלום נ"י, מאתנו ישראל איסר לעווי ומרדכי ראובן רוקח הח"מ, האפטרופסים על יורשיו של

המנוח ר' אברהם משה ב"ר נחום מרודנע ז"ל, כפי כתב האפוטרופוסות שתחת ידו מהרה"ג הבד"צ הי"ו. שנשאר מהמנוח ז"ל הנ"ל נחלה ב'מאה שערים', והקושאן [=שטר מכירת קרקע בימי השלטון הטורקי] מהנחלה הנ"ל נכתב . . על שם ר' אברהם יחזקאל בלום.

סא.

"לטובת היורשים הנ"ל הוא למכור את הנחלה"

המשך נוסח השטר:

והנה כעת מפני שראינו שלטובת היורשים הנ"ל הוא למכור את הנחלה הנ"ל, על כן אנחנו הח"מ נותנים רשות מפורש לר' אברהם יחזקאל הנ"ל, לעשות אמצאדיקא את כל הנחלה הנ"ל לר' ליבוש כהנא ב"ר נחום, ואנחנו קבלנו את כל דמי המכירה הנ"ל מהקונה הנ"ל...

ובאעה"ח יום ט"ז כסלו תרס"ז פעה"ק ירושלם ת"ו.

נאם ישראל איסר לעווי, ונאם מרדכי ראובן רוקח

סב.

"באו ואמרו לנו הזו עלינו עדים כשרים ונאמנים"

המשך נוסח השטר:

בפנינו עדים הח"מ, באו הר"ר ישראל איסר לעווי נ"י, ור' מרדכי ראובן רוקח נ"י, אשר נמנו מהרה"ג הבד"צ הי"ו, לאפטרופסים על היתומים נכדי המנוח ר' אברהם משה בק ז"ל, היינו יום טוב ליפא ואחיו יעקב מרדכי בני ר' נחום ב"ר אברהם משה ב"ק ז"ל הנ"ל, והילדה באשה תחי' בת אחיהם המנוח ר' יוסף ב"ר ב"ר נחום ז"ל הנ"ל . . וגם באו לפנינו ר' ישראל ב"ר אברהם משה בק הנ"ל, והשני אחים יום טוב ליפא ויעקב מרדכי הנ"ל, ואמרו לנו הוו עלינו עדים כשרים ונאמנים וקנו מכל או"א מאתנו בקנין גמור אגב סודר, וכתבו בכל יפוי כח, וחתמו ותנו ליד ר' יהודה ליבוש כהנא ב"ר נחום שיהיה לראי' מהימנא בידו וביד באי כוחו ויורדיו אחריו.

סג.

תיאוד מצרי הנחלה

המשך נוסח השטר:

איך בדבר הנחלה של המנוח רא"מ ז"ל הנ"ל, אשר ב'מאה שערים', ואלה מצריו: מצד ימין – הנחלה של ר' ליב מאהליב, מצד שמאל – הנחלה של האשה מאשה אלמנת ר' יחיאל נגר ז"ל, ומשני צדדים דרכים. והקושאן מכל הנחלה הנ"ל נכתב ע"ש ר' אברהם יחזקאל בלום נ"י, ונשאר כל הנחלה הנ"ל וכל השייך לה וכל הזכותים השייך להנחלה הנ"ל המשותף בין אנשי חברה הנ"ל, ירושה לר' ישראל הנ"ל וליו"ט ליפא ואחיו יעקב מרדכי והילדה בשא שי' הנ"ל. ואחרי שאנחנו האפטורפסים ראינו שלטובת היתומים שי' הנ"ל הוא למכור את כל חלקם אשר להם בהנחלה הנ"ל, מפני שיש על הנחלה שיעבוד לכתובת ומזונות אלמנת רא"מ הנ"ל, וגם ר' ישראל הנ"ל רוצה למכור את חלקו בהנחלה הנ"ל...

סד.

עדות על הקניין וחתימות העדים

המשך נוסח השטר:

ואנן סהדי הח"מ קנינו בקנין גמור אגב סודר במדל"ב מהאפטורפ' הרי"א לעווי ומר' מרדכי ראובן הנ"ל ומר' ישראל בק הנ"ל על המכירה הנ"ל, וביחוד על קבלת אחריות כל מקנה הנ"ל גם עבור חלק היתומים שי' הנ"ל, ומהאחים יו"ט ליפא ויעקב מרדכי הנ"ל וגם מאם של הבנים יו"ט ליפא ויעקב מרדכי על כל הנ"ל.

ובעה"ח יום ה' כ"ו כסלו תרס"ז פעה"ק ירושלם ת"ו

נאם עזריאל אשר שמש בד"צ הי"ו ונאם פייוויל שמש

וליתר תוקף ועוז באתי גם אני בעצמי עה"ח ומודה אני על כל הנ"ל, ובעה"ח יום הנ"ל.

נאם ישראל ב"ר אברהם משה בק במס"ק חיים ליב פעלדמאן

סה.

קיום השטר והעתקתו

במותב תלתא בי דינא כחדא הוינא, ואתו לקדמנא הני תרי סהדי דחתימו לעיל רע"א ור"פ שמשים נ"י, ואמרו לנו שזה חתימת ידם ממש ואשרנוהו וקיימנוהו כדחזי.

נאם חיים יעקב שפירא, ונאם משה נחום וולענשטיין, ונאם ארי' ליב בהרא"ד

העתקתי מגוף השטר מכר אות באות. ולרא' חתמתי שמי יום ח' חנוכה תרס"ז פעה"ק ירושלם ת"ו. נאם חיים מענדל ספרא דדינא

סו.

בשולי השטר

יש לציין את הדברים דלהלן.

א. הרה"ח ר' אברהם משה בק ע"ה, שהיה בעל הנחלה במאה שערים שנמכרה בשטר האמור, היה מחסידי חב"ד בירושלים עיה"ק. אחד מבניו של ר' אברהם משה בק האמור הוא הרה"ח ר' יעקב מרדכי בק ע"ה, אביו של הרה"ח ר' חיים נחום בק ע"ה. הרה"ח ר' מאיר שי' בק, נכדו של ר' חיים נחום, הוא זה שמסר לי את תצלום העתק השטר האמור.

ב. אחד מן האפוטרופסים על העיזבון המוזכר בשטר הוא הרה"ח ר' מרדכי ראובן רוקח ע"ה, אף הוא היה מחסידי חב"ד בירושלים. בנו הוא הרה"ח ר' גרשון רוקח ע"ה המוזכר לעיל אות נ. בנו של ר' גרשון שנקרא על שם סבו האמור היה חבר כתתי ב"עץ חיים", הרה"ח ר' ראובן מרדכי רוקח ע"ה. עליו ראה לעיל שם.

ג. על הגאון רבי משה נחום וולנשטיין זצ"ל, המוזכר כאחד מדייני קיום השטר האמור, ראה גם ב"שבביבם" שב"לקט ופרט" ד, קפד. קפו. יז, פד.

סז.

"בחכמה פותח שערים"

אחד ממייסדי שכונת "מאה שערים" היה הגאון רבי שלמה זלמן בהר"ן זצ"ל. רבי שלמה זלמן היה גם תושב השכונה ואף כתב את ספר התקנות שלה. אחד הרחובות בשכונה אף נקרא לימים על שמו.

מן הראוי לציין כי בשנת תשט"ז פרסם מו"ר הרה"ח רבי אברהם אליהו מוקוטובסקי (כי טוב) ע"ה את ספרו "הפותח שער" על תולדותיו, חייו ומפעלו של רבי שלמה זלמן בהר"ן.

סה.

שטר תנאים בחתימת רבי שלמה זלמן בהר"ן

בשעתו הראה לי גיסי הרה"ח ר' אברהם רבינוביץ ע"ה שטר תנאים של זקנו הגאון רבי ישראל שמעון שייך זצ"ל, שהיה מגדולי עסקני ירושלים בשעתו (ראה "שביבים" שב"לקט ופרט" יז, רל-רלא).

העדים החתומים על שטר התנאים הם פארי ירושלים דאז: הגאון רבי שלמה זלמן בהר"ן זצ"ל, וזקננו הגאון החסיד רבי ישעיה אורנשטיין זצ"ל.

חתימותיהם היו כפי השמות שכוננו בפי הבריות בלבד (על הצד ההלכתי של אופן החתימה ראה בהרחבה ב"שביבים" שב"לקט ופרט" ט, כו-לד).

סט.

הרה"ח ר' אברהם משה קירשנבוים ע"ה

הרה"ח ר' אברהם משה קירשנבוים ע"ה שימש במשך שנים רבות כ"בעל קורא" בבית הכנסת חב"ד ברחוב "בעל התניא" שבשכונת "מאה שערים".

אגב: ר' אברהם משה היה חותנו של הגאון החסיד רבי לוי יצחק הלפרין זצ"ל שעמד בראש ה"מכון מדעי טכנולוגי להלכה" ונפטר בשנים האחרונות.

הרה"ח ר' מנחם שי' קירשנבוים שהוזכר לעיל (ב"שביבים" שב"לקט ופרט" יא, ריה) היה בנו הצעיר שאף למד בישיבת הערב שלנו.

רעייתו של ר' אברהם משה היתה אחות של "מומע זיסל", אשת דו"ז הגה"צ רבי שמואל דייטש זצ"ל. שתיהן היו בנותיו של רבי יוסף חיים שיינברגר זצ"ל.

ע.

הפעם הראשונה שלי בבית הכנסת חב"ד ב"מאה שערים"

יש לי זכרון מעומעם מן העובדה שפעם, כמדומני בין השנים תש"ג-תש"ה, התקבלה בבית הורינו הזמנה לחתונת הרה"ח ר' דוד נחמן קירשנבוים ע"ה, הגדול שבבני ר' אברהם משה.

בהזמנה נאמר שה"אויפרויפניס" יהיה בבית הכנסת חב"ד ב"מאה שערים". החלטתי בתור ילד קטן ללכת ולהשתתף ב"אויפרויפניס", וככל הנראה היתה זו הפעם הראשונה שביקרתי בבית הכנסת חב"ד ב"מאה שערים".

עא.

הרה"ח רבי לייביש דייטש ע"ה

כבר סופר רבות על דו"ז הרה"צ רבי שמואל דייטש זצ"ל, דודה של אמ' מורתי זצ"ל (ראה ב"שביבים" שב"לקט ופרט" ב, יח. מ-מא. ד, רעו. ה, סא. טז, עג. קח. קנב. יז, קפז).

בנו הבכור של רבי שמואל היה הרה"ח רבי לייביש דייטש ע"ה. הוא היה מגיד שיעור בבית כנסת חב"ד ברחוב בעל התניא בשכונת מאה שערים, והיה גם בוחן ילדים על ידיעתם במשניות מטעם כולל חב"ד. רבי לייביש נפטר בבית הכנסת האמור.

בנו הצעיר של רבי לייביש הוא הרה"ג רבי דוב דייטש שליט"א, מרבני שכונתנו, עליו ראה להלן אות קיב.

עב.

"פסקי הרב על הלכות מילה"

לאחרונה יצא לאור הספר "פסקי הרב על הלכות מילה", והוא ליקוט מפסקי כ"ק אדמו"ר הזקן נ"ע בענייני ברית מילה עם עיונים וביאורים.

ידוע שחלק גדול משולחן ערוך אדמו"ר הזקן לא הגיע לדינו. כך לא זכינו לאורו של השולחן ערוך שלו בהלכות מילה שבשולחן ערוך חלק יורה דעה. מאידך, "דברי תורה". עשירים במקום אחר, וניתן ללמוד על דעתו של אדמו"ר הזקן מאיזכורים שונים בשאר חלקי השולחן ערוך שהגיעו לדינו.

עג.

עבודת המחבר

הרה"ג הרה"ח רבי שניאור זלמן שי' טייכטל, משלוחי כ"ק אדמו"ר זי"ע בצרפת (ונכדו של הרה"ג הרה"ח רבי חיים מנחם טייכטל זצ"ל, שהתגורר בירושלים ולימד בת"ת שילה), נטל, איפוא, על עצמו את המשימה החשובה. בספרו הוא מלקט את כל איזכורי ברית המילה בשולחנו ובסידורו של אדמו"ר הזקן.

המחבר שי' לא הסתפק בליקוט בלבד אלא בכל נושא בענייני המילה אליו מתייחס אדמו"ר הזקן מביא את הדעות השונות של רבותינו הראשונים והאחרונים בהרחבה ובביאור, ומתוך כך מנסה לברר כפי איזו שיטה סובר אדמו"ר הזקן.

עד.

בין הנידונים בספר

בסוף כל אחד מכ"ו הסימנים בספר מתמצת המחבר את המסקנה העולה מתוך סימן זה בצורת שאלה ותשובה קצרה.

בין הנידונים בספר: אם וריזין מקדימין עדיף על ברוב עם (סימן א). ברכת המילה לשני תינוקות (סימן ד). סעודת מצוה בברית מילה ואופן קיומה בערב שבת (סימן י). תפילין בשעת מילה (סימן יג). טילטול האיזמל בשבת

לאחר המילה (סימן יז). גדר מילה בזמנה ושלא בזמנה וההבדל ביניהם (סימן כד).

לחביבותא דמילתא יובאו ב"שביבים" דלהלן הערות אחדות על הנכתב בספר.

עה.

"ברוב עם הדרת מלך" או "זריזין מקדימין למצוות"

בסימן א בספר "פסקי הרב על הלכות מילה" מתייחס המחבר בהרחבה לדיון בדברי הפוסקים איזה משני הדברים דוחה את חבירו: "ברוב עם הדרת מלך" או "זריזין מקדימין למצוות", יעו"ש מה שדייק בדברי אדמו"ר הזקן בנידון, ומה שהביא מדברי כ"ק אדמו"ר זי"ע (דעתו הקדושה של הרבי בנידון תובא ב"שביבים" להלן בקצרה).

בסיום דבריו העיר: "אך פשוט שיש להשתדל לקיים בזמן עריכת הברית ככל האפשר גם ענין זה דזריזין מקדימין, ואין לאחרה אם אין בכך צורך נחוץ להשתתפות רוב עם".

בדבריו אלה כיוון המחבר שליט"א למה שכתבתי בספרי "על מנהגים ומקורותיהם" מהדורת תשפ"א בנידון. ב"שביבים" דלהלן יועתקו הדברים שכתבתי בספרי, לטובת המעיינים.

עז.

מה עדיף?

בשאלה האמורה, אם עדיף מוקדם בבוקר לקיים את ה"זריזין מקדימין למצוות" או מאוחר יותר משום ש"ברוב עם הדרת מלך", מפורסם מכתב כ"ק אדמו"ר זי"ע שלעניין ברית מילה שיש חשיבות גדולה לקיימה מתוך שמחה עדיף לאחר את הברית כדי להרבות בשמחה על ידי משתתפים נוספים (אגרות קודש חלק ד עמוד קנא. שלחן מנחם, חלק ה, עמודים קמא-קמג). לכן נוהגים היום בדרך כלל חסידי חב"ד לערוך את הברית בשעות הצהריים.

אמנם יש כאן מקום להתבוננות אם אכן יש לערוך תמיד את הברית בצהריים כדלהלן.

עז.

בל מקרה לגופו

ולענ"ד יש לדון בכל מקרה לגופו:

אם ידוע שאורחים רבים אמורים להשתתף בשמחה ואינם יכולים להגיע בבוקר, עדיף ריבוי האורחים והשמחה על פני הזריזות במצוות.

אך פעמים רבות משתתפים בברית אך ורק קרובי המשפחה בלבד (והם עשרים או שלושים איש) שהיו יכולים להחלט להגיע גם בשעות הבוקר. במקרה כזה אין הרווח של "ברוב עם" קיים בעריכת הברית בצהריים כיון שגם בבוקר מספר הנוכחים היה זהה, ורק אם מרוויחים את ענין ה"ברוב עם" כדאי לוותר על "זריזין מקדימין למצוות", והכל לפי הענין. ראה להלן.

עח.

מעלת הזריזות

חשיבות מיוחדת קיימת בקיום המצווה באופן של "זריזין מקדימין" (אם אין הכרח, כאמור, להרוג מכך) כמובן מאגרת הקודש שבתניא קדישא, אגרת כ"א, בה מתאר רבנו הזקן את גודל מעלת הזריזות בכל המצוות. ע"ש.

יצויין גם כי חתני הרה"ג הרה"ח רבי מרדכי מנשה שי' לאופר, הרחיב בהבאת המקורות השונים מדברי גדולי ישראל בנושא זה, וביאר את דברי הרבי האמורים בקונטרס "התקשרות" גליון א' סג (י"ג כסלו תשע"ה), במדור "ניצוצי רבי".

עט.

הטעם שגם הנשים מזכירות ברית בברכת המזון

בסימן כג בספר "פסקי הרב על הלכות מילה" דן המחבר בקושיית המגן אברהם באורח חיים סימן קפ"ז מדוע הביאו הפוסקים כטעם לכך שגם הנשים נוהגות לומר בברכת המזון "ועל בריתך שחתמת בבשרנו"

את הטעם שאיש ואשה הם גוף אחד, ולא הביאו את הטעם שאשה "כמאן דמהילא דמיא" (עבודה זרה כח, א).
בנושא זה יש להעיר את דלהלן.

פ.

מדובר על קיום מצוות ברית מילה

כבר ביארנו ("שביבים" שב"לקט ופרט" יד, ס) שברכה זו, אותה אנו מברכים בכל יום, מהווה גם ברכה על מצוות ברית המילה, בדוגמת הברכה "על המילה" בעת עריכת הברית, שהרי ברית מילה היא, כידוע, "מצווה נמשכת" המתקיימת בכל רגע ורגע (ראה מנחות מג, ב).

לפי הסבר זה מובן בהחלט מדוע לא שייך לכאן הטעם שאשה "כמאן דמהילא דמיא", כיון שכאן מדובר על קיום מצוות ברית מילה.

פא.

מכתב בעקבות ביקור הדב רסקין והמענה

הרה"ח ר' יעקב יוסף רסקין ע"ה היה מחשובי חסידי חב"ד בארץ הקודש.

לקראת חודש תשרי תשט"ז זכה ר' יעקב יוסף לנסוע לחצר כ"ק אדמו"ר זי"ע לראשונה בחייו. בשובו ארצה ביקר בבית הכנסת חב"ד בשכונת מאה שערים וסיפר לנוכחים על רשמיו מחודש תשרי.

לאחרונה התפרסם ב"תשורה משמחת נישואין" של משפחות אסטער-וישצקי (י' כסלו תשפ"ג), עמודים 56-57, מכתב ששיגר הרה"ח ר' יהודה לייב סלונים ע"ה, מי שהיה הגבאי הוותיק של בית הכנסת האמור ואביו של הגרז"ד סלונים זצ"ל, רב מרכז ירושלים, לרבי לאחר ביקורו של הרב רסקין בבית הכנסת.

פ.ב.

"ובפרט שזכות אבותיו מסייעתו"

יושם לב: כמו כל בני משפחת סלונים היה ר' יהודה לייב מצאצאי כ"ק אדמו"ר הזקן נ"ע, ולכן הוא פונה אל הרבי בתואר "שאר בשרי". גם הרבי פונה אליו בחזרה בתואר האמור, ואף מוסיף בסיום המכתב: "ובפרט שזכות אבותיו מסייעתו".

להלן יועתק מכתבו של הרב סלונים לרבי, ולאחר מכן יועתק מכתב המענה של הרבי על כך שנדפס ב"אגרות קודש", כרך יב, אגרת ג'תתקלז, עמוד קכו.

פ.ג.

מכתבו של הרב סלונים לכ"ק אדמו"ר זי"ע

בי"ה. ג כסלו עש"ק ירושלים ת"ו
אל כבוד ש"ב כ"ק אדמו"ר שליט"א

שלום וברכה.

הנני לבשר לכ"ק שליט"א שביקר אצלינו בביהכנ"ס חב"ד במאה שערים שליח כ"ק אדמו"ר שליט"א הרה"ח יעקב יוסף שי' רסקין, ומסר את רשמי ביקוריו אצל כ"ק אדמו"ר שליט"א וביחוד כל מה שזכה לראות בחודש תשרי, דברי עשו התעוררות רושם חזק על הקהל שהי' ביניהם גם לא מאנ"ש.

אולם מכיון שאינו דומה שמיעה לראי' רצוננו עז לראות את מלכינו. געגועים גדולים אצלינו לזכות להתענג מזיו הוד קדושתו ולהחיות את נפשינו הצמאה.

אנו תפלה כי יתמלא משאלות לבבנו לטובה.

בשם מתפללי ביהכנ"ס חב"ד מאה שערים.

עבדו יהודא ליב הנו"מ אלטא חיי' שימא

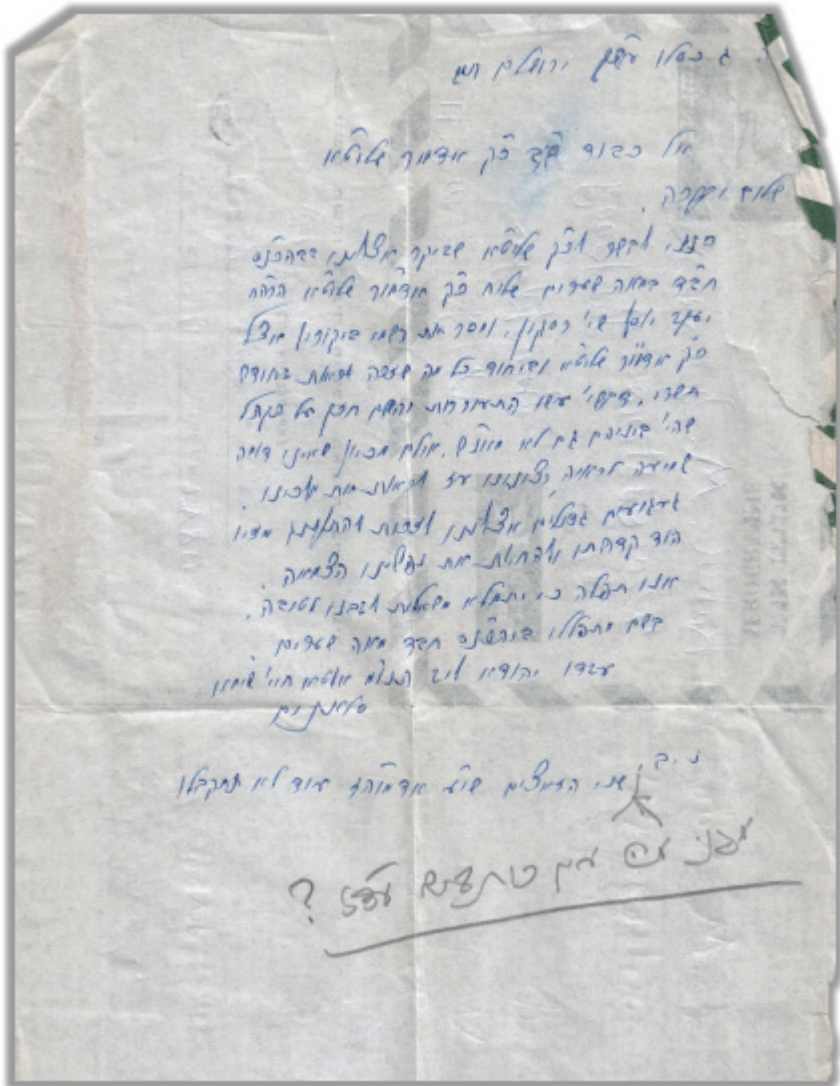
סלאנים

נ. ב. שני הזאצים שו"ע אדמוה"ז עוד לא נתקבלו

*

כ"ק אדמו"ר זי"ע סימן את השורה האחרונה וכתב בכתב יד קדשו:
 מפני מה אין כותבים עד"ז?
 ראה להלן.
 תצלום מכתבו של הרב שלונים:

פד.

מכתב כ"ק אדמו"ר זי"ע:

ב"ה, ח' כסלו, תשט"ז
ברוקלין.

ש"ב הווי"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ מו"ה
יהודה ליב שי

שלום וברכה!

נעם לי לקבל מכתבו מג' כסלו, בו כותב אודות ביקורו של הרה"ח כו' מו"ה יעקב יוסף שי שו"ב ראסקין בבית הכנסת חב"ד, מאה שערים, והפ"ש, אשר מסר מתאים לבקשתי.

ובודאי מתאים לפתגם נשיאנו הק', חזקה לתעמולה שאינה חוזרת ריקם, ח"ו פעלו גם דברים אלו בעניינים של פועל בהנהגת בית הכנסת ובהנהגת המתפללים בו. וכיון שכל יומא יומא עביד עבידתי, בודאי יפעל זה גם בחיי היום יומים.

ומסוגלים ימים אלו דחדש כסלו הוא חדש הגאולה, ובפרט יום הבהיר י"ט כסלו גאולתנו ופדות נפשנו אשר אור וחיות נפשנו ניתן לנו לחזוק ההתעוררות וההחלטה להמשיכם בתוקף ובהוספה על כל השנה כולה.

ובודאי יעשה ככל יכולתו בזה, ובפרט שזכות אבותיו מסייעתו.

בברכת חג הגאולה ובפ"ש כל המתפללים שי.

פד.

הפרוייקט הנפלא "אוצרות הרמב"ם"

כבר סופר (ב"שביבים" שב"לקט ופרט" יא, רצט-ג) על הפרוייקט הנפלא "אוצרות הרמב"ם" שנועד כדי לקיים את תקנת כ"ק אדמו"ר זי"ע ללמוד בעיון לפחות הלכה אחת מן השיעור היומי ברמב"ם.

במסגרת הפרוייקט מובאים בתמציתיות הרחבות ועיונים מדברי רבותינו הראשונים והאחרונים בעניינים הנידונים בדברי הרמב"ם.

מלאכת המחשבת האמורה נעשית בניצוחו של הרה"ג הרה"ח רבי יהושע הכהן גרוס שליט"א.

ב"שביבים" דלהלן יועתק נידון מעניין שנדפס במסגרת הפרוייקט האמור בקונטרס "דבר מלכות" שהתפרסם לקראת שבוע פרשת לך לך תשפ"ג (עמודים צז-צח).

פו.

באיזה יום להשתחרר מבית הסוהר?

כך ב"אוצרות הרמב"ם":

הלכות תמידין ומוספין פרק ח, הלכה כ: לא מצאו אלא שני כבשים, אם יקריבו אותן למוסף היום אין להן תמידין למחר – הרי הדבר שקול: אם הקריבום למוסף היום, הקריבו; ואם רצו להניחם למחר לתמידין, יניחו.

נשאל הרדב"ז: "ראובן היה חבוש בבית האסורים ולא היה יכול לצאת להתפלל בעשרה ולעשות המצוות, והתחנן לפני השר או ההגמון ולא אבה שמוע להניחו זולתי יום אחד בשנה, אי זה יום שיחפוץ. יורה המורה איזה יום מכל ימות השנה יבחר ראובן הנזכר ללכת לבית הכנסת".

פו.

דברי הרדב"ז

בהמשך:

בתשובתו (שו"ת ח"ד סי' יג) מביא הרדב"ז כי יש מי שנטה לומר שיבחר ביום של מצוה מיוחדת כמו יום הכיפורים, או יום הפורים כדי לשמוע את קריאת המגילה ב'פרסומי ניסא' בעשרה.

אולם הרדב"ז סבור שיש לו לנצל את האישור עבור "המצוה הראשונה שתבא לידו שאי אפשר לעשותה והוא חבוש בבית האסורים", כי "אין מעבירין על המצוות ... ואין משגיחין אם המצוה שפגעה בו תחלה היא קלה או חמורה, שאי אתה יודע מתן שכרן של מצוות".

פ.ה.

דברי ה"חכם צבי"

בהמשך:

ובשו"ת חכם צבי (סי' קו) הקשה על הרדב"ז מהלכה זו:

הגמרא (מנחות מט, א) הסתפקה אם יש לציבור בשבת רק שני כבשים נוספים מלבד התמידים של אותה שבת – האם להקריב אותם למוסף השבת שהוא 'מקודש' או לתמידים של מחר שהם 'תדיר'.

ולפי דברי הרדב"ז, אפילו אם 'תדיר' עדיף על 'מקודש' אין לבטל את מוסף היום, כי "אין מעבירין על המצוות"!

ואף להלכה פסק הרמב"ם ש"הדבר שקול" מפני שספק הגמרא לא הוכרע (ואין יודעים האם להעדיף את ה'מקודש' או את ה'תדיר'), אך לענייננו ניתן ללמוד מכאן להעדיף את קיום המצווה בחשיבות ולהמתין בעבורה.

פ.ט.

יום טוב או שבת? (1)

בהמשך:

ואחת ההשלכות מדיון זה, היא ביום טוב שחל בסמיכות לשבת, ויש רק כוס יין אחת לקידוש:

כאשר היום טוב חל במוצאי שבת – פשוט שיקדש בשבת, ולא ישמור את הכוס לקידוש של יום טוב, כי במקרה זה הכל מודים ש"אין מעבירין על המצוות" (ראה שו"ע אדמו"ר הזקן סי' רעא ס"ד בקו"א); אולם ביום טוב שחל בערב שבת – פסקו ה'מגן אברהם' ואדמו"ר הזקן כי יש לדחות את הקידוש של יום טוב ולשמור את הכוס לקידוש של שבת, "כיון שעיקר הקידוש בשבת הוא מן מהתורה", בעוד ש"הקידוש ביום טוב הוא מדברי סופרים" (שו"ע אדה"ז שם).

עד כאן מ"אוצרות הרמב"ם".

צ.

יום טוב או שבת? (2)

כאשר קראתי את הדברים האמורים נזכרתי בסיפור דלהלן.

הרה"ח ר' ישראל דושינסקי ע"ה, היה בנו של הרה"ח ר' משה מרדכי דושינסקי, אחיו של הגרי"צ דושינסקי זצ"ל, ומאנשי תנועת פאג"י (ראה "שביבים" שב"לקט ופרט" ג, קס).

זכורני שר' ישראל קנה בגד לכבוד יום טוב, יתכן שמדובר בחליפה, ודודו הגרי"צ דושינסקי זצ"ל הורה לו שילבש את הבגד ויחדשו לראשונה בשבת שלפני החג, לכבוד שבת קודש.

צא.

הקשר בין כ"ק אדמו"ר זי"ע לבין הרה"ג רבי שלמה סובל זצ"ל

כבר סופר על הקשר בין כ"ק אדמו"ר זי"ע לבין הרה"ג רבי שלמה סובל זצ"ל בעניין ספריו של הגר"ש סובל, על פי מכתב כ"ק אדמו"ר זי"ע אליי בנידון.

לאחרונה התפרסם ב"תשורה משמחת נישואין" של משפחות אסטער-וישצקי (י' כסלו תשפ"ג), עמודים 46-47, מכתב בכתב ידו של הגר"ש סובל אל מזכירו של הרבי, העוסק גם הוא בנושא הנידון, ועליו מענה בכתב יד קדשו של הרבי.

ב"שביבים" דלהלן תובא הפרשה במלואה על פי המכתב האמור והמכתב אליי, וכהקדמה לכך יבוא סיכום הפרשה בקצרה.

עוד על הגר"ש סובל, שאגב היה מתושבי שכונת "מאה שערים", ויחסו של כ"ק אדמו"ר זי"ע אליו - ראה ב"שביבים" שב"לקט ופרט" ט, קלג-קלו.

צב.

סיכום הפרשה בקצרה

בשנת תשי"ג שיגר הגר"ש סובל אל כ"ק אדמו"ר זי"ע את ספרו "שלמת יוסף" ובתגובה לכך קיבל מכתב ממזכירות הרבי אליו צורף "סקריפ" (תלוש לקניית מזון) ובקשה שישלח גם את חיבוריו הנוספים.

עם קבלת המכתב שיגר הגר"ש אל הרבי גם את ספרו "שלמה חדשה", אך ספרו השלישי "שלמת חיים" כבר אזל. לפיכך כתב מכתב אל המזכירות ובו שאל האם הכוונה שעליו לחפש ולקנות עותק מספרו זה ולשלוח אל הרבי.

ראה להלן.

צג.

מכתב הרבי בעניין הגר"ש סובל

תשובת הרבי היתה שכוונתו היתה שישלח את הספר רק אם הוא מצוי בידו, והרבי הורה למזכירות לשלוח "סקריפ" נוסף אל הגר"ש סובל.

בשנת תשי"ח כתבתי אל הרבי בעניין הגר"ש סובל ובמכתב התשובה כתב אליי הרבי, בין השאר, שקיבל מהגר"ש סובל את ספריו האמורים וצייין שכדאי להתעניין אצלו אם הוציא לאור חיבורים נוספים, ואם כן שישלח גם אותם אל הרבי.

להלן יבוא סיפור הדברים בפירוט מלא לפי הידיעות והמסמכים שבידינו.

צד.

ספריו של הגר"ש סובל

הגר"ש סובל זצ"ל (תרס"א-תש"ל) פרסם שלושה ספרים, שבשמותיהם המלה שלמת או שלמה (כדלהלן), זאת כפי הנראה כדי לרמוז את שמו שלמה בשמות ספריו כמנהג המחברים.

הספרים הם :

שו"ת שלמת יוסף - כולל התכתבויות של הר"ש עם הגאון רבי יוסף רוזין מרוגאצ'וב. אגב: הר"ש היה יליד דווינסק, העיר שברבנותה כיהן הרוגאצ'ובי. יתכן, איפוא, שמכאן הקשר ביניהם.

שו"ת שלמת חיים - כולל התכתבויות של הר"ש עם הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד, רבה של ירושלים (אליה עלה הר"ש כבר בבחרותו) מטעם העדה החרדית. לספר זה שלושה חלקים.

שלמה חדשה - כולל את חידושיו וביאוריו של הר"ש במקרא, בהלכה ובאגדה. לספר זה שלושה חלקים.

הגר"ש סובל עסק כל חייו בהוצאת הספרים, ובההדרתם במהדורות חדשות ומשוכללות יותר.

צה.

מכתבו של הגר"ש סובל אל מזכירות הרבי

שלמה סאבעל

(במ"ס שו"ת שלמת חיים, שו"ת שלמת יוסף וס' שלמה חדשה)

פעיה"ק ירושלם תובב"א

שכונת מאה שערים

ביה. יום כ"ג לחדש שבט שנת תשי"ג ירושלם עיה"ק

תובב"א

מעייכ המזכיר של כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש שליט"א

שלום וברכה.

הנה בקשר ששלחתי הספר שלמת יוסף קבלתי התמורה סקרי"פ \$5. ובמכתבו מיום י"א טבת כותב שהוא בתנאי שאשלח גם שאר החיבורים.

והנה ספר שלמה חדשה כבר שלחתי בקבלי מכתבו הנ"ל אבל ספר שלמת חיים כבר אזל ואין עמדי.

ואיני יודע אם כוונתו שאשתדל לקנות ולשלוח או רק אם יש לי.

ולקנות אפשר שיעלה שתי לירות וצריך לחפש אחריו. ואולי אשלח לו במקום זה עוד ספר שלמת יוסף או שלמה חדשה ואפי' שני ספרים. עכ"פ נא להודיעני במוקדם כוונתו לצאת מידי כל פקפוק ואבק גזל ח"ו.

בכבוד רב וברכה מרובה

– שלמה סאבעל. מאה שערים ירושלים Israel

צו.

מענה ב"ק אדמו"ר זי"ע על גליון המכתב:

א. על מה שכתב הגר"ש סובל "והנה ספר שלמה חדשה כבר שלחתי בקבלי מכתבו הנ"ל אבל ספר שלמת חיים כבר אזל ואין עמדי. ואיני יודע אם כוונתו שאשתדל לקנות ולשלוח או רק אם יש לי" – סימן הרבי קו מתחת המלים "רק אם יש לי", כלומר שלא היתה הכוונה שעל הגר"ש סובל לקנות את הספר כדי לשלחו.

ב. את הצעת הגר"ש סובל "ואולי אשלח לו במקום זה עוד ספר שלמת יוסף או שלמה חדשה ואפי' שני ספרים" הסגיר הרבי בחצאי עיגול, וכתב בצד בראשי תיבות ובהדגשה כפולה: א י ן צ ר י ך .
ראה להלן.

צז.

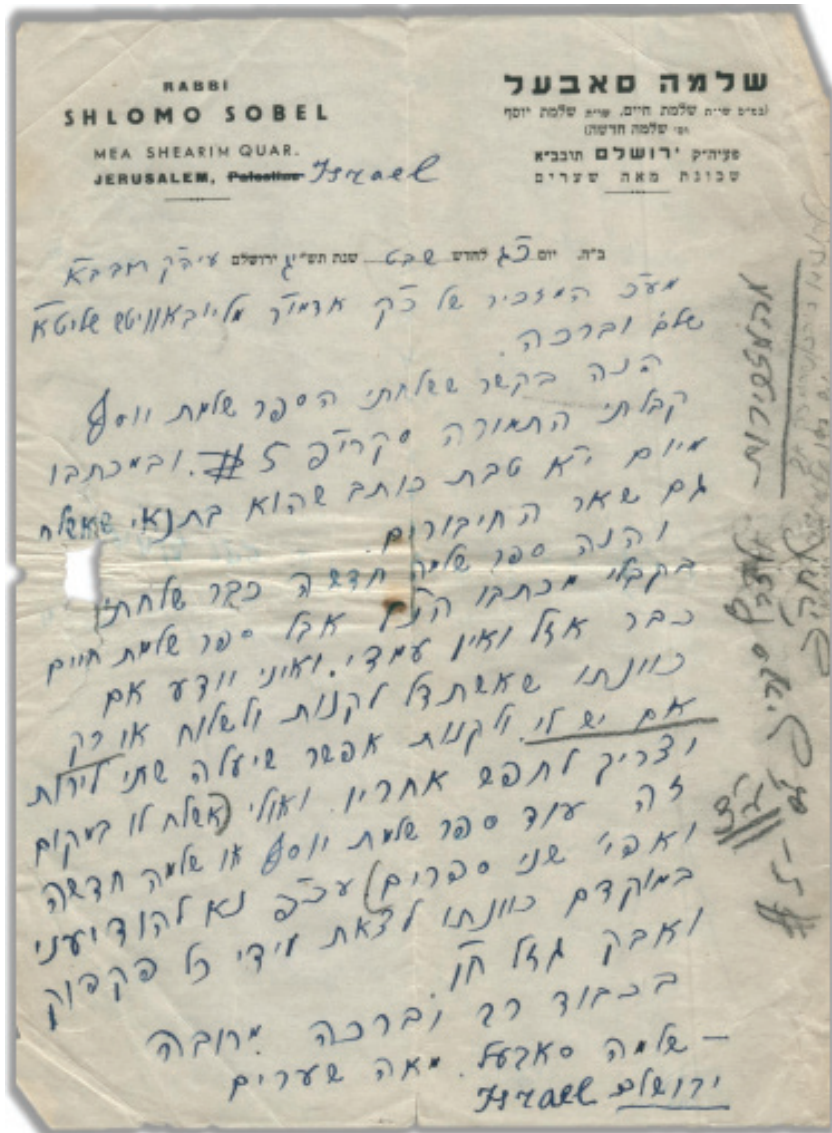
שיגור "סקריפ" נוסף

ג. על גליון המכתב כתב הרבי: מהמזכירות ולצרף סקריפ על-סך – \$5 לחג-הפסח.

כלומר: הרבי הורה לחברי המזכירות לכתוב את מכתב המענה של הרבי אל הגר"ש סובל על נייר המכתבים של מזכירות הרבי, ולצרף זכות קניה נוספת בסך 5 דולר, בנוסף לזכות הקניה בסך זה שנשלחה אל הגר"ש מן המזכירות בפעם הראשונה.

תצלום המכתב והמענה:

צה.

"במה-שכותב אודות הרב שלמה ש"י סאבל"

במכתב קדשו של הרבי שזכיתי לקבל בשנת תשי"ח התייחס הרבי גם לגר"ש סובל, אותו הזכרתי במכתבי אל הרבי. להלן יועתק חלקו של המכתב העוסק בגר"ש סובל ובספריו, בפיענוח ראשי התיבות והשלמת קיצורים.

מכתב כ"ק אדמו"ר זי"ע:

ב"ה, יד' טבת תשי"ח

ברוקלין

הותיק-וחסיד איש-ירא-אלקים נכבד-ונעלה עוסק

בצרכי-ציבור רב פעלים מוה' טובי' ש"י

שלום וברכה!

...במה-שכותב אודות הרב שלמה ש"י סאבל, אינו מבאר

הבכך מהידיעות שכותב, זאת אומרת באם יש לזה שיכות

למכתבי אליו, שזוהי ידיעה שאפשר שיהי נפקא-מינה במשך

הזמן.

צט.

"וכדאי להזודע אם הוציא-לאור עוד

מה ולעודדו שישלח לכאן"

בהמשך המכתב:

...דרך-אגב קבלתי מהני"ל שני ספריו, שלמת יוסף ושלמה

חדשה. וכדאי להזודע אם הוציא-לאור עוד מה ולעוררו, על-דרך

הני"ל, שישלח לכאן.

וביחד עם זה כדאי למצוא דרך איך להעירו על ההכרח

ללמוד פנימיות התורה שבדורנו נתגלתה בתורת החסידות.

וכמבואר בכמה-מקומות.

בברכה לבשורות-טובות ולהצלחה בעבודת-הקודש
וביחוד בישיבת-הערב

מ. שניאורסאהן

ק.

חילוקי המנהגים בנענועים

בנענועי ארבע המינים ישנם מנהגים שונים המוזכרים בפוסקים ובספרי המנהגים (ראה בסימן תרנא: מגן אברהם, ס"ק כא, בשם מהרי"ל. באר היטב ס"ק כ. בכורי יעקב, ס"ק לו. המובא ב"אוצר מנהגי חב"ד", תשרי, עמודים רצ-רצא. "פסקי תשובות", סימן תרנא, סעיף יב):

יש הנוהגים להפנות את פניהם וגופם לכיוון אליו מנענעים את ארבעת המינים בכל פעם.

מאידך, יש הנוהגים, וכן נהג גם כ"ק אדמו"ר זי"ע, לעמוד בכל הנענועים כשפניהם וגופם לכיוון מזרח, וכל הנענועים נעשים רק באמצעות הפניית הידיים והטייה מסויימת של הגוף לכיוון אליו מנענעים.
ראה להלן.

קא.

"מבלי שיוצרך לסובב"

בני הרה"ג הרה"ח רבי פרץ אוריאל שליט"א מצא סמך, בחינת "אף על פי שאין ראייה לדבר, זכר לדבר", למנהג כ"ק אדמו"ר זי"ע האמור בדברים דלהלן.

על הפסוק (בראשית יג, יד) "וה' אמר אל אברם. . . שא נא עיניך וראה מן המקום אשר אתה שם צפונה ונגבה וקדמה וימה" מפרש "אור החיים" הקדוש:

וראה מן המקום - טעם שהוצרך לומר מן המקום אשר אתה שם: כאן עשה לו נס עצום, שיוכל לראות מצפון לדרום וממערב למזרח ממקום אחד, מבלי שיוצרך לסובב.

קב.

ביטוי המלה "יששכר" בקריאתה בתורה

להלן חלק מדברי כ"ק אדמו"ר זי"ע בשבת פרשת ויצא, ט' כסלו, ה'תשי"ב, לאחר תפלת מנחה.

יצויין כי הדברים לא הוגהו על ידי כ"ק אדמו"ר זי"ע, ונדפסו ב"תורת מנחם - התוועדויות", חלק ד, עמוד 156.

כ"ק אדמו"ר זי"ע העיר לבעל-קורא אודות המבטא דתיבת "יששכר" בהקריאה דשחרית:

מה ראה הבעל-קורא לדייק בהקרי דתיבת "יששכר" כמו הכתיב, בב' שיני"ן, ולא בשי"ן אחד?
ראה להלן.

קג.

הדעות השונות

המשך דברי כ"ק אדמו"ר זי"ע:

האמת היא שישנם כמה דעות בדבר (נקבצו השיטות בתורה שלימה לפרשת ויצא ל, יח):

יש דעה שקוראים תמיד - גם בפעם הראשונה, בפרשתנו - בשי"ן אחד.
יש דעה שבפעם הראשונה - בפרשתנו - קוראים בב' שיני"ן, ואח"כ בכל התורה קוראים בשי"ן אחד. ויש דעה שעד פ' פינחס קוראים בב' שיני"ן ומפ' פינחס ואילך קוראים בשי"ן אחד.

ונמצא, שבכל אופן ("ווי מ'זאָל נאָר טאָן") יוצאים י"ח לדעה אחת עכ"פ ("איז עס אָן אַחריית").

ראה להלן.

קד.

ביאורו של הדה"ק רבי לוי יצחק שניאורסאהן נ"ע

המשך דברי כ"ק אדמו"ר זי"ע:

אבל, ע"פ פנימיות הענינים, צריכים לבטא "ישכר" בשי"ן אחד: שמעתי מאדמו"ר ז"ל בביאור טעם ב' השיני"ן שבישכר – שענינו של ישכר הוא תורה (ראה במדבר פי"ג, טו-טז. ועוד), וכיון שבתורה יש גליא דתורה ונסתר דתורה, לכן נרמז הדבר בשמו של ישכר, שנכתב בב' שיני"ן. ועפ"ז, צריכים לבטא "ישכר" בשי"ן אחד – כי, השי"ן השני שהוא כנגד נסתר דתורה, צריך להיות באופן נסתר, שלא יתגלה בהקרי. עד כאן משיחת כ"ק אדמו"ר זי"ע.

קה.

הרבי עסק בנידון בשיחתו עם כ"ק האדמו"ר מבעלזא שליט"א

יצויין כי כ"ק אדמו"ר זי"ע עסק בנושא זה גם בעת ביקורו של כ"ק האדמו"ר מבעלזא שליט"א, שאחד משמותיו הוא "יששכר". ראה בקונטרס "רשימת דברי כ"ק אדמו"ר" (תשס"ט, נמצא גם ב"אוצר החכמה") עמוד לא, ובנסמן שם בהרחבה.

קז.

ראשי התיבות של "קבלה" ו"הלכה"

נאמר בסה"ק שראשי התיבות של המלים "השתחוו לה" בהדרת קודש" (תהלים כט, ב) הם: קבלה. כן נאמר בסה"ק שראשי התיבות של המלים "הריעו לה' כל הארץ" (תהלים ק, א) הם: הלכה. ניתן, אולי, להסביר את הקשר התוכני בין הפסוקים האמורים לבין המושגים קבלה והלכה, כדלהלן.

קז.

הקשר בין קבלה זהלכה לבין הפסוקים האמזורים

הלכה היא הדרך לבטא את רצונו של הקב"ה ביחס לעולם המעשה ולדברים הגשמיים. לפיכך היא נרמזת בפסוק העוסק בשבח לקב"ה על ידי "כל הארץ", מלשון ארציות וגשמיות.

תורת הקבלה היא הדרך להביא לידי התבטלות מוחלטת של האדם לדרגות הנשגבות של האלקות, דבר המביא להתרחקות מן העיסוק בעניינים גשמיים וארציים. לפיכך היא נרמזת בפסוק: "השתחוה לה' בהדרת קודש", שכן משמעותה של השתחויה היא התבטלות מוחלטת, ו"קודש" רומז לספירת החכמה, הספירה העליונה ביותר בעשר הספירות.

קח.

מדוע פירש רש"י "מלאכים ממש"?

בתחלת פרשת "וישלח", על המלים "וישלח יעקב מלאכים" מפרש רש"י: "מלאכים ממש".

כוונת רש"י לשלול את פירוש המלה "מלאכים" כמובן של שלוחים בשר ודם – מובנת, אך, מאידך, יש להבין: מהו ההכרח לפי פשוטו של מקרא לפרש שיעקב שלח מלאכים ממש, ולא לפרש ששלח שלוחים בשר ודם?

קט.

עשיו היה מסוגל להזיק לשלוחים

מתרץ כ"ק אדמו"ר זי"ע:

ה"באר היטב" (אורה חיים, סוף סימן תר"ג) מביא להלכה את דברי הפוסקים שכאשר שליח ניזק בשליחותו צריך משלחו לשוב בתשובה על כך.

לפי זה מובן הכרחו של רש"י: כיצד היה יכול יעקב לשלוח שלוחים אל עשיו כאשר היה לו ספק שמא עשיו ילחם בו ויזיק לשלוחיו? מובן, איפוא, שהשלוחים היו מלאכים ממש.

ק.י.

מרבני שכונת "נוה יעקב"

מן התארים המוצמדים אל שמי בפרסומים שונים ישנם, לפחות, שנים שהדרך להשגתם אינה כרוכה בעמל או מאמצים מצידי. מהם: "זקן רבני חב"ד בארץ הקודש", "זקן רבני שכונת נוה יעקב"...

מעניין לציין כי שלושה מבין רבני שכונתנו, שכונת נוה יעקב בירושלים עיה"ק, הם קרובי משפחתנו, כמפורט ב"שביבים" דלהלן.

ק.יא.

הגרמ"א לינדר שליט"א

א. הרה"ג רבי משה אורי לינדר שליט"א, שהוא, אגב, הראשון מבין צאצאי סבי רבי משה בלוי זצ"ל שנולד לאחר פטירתו ונקרא על שמו.

הגרמ"א הוא בנו של הרה"ח רבי יחיאל פישל לינדר ע"ה, שהיה חתנו של דודי הרה"ג רבי עמרם בר"מ בלוי זצ"ל.

בשעתו סייע הגרמ"א לסבו רבי עמרם בעריכת הספר "חידושי הגאון רבי יעקב אורנשטיין" (ראה "שביבים" שב"לקט ופרט" א, לו).

על הגרמ"א שליט"א ומשפחתו סופר ב"שביבים" שב"לקט ופרט" יא, רז-ריא. שכז-שכח.

ק.יב.

הגר"ד דייטש שליט"א

ב. הרה"ג רבי דוב דייטש שליט"א, בנו של הרה"ח רבי לייביש דייטש ע"ה, שהיה בן דוד של אמי מורתי ע"ה, כמסופר לעיל אות עא.

הגר"ד דייטש שליט"א ממונה, בין השאר, על המקווה בשכונתנו מטעם המועצה הדתית, וכן על המקווה בשכונת פסגת זאב הסמוכה. אגב: בכל אחד ממקוואות אלה יש בור טבילה שהוא "בור על גבי בור", והגר"ד משתף אותי בפיקוח על כל אחד מהם.

רעייתו הרבנית שתליט"א גם היא קרובת משפחה, שכן היא נכדה של דודתנו-זקנתנו מרת חוה טרייטל ע"ה (ראה "שביבים" שב"לקט ופרט" יז, קפז-קפח), כך שאביו של הגר"ד ואמה של רעייתו הרבנית הם בני דודים ("שני בשני").

קיג.

הגר"ש זייבלד שליט"א

ג. הרה"ג רבי שמעון זייבלד שליט"א, בנו של הרה"ג רבי יצחק שלמה זייבלד שליט"א, שהוא בנו של דודי הרה"ג רבי צבי אריה זייבלד ע"ה.

הגר"ש זייבלד שליט"א ממונה, בין השאר, על קופת הצדקה השכונתית ועומד בראשה.

רעייתו של רבי צבי אריה, מרת שרה ע"ה, היתה בתו של סבי רבי משה בלוי זצ"ל.

על דודי ודודתי האמורים סופר ב"שביבים" שב"לקט ופרט" ג, קנד. ה, קלד. רכ. ו, קמד.

קיד.

כתב ה"סמיכה" שהוענק לב"ק אדמו"ר זי"ע

בספר "שנים ראשונות" נדפס לראשונה (בעמוד 261) כתב הסמכה לרבנות שהוענק לב"ק אדמו"ר זי"ע על ידי דודו, אחי אביו, הגאון החסיד רבי שמואל שניאורסאהן זצ"ל, רבה של העיר ניקולייב.

יצויין כי ה"סמיכה" הינה חמה מאוד ומלאת הפלאת גדלותו של כ"ק אדמו"ר זי"ע בתורה, ביראת שמים ובפסיקת הלכה ("המופלג החריף ובקי וירא-אלקים . . מלא וגדוש בגמ' ופוסקים ראשונים ואחרונים כאחד הגדולים, יודע לכוון להלכה של תורה וגם מיראי הוראה"). ה"סמיכה" כוללת הן "יורה יורה", הן "ידין ידין" והן סידור גיטין וחליצה.

יושם לב גם לעובדה שבאותה עת היה הרבי בגיל צעיר מאוד, רק בגיל

! 22

ב"שביב" דלהלן יועתק כתב ה"סמיכה" במלואו.

קטז.

"מלא וגדוש בגמ' ופוסקים ראשונים ואחרונים כאחד הגדולים"

שמואל שניאורסאהן

רב

בניקוליוב

ב"ה

להיות לראי' ביד האברך המופלג החריף ובקי וירא-אלקים וכו' הר"ר
מנחם מענדל בהרה"ג הר"ר לוי יצחק נ"י שניאורסאהן אשר הוא מלא
וגדוש בגמ' ופוסקים ראשונים ואחרונים כאחד הגדולים, יודע לכוון
להלכה של תורה וגם מיראי הוראה הוא על-כן כל מן דין סמוכא לנא יורה
יורה ידין ויסדר גיטין וחליצה ויכולים לסמוך על הוראותיו בלי שום
חשש ופקפוק

ועל-זה באתי על-החתום י"ט ימים לחדש מנחם-אב שנת התרפ"ד פה
בניקוליוב.

שמואל שניאורסאהן רב בניקוליוב.

קטז.

מהדורה חדשה של קונטרס "עץ החיים"

בעלון "כי קרוב" גליון 100 התפרסמה כתבה מקיפה על קונטרס "עץ
החיים" שחיבר כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע, בו מבוארים עניינים יסודיים
בדרכי עבודת ה' על פי דרך החסידות, וכן החשיבות העצומה שבלימוד
פנימיות התורה - תורת החסידות.

לקראת י"ט כסלו תשפ"ג יצא לאור קונטרס "עץ החיים" במהדורה
חדשה עם ביאור רחב מבית היוצר של "מעיינותיך", ובקשר לכך נכתבה
הכתבה האמורה.

להלן ב"שביב" קיט יועתק סיפור אחד המובא בכתבה.

קיו.

"זיעיין בקונטרס עץ חיים . . זינעם לז זידווח לז"

על קונטרס "עץ החיים" נכתב בהרחבה ב"שביבים" שב"לקט ופרט" יב, עג-עט.

כאן אציין רק כי הסיבה לכך שהנני מחבב במיוחד את הקונטרס האמור נעוצה בראשית היכרותי עמו, שהיתה במכתב הראשון שזכיתי לקבל מכ"ק אדמו"ר זי"ע, בו נכתב:

"...והי' מהמוכרח שילמוד את הקונטרס עץ חיים וקונטרס ומעין - מכ"ק אדמו"ר מוהרש"ב - והמבוא לקונטרס עץ חיים מכ"ק מו"ח אדמו"ר - צוקללה"ה נבג"מ זי"ע, אשר אז יראה עד כמה החששות שלו אין להם כל יסוד, ואינם אלא עצת היצר למנוע ממנו ידיעה בחלק גדול מתורתנו-הקדושה, אשר דוקא דורנו זה דעקבתא דמשיחא זכה שיתגלה חלק זה לרבים . . ויעיין בקונטרס עץ חיים הנזכר-לעיל זינעם לז וירווח לז והשם-יתברך יצליחו להוסיף אומץ בתורת הנגלה ובתורת החסידות גם יחד ובהצלחה".

קיה.

הגר"ח מבריסק זצ"ל זכ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע

כך בכתבה:

כידוע, בין הרבי הרש"ב והגאון רבי חיים מבריסק שרר יחס חם וידידותי, הם עמדו בקשרי פעולות שונות למען יהדות רוסיה ואף נפגשו בכמה הזדמנויות.

את הסיפור הבא, אודות תגובתו ויחסו של הגאון מבריסק לקונטרס עץ החיים, שחיבר הרבי הרש"ב, סיפר הגאון החסיד רבי יואל כהן זצ"ל. וכך מופיע בספר 'בדרכי החסידים' (עמ' 483, וראה שם עמ' 463).

ק"ט.

הגר"ח מבריסק על קונטרס 'עץ החיים'

בהמשך:

כאשר התפרסם קונטרס עץ החיים של הרבי הרש"ב, בו מבואר הצורך והחיוב ללמוד פנימיות התורה כדי שלימוד הנגלה יהיה כראוי, "לשמה", וללא פניות זרות וכיוצא בהן, היו כאלו שהדבר הפריע להם, והם ניסו לגרור את רבי חיים מבריסק לצאת נגד הקונטרס, בטענה שהוא מכוון נגד 'הישיבות הקדושות'.

רבי חיים אמר שכדי לדון בדבריהם עליו לראות תחילה את הקונטרס. הביאו לו את הקונטרס והוא ביקש שיחזרו אליו למחרת. ואכן, למחרת חזרו אליו אותם מחרחרי ריב, אך מה השתוממו לשמוע ממנו את הדברים הבאים: "מה אתם רוצים, הרי הוא צודק".

עד כאן מן הכתבה האמורה.

קכ.

המבול הסתיים בחנוכה

על המבול נאמר בתורה (נח ז, יא-יב): "בחודש השני בשבעה עשר יום לחודש ביום הזה נבקעו כל מעינות תהום רבה וארובות השמים נפתחו. ויהי הגשם על הארץ ארבעים יום וארבעים לילה".

לדעת רבי אליעזר כוונת התורה במלים "בחודש השני" היא לחודש מרחשוון, ולפי זה "נמצאו ארבעים יום כלים בכ"ח בכסליו לרבי אליעזר", כפי שכתב רש"י על אתר, יעו"ש.

לפי זה נמצא שארבעים ימי הגשם של המבול הסתיימו בימי חג החנוכה. ראה להלן.

קבא.

שתי גישות להתמודדות עם הרע

ניתן, אולי, להסביר את המשמעות הפנימית של העובדה האמורה כדלהלן.

יש שתי גישות להתמודדות עם הרע, הן במישור הנפשי הפנימי, הרע שבקרבו, והן במישור הציבורי, בתיקון הכלל:

גישה אחת היא התעמתות עם הרע והיאבקות עמו ישירות עד להכנעתו והחרבתו. גישה שניה היא הדגשת והגברת הצד החיובי, את הטוב והאור האלוקי, עד שהרע מתבטל ומתהפך מאליו לטוב. ראה להלן.

קבב.

המבול וזחג החנוכה מייצגים את שתי הגישות

המבול רומז לגישה הראשונה, שכן המבול בא בדרך של הענשה כעונש על השחתת הארץ על ידי החטאים, וכדי לטהר את העולם על ידי החרבתו (ראה "שביבים" שב"לקט ופרט" טז, נז. יז, רכט).

זחג החנוכה רומז לגישה השניה, שכן מצוות הדלקת הנרות היא להוסיף אור וקדושה בעולם ולא לעסוק ברע באופן ישיר, וכבר למדנו ש"מעט אור דוחה הרבה מן החושך", והדחיה אינה באופן של מלחמה אלא החושך נסוג מאליו מפני האור. ראה להלן.

קבג.

פדיה בשלום ובמלחמה

שתי הגישות האמורות מתאימות גם למוסכר בתורת החסידות שקיימים שני אופנים של פדיית ניצוצות הקדושה המצויים בדברים הגשמיים והשבתם לרשות הקדושה.

אופן אחד הוא פדייה בדרך מלחמה. באופן זה יש לגשת אל הדבר הגשמי, אל הרע, ולהלחם עמו כביכול עד לפדיית הניצוצות שבו.

האופן השני הוא פדיה בשלום, עליו נאמר (תהלים נה, יט) "פדה בשלום נפשי גו'". באופן זה אין צורך לגשת אל הניצוצות ולהלחם עמם, אין צורך להתעסק עם הרע, אלא להפיץ אור גדול והניצוצות באים מאליהם אל האור כדי להיפדות ולשוב אל הקדושה.

ראה להלן.

קבד.

שלמה המלך - בירור בדרך מנוחה ושלום

מאמר החסידות הראשון שזכיתי לשמוע ב"טייפ" מפי קדשו של כ"ק אדמו"ר זי"ע היה המאמר דיבור המתחיל "מזמור לדוד ה' רועי גו'" שנאמר בעת ביקורו של הרבי במחנה הקיץ "גן ישראל" בנ. י. בט"ז תמוז תשט"ז.

מאמר החסידות האמור מסביר גם את שני האופנים האמורים, ובו נאמר, בין השאר, שבימי שלמה המלך היה הביור בדרך מנוחה ושלום.

כלומר: אצל שלמה המלך האיר גילוי אלוקי נפלא ועצום שאליו נמשכו גם ניצוצות הקדושה הרחוקים ביותר, שהגיעו אל שלמה המלך כדי שיעלה אותם לקדושה.

[המאמר נדפס ב"תורת מנחם - ספר המאמרים תשט"ז, יעו"ש].

ראה להלן.

קבה.

"בסם" ו"בורסי"

שני האופנים האמורים קיימים גם, כזכור, במישור הציבורי והרחב יותר, של העבודה "לתקן עולם במלכות ש-ד-י", כדלהלן.

נאמר בגמרא (פסחים סה, א): "אי אפשר לעולם בלא בסם ובלא בורסי, אשרי מי שאומנתו בסם אוי לו מי שאומנתו בורסי".

אומר על כך כ"ק אדמו"ר זי"ע:

העולם זקוק הן לבסס והן לבורסי, אך יש הבדל ביניהם במשמעות הרוחנית של הדברים:

תפקידו של ה"בסס" הוא להפיץ ריח טוב של קדושה ואלקות בעולם על ידי הרבצת תורה ובפרט פנימיות התורה ברבים וקירוב יהודים, ועל ידי כך הרע נדחה ומתבטל מאליו.

התפקיד של ה"בורסי" הוא, לעומת זאת, לעסוק באופן ישיר בשלילת הרע הקיים בעולם ולהלחם עמו, ובמשל: להסיר את הלכלוך והשכבות החיצוניות של העורות.

קבו.

הסידות ומוסר

זה גם אחד ההבדלים המרכזיים בין שיטת החסידות לבין שיטת המוסר: בשיטת המוסר עוסקים בדרכי הטיפול במדות הרעות של האדם ובמאבק ברע. שיטת החסידות, לעומת זאת, היא לא להשקיע כוחות רבים מדי במאבק ברע, הן הרע הפנימי שבאדם והן הרע שבעולם, אלא להפיץ אור וקדושה בעולם ולעורר את גילוי הנשמה שבאדם ועל ידי כך הרע מתבטל מאליו.
ראה להלן.

קבו.

המשמעות הרוחנית של סיום המבול בחנוכה

בעובדה שמיד עם סיום המבול מצויים בימי החנוכה נרמז המסר שהעיסוק בגישת המלחמה עם הרע אינו מספיק, שכן הוא אינו תכלית ומטרה בפני עצמו, אלא יש מיד לעסוק בגישת הפצת האור האלוקי שהיא העיקר.
ראה להלן.

קבח.

עבודה גלותית – "אתכפיא"

לאמיתו של דבר נראה כי ההבדל בין שתי הגישות האמורות מהווה גם בסיס להבדל בין עבודת ה' גלותית לבין עבודת ה' גאולתית, כדלהלן.

בזמננו זה, זמן הגלות, עבודת ה' היא בדרך "אתכפיא", כלומר: מלחמה תמידית ברע והיאבקות עמו, שכן עם הגילוי האלוקי שמתגלה בזמן הגלות אין בכוחנו להכניע את הרע לחלוטין ומכך נובע הצורך התמידי במלחמה עמו.

ראה להלן.

קכט.

עבודה גאולתית – "אתהפכא"

לעתיד לבוא, לעומת זאת, יהיה גילוי אלוקי בדרגה הגבוהה ביותר, ולכן לא יהיה צורך במלחמה עם הרע, אלא הגילוי האלוקי הנעלה יגרום לכך שהרע יתבטל וייהפך לטוב מאליו, "אתהפכא", בדרך מנוחה (ראה גם ב"שביבים" שב"לקט ופרט" א, עה. ד, קטז-קיו שזה ההסבר לכך ש"נחש" בגימטריא "משיח", שכן הרע יתהפך לטוב).

על פי האמור מובן היטב מדוע דווקא החסידות צועדת בדרך של בירור בדרך מנוחה, כאמור, משום שכידוע התגלות תורת החסידות מהווה "טעימה" מן הגילוי האלוקי שיהיה לעתיד לבוא ומייצגת אותו.

ראה להלן.

קל.

יוסף ואחיו

על פי האמור ניתן, אולי, להסביר את המשמעות הפנימית של מאבקם של יוסף ואחיו, "שבטי י-ה", כדלהלן.

יהודה, שהיה נציג השבטים בהתמודדות מול יוסף, כמסופר בפרשת ויגש, מסמל את עבודת ה' הגאולתית, שכן מלך המשיח הוא ממלכות בית דוד שמקורה ביהודה.

יוסף, לעומת זאת, מסמל את עבודת ה' הגלותית, שכן יוסף היה משנה למלך מצרים ועבד את הקב"ה בשיא הגלות ובעיסוק תמידי עם פרעה ואזרחי מצרים.

יתכן, איפוא, שאחי יוסף, שעבדו את הקב"ה בעבודה גאולתית, לא יכלו לסבול את אופן העבודה הגלותי של יוסף, שהיה כה שונה ומנוגד לדרכם בעבודת ה'.

קלא.

יעקב וישראל

אם כנים הדברים ניתן לומר שמקורם של שני הדרכים ביעקב אבינו, והשניהם נרמזים בשני שמותיו: יעקב וישראל.

השם יעקב, שנקרא על שם (תולדות כה, כו) "וידו אווזת בעקב עשיר", רומז לגישה של העיסוק הישיר ברע. זאת ועוד, השם "יעקב" מורכב מן האות "עקב" בתוספת י', כאמור בסה"ק. דבר הרומז לעבודת ה' בדרגה נמוכה, גלותית, בחינת "עקב".

השם ישראל, אותיות "שר" ו"א-ל", כאמור בסה"ק, רומז לעבודת ה' בדרגה גבוהה, גאולתית, בה האלקות היא בחינת שר ומתנשאת מעל הרע ואינה באה במגע עמו באופן ישיר.

קלב.

אחי יוסף רועים בשכם

לפי האמור ניתן, אולי, להסביר לפי המשמעות הפנימית מדוע שלח יעקב את יוסף לראות מה שלום אחיו ולא חשש שיארע לו כל רע, כדלהלן.

בפסוקים נאמר: "וילכו אחיו לרעות את צאן אביהם בשכם. ויאמר ישראל אל יוסף הלא אחיך רועים בשכם לכה ואשלחך אליהם. . . ויבוא שכמה".

יתכן שבאיזכורים הרבים של העובדה שאחי יוסף הלכו לשכם נרמז שיעקב אבינו ראה בכך אות שאחי יוסף הצליחו לגרום לכך שגם בגלות יהיה מקום לעבודת ה' הגאולתית.

קלג.

מדוע לא ראה יעקב סכנה בשילוח יוסף לשכם?

הסבר הדברים :

שכם היתה בירת מלכות ישראל בימי רחבעם, דבר המסמל את הגלות מירושלים, וכן ראשי התיבות של שכם הינם: "שם כבוד מלכותו", שמורה על דרגה נחותה של גילוי אלקות, "יחודא תתאה".

מן העובדה שאחי יוסף, שדגלו בעבודת ה' גאולתית, הלכו לרעות בשכם הסיק יעקב אבינו שיוסף ניצח את אחיו, וגם אחיו יכלו לחיות בשלום בגלות, בשכם, עם עבודת ה' הגאולתית בה דגלו.

משום כך הבין יעקב שלא נשקפת ליוסף שום סכנה מהם.

קלד.

הרה"ג רבי אהרן פרוש זצ"ל

הרה"ג רבי אהרן פרוש זצ"ל היה חבר הנהלת "עץ חיים". רבי אהרן לא השתייך לקנאים, כאחיו רבי אליהו נחום, אלא לחוג ה"פרושים" בירושלים.

להלן "ווארט" ששמעתי מרבי אהרן פרוש, לא זכור לי בשם מי:

פלוגי אמר: הוא מבקש שהקב"ה יתן לו "לחם לאכול ובגד ללבוש און אטולר אין קעשענע [=ומטבע בכיס]".

קלה.

ת"ת זב"ח

בשנות ילדותי עמד בשכונת "אבן ישראל", הסמוכה לשכונת "מחנה יהודה", משרד של מוסדות "ת"ת זב"ח", אותו ניהל רבי אהרן.

להלן אסביר את פשר המושג "ת"ת וב"ח".

הגאון רבי שמואל סלנט זצ"ל כיהן במשך כ-70 שנה כרבה הראשי של ירושלים מטעם האשכנזים ה"פרושים". הגר"ש סלנט ייסד את שני המוסדות המרכזיים של ה"פרושים": את ת"ת וישיבת "עץ חיים" ואת בית הרפואה "ביקור חולים".

לצורך גיוס תרומות היה לשני המוסדות האמורים משרד משותף שנקרא בשם "ת"ת וב"ח", ראשי התיבות של: תלמוד תורה וביקור [אולי: ובית] חולים.

בשנים מאוחרות יותר, כמדומני לאחר סיום מלחמת תש"ח, הגיעו מנהלי המוסדות למסקנה שהחזקת משרד משותף אינה משתלמת, והמשרד חוסל. אז עבר רבי אהרן למשרד ששכן בתוך "עץ חיים".

קלו.

עוד מבני משפחת פרוש

בנו של רבי אהרן, הרה"ג רבי שלמה זלמן פרוש זצ"ל, היה מעובדי "מרכז אגודת ישראל" אצל סבי רבי משה בלוי זצ"ל, ואף פרסם מאמרים מפרי עטו בכתב העת "קול ישראל". בן נוסף של רבי אהרן הוא הרב מאיר צבי פרוש ע"ה, שהיה משורר חרדי ופרסם את שיריו בעתונות החרדית (ראה להלן אות קלט).

אחיו של רבי אהרן, הרה"ג רבי נפתלי פרוש זצ"ל, היה חותנו של דודי רבי עמרם בר"מ זצ"ל, אביה של אשתו שכונתה בפינו "מומע חיה". רבי נפתלי היה מנהל גמ"ח "שערי חסד" שבנה את שכונת "שערי חסד" בירושלים.

אגב: מצאצאיו של הרה"ג רבי שלמה זלמן פרוש זצ"ל, אבי משפחת פרוש, ונקרא על שמו היה הגאון רבי שלמה זלמן אוירבך זצ"ל.

קלז.

גליקמן-פרוש

בשעתו כל אלה שהוזכרו בתחלה מבני משפחת פרוש, כמו רבי נפתלי, רבי אליהו נחום, רבי משה ורבי מנחם פרוש, קראו לעצמם בשם המשפחה: גליקמן-פרוש.

כך, למשל, היה חתום רבי משה פרוש על מאמרו הקבוע בעתון "קול ישראל" של "אגודת ישראל".
ראה להלן.

קלח.

רבי אליהו נחום פרוש

כאשר רבי אליהו נחום פרוש קיבל אותי כתלמיד ב"עץ חיים", הוא מכר לאבי מורי זצ"ל עבורי קונטרס "פרק אלו מציאות" במסגרת פרקים בתלמוד שהדפיס עבור התלמידים. בקונטרס צויין בשמו של המו"ל: אליהו נחום גליקמן-פרוש.

יצויין, אגב, כי חתננו הרה"ג הרה"ח רבי אליהו וילהלם שליט"א הינו מצאצאיו של רבי אליהו פרוש ונקרא על שמו.
ראה להלן.

קלט.

לאן נעלם הגליקמן?

את מאמריו בכתב העת "קול ישראל" פרסם רבי שלמה זלמן (ב"ר אהרן) פרוש תחת שם העט "ש. אשרי", כיון שהתרגום של "גליקמן" הוא איש מאושר.

במועד מסויים שאינני יכול להצביע על זמנו נעלם השם "גליקמן" מכל בני משפחת פרוש.

קמ.

"להוציא מלבן של צדוקין"

את ה"ווארט" דלהלן שמעתי מפי הגאון רבי שלמה מינצברג שליט"א, רבה של קהילת "תפארת ירושלים".

נאמר (חגיגה כג, א ובכמה מקומות): "מטמאין היו את הכהן השורף את הפרה להוציא מלבן של צדוקין שהיו אומרים במעורבי שמש היתה נעשית".

ולכאורה דרוש ביאור: יש נושאים רבים בהם סטו הצדוקים מדברי חז"ל. מדוע, איפוא, דווקא תקנו חז"ל לעשות פעולה מיוחדת כדי להוציא מלבן של צדוקים?

קמא.

כשסטיית הצדוקים לחומרא יש צורך להוציא מלבם

מתרץ הגר"ש מינצברג שליט"א:

בכל המקומות האחרים הצדוקים מקילים יותר מדברי חז"ל, ולכן פשוט שהצבור לא יטעה אחרי דבריהם, אך כאן סטיית הצדוקים מדברי חז"ל היא חומרא, שעל המיטהר להמתין עד לאחר השקיעה ורק לאחר מכן לעסוק בפרה. כיון שכאן הסטייה היא לחומרא יש צורך בתקנה כדי להוציא מלבם.

עד כאן מדברי הגר"ש מינצברג שליט"א.

אמנם יש לברר האם אמנם לא מצינו נושאים נוספים שבהם סטיית הצדוקים היא לקולא, ולמרות זאת עשו חכמים פעולות כדי להוציא מלבם.

קמב.

"משלוח מנות" מקודרי

תקופה מסויימת לאחר נישואי אמי מורתי ע"ה לאבי מורי זצ"ל, שהתרחשו בחורף תרצ"ד כמדומני, לא נפקדה אמי. כיון שלאבי היה ילד מזו"ר (הלא הוא אחי הגאון רבי יעקב ישעיה זצ"ל) היווה הדבר סימן שהבעיה אינה אצלו.

בחג הפורים תרצ"ה, יותר משנה לאחר הנישואין, העניק דוד אמי, אחי אמה, הגה"צ רבי שמואל דייטש זצ"ל לאמי עגלת תינוק [דבר יקר מאוד באותם זמנים] במתנה, בתור "משלוח מנות".
ראה להלן.

קמוג.

ברכה שהתגשמה

בפשטות התכוון רבי שמואל בהענקת המתנה לעידוד אחייניתו, אך אמי ראתה בכך את ברכתו שהתגשמה עם כניסתה להריון כעבור חדשים ספורים והולדתי בט"ז אייר תרצ"ו.

יצויין, אגב, כי לכל שלושת דו"ז למשפחת דייטש, הלא הם: הרה"צ רבי ברוך זצ"ל, הרה"צ רבי מתתיהו זצ"ל, והרה"צ רבי שמואל זצ"ל, יש צאצאים חסידי חב"ד.

קמד.

תיקון הזית באמצעות השמן

בחלק שבעה עשר של "לקט ופרט" ("שביבים" אות רט) הובאה מליצת היעב"ץ "יפה כח הבן מכח האב" על השמן המהווה סגולה לזכרון בעוד שהזית גורם לשכחה.

בהקשר לכך יש, אולי, להוסיף:

יש הנוהגים לשפוך זמן זית על הזתים כדי שאכילת הזתים לא תגרום לשכחה (ראה שו"ת "שלמת חיים" להגרי"ח זוננפלד זצ"ל, סימן מב).

על כך ניתן להמליץ בדרך צחות את הפסוקים: "והשיב לב אבות על בנים" (מלאכי ג, כד), "ושבו בנים לגבולם" (ירמיהו לא, טז).

קמה.

מה ההידוש שהנס התרחש בשנה זבארץ קשות?

נאמר בפרשת תולדות (כו, יב): "ויזרע יצחק בארץ ההיא וימצא בשנה ההיא מאה שערים ויברכהו ה'".

רש"י על אתר מפרש:

בארץ ההיא – אף על פי שאינה חשובה כארץ ישראל עצמה, כארץ שבעת הגוים. בשנה ההיא – אף על פי שאינה כתקנה, שהיתה שנת רעבון. בארץ ההיא בשנה ההיא – שניהם למה, לומר שהארץ קשה והשנה קשה. מאה שערים – שאמדה כמה ראויה לעשות, ועשתה על אחת שאמדה, מאה. ורבותינו אמרו, אומד זה למעשרות היה.

לכאורה דרוש ביאור: כיון שהנס היה שהתבואה צמחה פי מאה מן הכמות שאמדו כמה תצמח מראש – אין הבדל אם אמדו את השדה שתצמיח הרבה או מעט. אם כן, מה מוסיפה העובדה שהארץ והשנה היו קשות והאומד היה שתצמיח מעט?

ראה להלן.

קמו.

מדידה למעשרות – אהרי סיום הצמיחה

מתרץ כ"ק אדמו"ר זי"ע:

כדי לתרץ את הקושי האמור מוסיף רש"י את המלים: "ורבותינו אמרו, אומד זה למעשרות היה".

כדי למדוד תבואה לצורך הפרשת מעשרות יש להמתין עד לסיום צמיחת התבואה, כיון שעד אז יתכנו שינויים בכמות התבואה וכתוצאה מכך בכמות המעשרות.

מכך מובן שלפי פירוש "רבותינו" ש"אומד זה למעשרות היה" הכוונה שלאחר שהתבואה צמחה ומדרו אותה לצורך הפרשת המעשרות – נעשה לפתע נס והתבואה הכפילה את עצמה פי מאה מן המדידה למעשרות.

קמוז. נס כפול

ממשיך כ"ק אדמו"ר זי"ע:

לפי זה מובן מה מוסיפה העובדה שהיה מדובר בשנה ובארץ קשות, שכן היה כאן נס כפול:

- א. תחלה צמחה התבואה בשלמות כאילו מדובר בארץ ובשנה טובות – למרות שבמציאות היו ארץ ושנה קשות.
- ב. לאחר גמר הצמיחה הכפילה התבואה את עצמה פי מאה.

*

כ"ק אדמו"ר זי"ע מסביר את דברי רש"י האמורים בהרחבה נפלאה, בליווי מראי מקומות רבים, ובהסברת עומקם גם לפי משמעותם הפנימית. יעויין בסה"ק לקוטי שיחות, חלק ה, שיחה ב לפרשת תולדות.

קמח.

"ובבן הנעקד ישבית מדייננו"

את ה"ווארט" דלהלן שמעתי בשם הגרי"צ דושינסקי זצ"ל, שלפי השמועה היה חוזר עליו בכל שנה.

בתפלות הימים הנוראים אנו אומרים בין השאר את המשפט: "ובבן הנעקד ישבית מדייננו".

בפשטות הכוונה במשפט האמור היא שבני ישראל מבקשים מהקב"ה שתעמוד להם זכות עקדת יצחק לבטל את המקטרגים על עם ישראל. ראה להלן.

קמיט.

יצחק חשש שיזדעזע גופו מפחד הסכין

חז"ל אומרים (מדרש רבה, בראשית, פרשה נו, פסקא ח): "אמר רבי יצחק בשעה שבקש אברהם לעקד יצחק בנו, אמר לו אבא בחור אני וחוששני שמא

יִדְעֻזַע גּוֹפֵי מִפְחָדָה שֶׁל סַכִּין וְאַצְעָרָךְ, וְשָׁמָּא תִפְסֵל הַשְּׁחִיטָה וְלֹא תַעֲלֶה לְךָ לְקַרְבָּן, אֲלֵא כִפְתַנִּי יָפָה יָפָה, מִיָּד וַיַּעֲקֹד אֶת יַצְחָק, כְּלוּם יָכוֹל אָדָם לְכַפּוֹת בֶּן שְׁלֹשִׁים וְשִׁבְעֵי . . אֲלֵא לְדַעְתּוֹ. מִיָּד וַיִּשְׁלַח אֲבֵרָהֶם אֶת יָדוֹ".
ראה להלן.

קג.

אם יצחק חשש אנו על אחת כמה וכמה

לפי דברי חז"ל האמורים פירש הגרי"צ דושינסקי זצ"ל את המשפט "ובכן הנעקד ישבית מדייננו" כך:

בני ישראל אומרים: הרי אפילו יצחק אבינו שהיה קדוש מרחם והיה מן האבות הקדושים עליהם נאמר "האבות הן הן המרכבה" (ראה תניא קדישא, פרק כג), ובכל זאת חשש שלא יעמוד בנסיון לעשות את רצון הקב"ה – אם כן כיצד ניתן לבוא ולקטרג עלינו ולדון אותנו על שלא עמדנו בנסיונות שהיו לנו?

– כך באמצעות ה"בן הנעקד", יצחק אבינו שביקש מאברהם לעקדו, "ישבית" הקב"ה את כל "מדייננו" ...!

קנא.

"באר אברהם"

כבר סופר ("שביבים" שב"לקט ופרט" ג, קלה) על ישיבת "פני משה" שהקים רודי הגאון רבי אליקים שלזינגר שליט"א בירושלים עיה"ק על שמו של סבי רבי משה בלוי זצ"ל ועמד בראשה.

כן סופר ("שביבים" שב"לקט ופרט" ב, כט. ה, קצו) על החדר הנוסף שהיה בדירת הורינו והושכר משיקולים כלכליים לבחורי ישיבה שלמדו בירושלים והוריהם התגוררו מחוצה לה.

יש לציין כי בין הבחורים האמורים היה הגאון רבי אברהם בנדיקט זצ"ל, שכיהן כר"מ בישיבת "חוג חתם סופר" בבני ברק, שהיה בוגר ת"ת "יסודי התורה" בתל אביב, שהיה שייך לחוג יוצאי הונגריה.

הגר"א בנדיקט זצ"ל חיבר גם את סדרות הספרים הנודעות "באר המועדים" על חגי ומועדי ישראל ו"באר אברהם" על מסכתות הש"ס.

קנב.

משחק מלים

כאשר חלה אבי מורי זצ"ל במחלה ממנה לא קם עוד בא אחיו, רבי עמרם בר"מ זצ"ל, באופן טבעי לבקרו.

תוך כדי הביקור הציע רבי עמרם לאבי מורי סיגריה ואבי מורי סירב. שאל רבי עמרם את אבי: "האסט אוועקגעלייגט דעם ציגר?" ואבי מורי השיב: "דעם ציגר האט מיר אוועקגעלייגט".

למרות שהן השאלה והן התשובה היו באותן מלים היווה הדבר משחק מלים, שכן המשמעות של המלה "אוועקגעלייגט" באידיש היא כפולה ומשמשת הן לעזיבה והן להשכבה. כך שתרגום השאלה הוא: "האם עזבת את הסיגריה", כלומר: האם הפסקת לעשן?, ואילו תרגום התשובה הוא: "הסיגריה השכיבה אותי"...

קנג.

על יחס רבוה"ק נשיאי חב"ד לעישון

אגב איזכור נושא העישון הזכיר לי נכדי הרה"ח ר' משה לוי יצחק שי' לאופר את דלהלן.

בי"ב טבת תש"ג, לפני שמונים שנה, פנה כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע במכתב להנהלת ישיבת "תומכי תמימים המרכזית" ובו אסר לחלוטין על התלמידים עד גיל עשרים לעשן, ואילו לגבי התלמידים שמעל גיל זה הסתפק בבקשה להפסיק לעשן, ולא כחיוב.

כ"ק אדמו"ר זי"ע בעצמו לא עישן כלל, ואף הורה לשואלים פרטיים להפסיק לעשן.

קנד.

מדוע הרבנים אינם אוסרים את העישון?

עם זאת, מספר פעמים נשאל הרבי מדוע הרבנים אינם אוסרים את העישון באופן מוחלט בשל הסיכון הרפואי שבכך, והביא לכך מספר נימוקים שונים.

סקירה מקיפה ומרתקת על יחס רבוה"ק נשיאי חב"ד לעישון נכתבה על ידי חתני הרה"ג הרה"ח רבי מרדכי מנשה לאופר שליט"א ופורסמה בקונטרס "התקשרות" גליון א'כג, במדור "ניצוצי רבי".

להלן תובא רק התייחסות אחת של הרבי לעישון, מתוך הרשימה האמורה.

קנה.

" דיבור אחד של עצה . . ימעט המכשלה "

כך ב"התקשרות":

באחת ההזדמנויות כתב הרה"ח ר' צבי מאיר שטיינמץ (המכונה צבי יאיר) לרבי (הדברים נתפרסמו לראשונה בקונטרס "התקשרות" גליון תשפא עמ' 13):

בס"ד, אל כ"ק אדמו"ר שליט"א

אחרי בקשת שליחה – הנני רוצף [=מצרף] בזה קטעי עיתון בעניין סכנת העישון.

ידוע, כי רבים מאנ"ש ובעיקר מתלמידי תומכי-תמימים והכולל ממשכים לעשן הרבה שלכן אזרתי חלצי לעורר תשומת כבוד-קדושתו על זה.

דיבור אחד של עצה – ועל-אחת-כמה-וכמה של הדרכה מכ"ק אדמו"ר שליט"א, בלי ספק ימעט המכשלה הזאת המכלה ממונם של ישראל ולדעת רופאים גם מחלישה בריאותם.

עבדו המבקש שליחתו, צבי מאיר בן גיטל

קנו.

מענה כ"ק אדמו"ר זי"ע:

ב"התקשרות" שם הובא מענה הרבי על המכתב האמור:

קשה לי לקחת היזמה בכיו"ב [=בכיוצא-בזה] כיוון

(1) שכמה וכמה מזקני החסידים מעשנים מכמה וכמה שנים והאדמו"רים לא אמרו להם דבר.

(2) כמה מהאדמו"רים ידוע שעשנו וכו'.

(3) אאמו"ר [=אדוני אבי מורי ורבי] ז"ל עשן רבות בידיעת אדמו"ר [=מוהרש"ב] נ"ע כמובן ופשוט.

עד כאן מענה הרבי כפי שהובא ב"התקשרות" שם.

קנו.

"הקה"ל"

בחלק הקודם של "לקט ופרט", חלק שבעה עשר, עסקנו בהרחבה במצוות "הקה"ל" (ראה שם: "בפתח", במדור "שביבים" [אותיות א-י. רמ] ובמדור "עלי הגיין"), ובחידושו של כ"ק אדמו"ר זי"ע שכל השנה שבראשיתה מתקיימת המצווה, כמו שנה זו, נקראת שנת "הקה"ל".

על פי האמור ניתן להוסיף את דלהלן.

כך נאמר בפרשת וילך (לא, יב): "...הקה"ל את העם האנשים והנשים והטף . . למען ישמעו ולמען ילמדו ויראו את ה' אלוהיכם ושמרו לעשות את כל דברי התורה הזאת".

ראה להלן.

קנה.

החשיבות ללמד אחרים

מן המלים "למען ילמדו" שבפסוק האמור למדו בגמרא (חגיגה ג, א) שאילים פטור ממצוות "הקה"ל", כיון שניתן לקרוא ולפרש את המלים

האמורות כאילו נכתב "למען ילמדו", "ואין זה ראוי ללמד אחרים" (רש"י על אתר).

הרמב"ם ניסח את הלימוד כך (הלכות חגיגה, פרק ב, הלכה א. ראה גם שם, פרק ג, הלכה ב): "ולמען ילמדו – להוציא מי שאינו מדבר, שכל המצווה ללמוד מצווה ללמד". נראה מכאן בפשטות שהחובה ללמד אחרים היא חלק מחובת תלמוד תורה לכשעצמה.

קנט.

"נאלמתי דומיה"

במזמור לט שבתהלים נאמר (פסוק ג): "נאלמתי דומיה". ידוע שהפירוש בכך הוא: המקור בנפש האדם לכל השפעה מצדו, המתבטאת בדיבור, הם החכמה והבינה הנרמזות באותיות 'ו' ו-'ה' שבשם הוי' [כידוע שהאותיות 'ה' ו' ה' הם מקבילות לספירות האלוקיות ולמידות שבנפש האדם: וכמו חכמה, בינה, מידות, מלכות] ולכן כאשר החכמה והבינה אינן בגילוי ("דומיה", "דום ייה"), אזי "נאלמתי" – נעשה כאילם שאינו יכול לדבר.

אגב: כפי שכבר צויין בעבר (ראה "שביבים" שב"לקט ופרט" ד, קפט), הדברים משתלבים עם הנאמר בפסוק הבא (פסוק ד): "חם לבי בקרבי, בהגיגי תבער אש, דיברתי בלשוני", על פי המבואר בשם צדיקים כי ראשי התיבות של "חם . . בהגיגי . . דיברתי" הם חב"ד: כאשר החכמה והבינה מתגלות (חב"ד, ייה) אזי "דיברתי בלשוני".

קס.

ההבדלים בין זכירת לסיפור יציאת מצרים

בקשר ליציאת ממצרים נצטוונו בשתי מצוות: א. זכירה. ב. סיפור.

ידועים ההבדלים בין שתי מצוות אלה (נמנו על ידי כ"ק אדמו"ר זי"ע ב"הגדה של פסח" עם לקוטי טעמים ומנהגים שחיבר, בפסקא "מצוה עלינו לספר ביציאת מצרים").

ביניהם – חובת הזכירה היא בכל יום (וגם בלילה), ואילו חובת הסיפור היא רק פעם בשנה, "בשעה שמצה ומרור מונחים לפניך".

הבדל נוסף ידוע הוא שהזכירה דיה במשפט אחד, כגון הפסוק "אני ה' אלוקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים", ואילו חובת הסיפור היא "כל המרבה".

ראה להלן.

קסא.

הסיפור – בסיס לזכירה

ההסבר בפשטות הוא שהסיפור וההתבוננות כראוי בעומק ובהרחבה ביציאת מצרים פעם בשנה מהווים בסיס ומקור לזכירה בקיצור מדי יום.

על פי האמור ניתן, אולי, לפרש את הפסוק (תהלים קו, ז) "אבותינו במצרים לא השכילו נפלאותיך, לא זכרו את רוב חסדיך וגו'", כדלהלן.

כיון שבהיותם במצרים, בשעת מעשי הניסים, לא התבוננו אבותינו כראוי בעומק ובהרחבה בנפלאות ה' עמהם, לא היה להם בסיס ומקור לזכירת חסדי ה' בחיי היום יום שלהם.

קסב.

"שו"ת ארעא דגליל"

לאחרונה יצא לאור הספר "שו"ת ארעא דגליל" בכל מקצועות התורה מאת הגאון החסיד רבי לוי ביסטריצקי זצ"ל, רב העיר צפת ושליח כ"ק אדמו"ר זי"ע.

הגר"ל ביסטריצקי זצ"ל היה תלמיד חכם מופלג ושקדן עצום, כל ימיו הגה בתורה וחידש חידושי תורה רבים. הוא חיבר מספר ספרים העוסקים בשולחן ערוך אדמו"ר הזקן נ"ע.

הספר כולל למעלה מ-50 תשובות בארבעת חלקי השולחן ערוך, המשתרעות על פני יותר מ-300 עמודים, ומכיל עיונים עמוקים, הן בגמרא והן אליבא דהלכתא, בעניינים שונים.

קסג.

מזן העוסקים במלאכת הקודש

העורך הראשי והמביא לבית הדפוס הוא הגאון החסיד רבי מרדכי ביסטריצקי שליט"א, ממלא מקום אביו ברבנות קהילת חב"ד בצפת. בנו זה ממשיך, בין השאר, את חיבורו של אביו "לקט ציונים והערות" לשולחן ערוך אדמו"ר הזקן בשם "מדרכי הלוי".

במלאכת העריכה בטוב טעם ודעת השתתף גם נכדי ברוך הכשרון הרה"ח ר' לוי יצחק שי' שפרינגר והרה"ח ר' מאיר שי' לנדוי.

קסד.

מזן הנידונים בספר

בין הנושאים הנידונים בספר:

כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש (סימן ג). עד המסייע אי פוטר משבועה (סימן ו). תליית שלט בבית כנסת בקיר מזרח (סימן יד). תלמיד שרבו חלה ונתרפא האם יש חיוב ברכה (סימן טז). אכילת עוגיות וממתקים עם אותיות או צורות בשבת (סימן כג). אכילת חמץ בשבת באה"ק כשחל שביעי של פסח בעש"ק (סימן כז). בישול מוצר פרווה בכלי חלבי (סימן לג). הבא להתגייר כדי להקבר בבית עלמין יהודי (סימן לט). פתיחת ארון קודש כדי להראות לתירימים ספר תורה עתיק (סימן מא). עסקן צבור שנבחר ללא הסכמתו (סימן נ).

בין השאר זכה הגר"ל למספר תשובות מכ"ק אדמו"ר זי"ע בענייני הלכה והן מופיעות בראש הספר האמור. אחת מהן תועתק ב"שביב" דלהלן.

קסה.

"לא לשנות המנהג מאז"

כך בשו"ת האמור (עמוד 10):

שאלת הרב ביסטריצקי:

מאז ומקדם היה המנהג גם אצל חסידי חב"ד שהכהנים מברכים ברכת כהנים בשבת וכן הוא גם עתה אצל אנשי העיר לכד מקרית חב"ד, והטעם

שאנ"ש ש' הפסיקו הנ"ל מיוסד על מה ששמעו בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א שאינו רואה חילוק והפרש בין השמחה דאה"ק והשמחה דחוץ לארץ, אח"כ נשמעה שמועה אשר דעתו הק' של כ"ק אדמו"ר שליט"א היא שאין לשנות ממנהג המקום ובאם במקום מסוים היה נהוג ברכת כהנים בשבת להמשיך בזה גם עתה. לכן בתור רב דקרית חב"ד אבקש שיורני כ"ק אדמו"ר שליט"א איך לעשות בפועל.

על כך ענה הרבי:

לא לשנות המנהג מאז, הזהרתי וכמה פעמים שאיני אחראי כלל וכלל לשמועות וכיו"ב.

*

יצויין כי הארכתני בבירור הנושא האמור בספרי "על מנהגים ומקורותיהם".

קסו.

מה על הקב"ה לעשות אם ברצונו להחריב את העולם?

שמעתי דבר צחות על תוכן משמעותי: פעם דנו שניים מה על הקב"ה לעשות אם ברצונו להחריב את העולם. אחד אמר שהקב"ה יביא גל צונאמי וישטוף את העולם כדוגמת המבול. אמר השני: אם ברצונו של הקב"ה להחריב את העולם אינו צריך לעשות דבר, אלא להימנע מלהמשיך ולהוות את העולם על ידי דיבורו ברגע הבא...

הסיפור נועד לחדד את ההבדל בין הגישות: הגישה הראשונה היא שהעולם קיים בפשיטות, ולכן יש צורך למצוא דרכים להחריבו, אך הגישה השנייה, גישת החסידות, היא שהקב"ה הוא המציאות היחידה הקיימת בפשיטות, וכל העולם מתהווה בכל רגע על ידי דיבורו של הקב"ה. בלשון הלקסיקון החב"ד"י: "לא שהעולם הוא בפשיטות והאלקות בהתחדשות אלא שהאלקות בפשיטות והעולמות בהתחדשות..."

ראה להלן.

קסח.

"מי כמוכה באלים ה'..."

לפי האמור ניתן, אולי, להסביר מספר פסוקים ב"שירת הים" כדלהלן.

כך נאמר בשירה (בשלה טו, ט-יא): "אמר אויב ארדוף אשיג . . תורישמו ידי. נשפת ברוחך כיסמו ים צללו כעופרת במים – אדירים. מי כמוכה באלים ה'..."

ניתן, אולי, לפרש זאת כך:

המענה על טענת האוייב המסתמך על כוחו ועוצמתו כדי לנצח את עם ישראל ("אמר אויב ארדוף אשיג . . תורישמו ידי") הוא שבהבל פיו של הקב"ה ("נשפת ברוחך", ובתרגום אונקלוס: "אמרת במימריך"), כביכול, יאבד האוייב את קיומו ("כיסמו ים, צללו כעופרת במים"). זאת, כיון שכל ההתהוות והכוח של הברואים החזקים ("אדירים", "באלים" פירש רש"י על אתר: "בחזקים") הוא רק בזכות דיבורו של הקב"ה הנמצא בתוכם ("מי כמוכה באלים ה'"), כלומר: מלבדך אין עוד דבר הנמצא בתוך האלים) והוא המהווה והמחיה אותם.

קסט.

"הקול יפה לבשמים"

כבר הזכרנו (ראה לעיל אות קכה) את דברי כ"ק אדמו"ר זי"ע שהעוסק בבשמים, ה"בשם", רומז לאלה שעבודת ה' שלהם היא בקו של "עשה טוב". גם אופן הטיפול שלהם ברע הוא על ידי הוספה באור וקדושה ולא על ידי עיסוק ברע עצמו ובשלילתו באופן ישיר.

הוסבר גם שעבודת ה' באופן זה מתבטאת ב"דיבור" ולא ב"הכאה" (ראה הסבר חטא מי מריבה על פי זה ב"שביבים" שב"לקט ופרט" ג, קא. יד, ז-ח).

על פי זה מובן שעבודת ה' של ה"בשם" באופן רגיל היא בעיסוק בטוב בלבד, באופן של "דיבור" וקול, "הקול יפה לבשמים".

ראה להלן.

קע.

גם "כשהוא שוחק" צריך לזמר ולהבהיר

על פי האמור ניתן לדרוש את המאמר "תניא, רבי נתן אומר: כשהוא שוחק, אומר: "הדק היטב, היטב הדק" מפני שהקול יפה לבשמים", העוסק בסממני הקטורת שהדיפו ריח ניחוח, ולהפיק ממנו לקח בעבודת ה', הן בחינוך ילדים, והן בקירוב מבוגרים, כדלהלן.

עבודת ה' של ה"בשם" באופן רגיל היא בעיסוק בטוב בלבד, "הקול יפה לבשמים". אולם לעתים גם הבשם נדרש לשפשף (לשחק) מעט את הרע, ולהשתמש גם ב"שמאל דוחה".

אך גם אז ("כשהוא שוחק") הוא צריך לזמר ולהבהיר למחונך ("אומר") שהשחיקה נעשית אך ורק לטובת המחונך ("היטב - הדק, הדק - היטב") ובאופן חריג, שכן באופן כללי אין זו הדרך, "מפני שהקול יפה לבשמים".

קעא.

הגרא"י קובלסקי שליט"א ושיעוריו

אחד מחשובי תושבי שכונתנו, שכונת נוה יעקב, הוא הרה"ג הרה"ח רבי אברהם ישעיהו קובלסקי שליט"א, המשמש כאחד ממגידי השיעור המבוקשים ב"דף היומי" ושיעוריו מופצים גם ב"קול הלשון".

הגרא"י קובלסקי שליט"א הינו חסיד נדבורנא ומבאי בית מדרשנו. את שיעוריו ב"דף היומי" הוא מתבל בסיפורים רבים, וכיניהם גם סיפורים חסידיים רבים, שאת חלקם ניתן לראות בעלונים השבועיים "מתיקות הדף היומי" שהוא מוציא לאור.

ב"שביבים" דלהלן יבואו שני סיפורים מתוך העלון האמור, גליונות

142-143.

קעב.

כשהגרא"ז מלצר התייסר כדי לתת הרגשה טובה לילד

כך מספר הגרא"י קובלסקי שליט"א:

דו"ז הרה"ח רבי אברהם חיים ברים ע"ה סיפר שביום הכיפורים באחת השנים הרגיש הגרא"ז מלצר זצ"ל חולשה וביקש לנוח באחד החדרים ב"עץ חיים". אחד הילדים נשלח להביא כרית עליה יוכל הגרא"ז להניח את ראשו.

לאחר שהובאה הכרית נשכב עליה הגרא"ז כחצי שעה וחזר לבית המדרש. כשנשאל מדוע הוא אינו ממשיך במנוחתו השיב כי השכיבה גורמת לו לחוש גרוע יותר.

כאשר נשאל על כך מדוע שכב חצי שעה ולא חזר מיד ענה הגרא"ז שעשה זאת כדי לתת הרגשה טובה לילד שהלך להביא לו את הכרית, שלא יחשוב שטרח לחינם...

קעג.

בשמביטים אל הפנימיות

עוד מספר הגרא"י קובלסקי שליט"א:

כשידידי המתגורר בביתר עילית התפלל בשבת קודש בבית הכנסת נתן לו מישוה שלוש סוכריות.

כשיצא מבית הכנסת הבחין בילד זר שמשליך אבנים על ילדי המתפללים.

ידידי הביט לתוך עיניו של הילד והבחין במצוקה הנשקפת מהן. הוא ניגש אל הילד, הניח את ידו על כתפו והעניק לו את שלוש הסוכריות.

הילד התרגש, שמח כל כך ואמר לו: אני רוצה עוד סוכריה ועוד אהבה...

עד כאן מסיפורי הגרא"י קובלסקי שליט"א.

קעד.

הקשר בין חנוכה לשם "נחל"

הנוסח שקבע כ"ק אדמו"ר הזקן נ"ע בסידורו לברכה הראשונה על הדלקת נרות חנוכה הוא: "להדליק נר חנוכה" ולא "להדליק נר של חנוכה" (וכן נהוג בעדות המזרח).

רבו ההסברים לעניין זה על ידי ראשונים ואחרונים. אחד מהם מובא בשם "שער הכוונות" (ענין חנוכה), שם מופיעים דברי האריז"ל: "אח"כ תכוין כי ר"ת להדליק נר חנוכה הוא שם קדוש הנקרא נחל..."

על הקשר בין השם האמור לחנוכה נאמר, בין השאר, שהגימטריא של "נחל" היא 88, פי שנים ממספר הנרות של כל ימי החנוכה. ראה להלן.

קעה.

משקל הסממנים שלא נתפרשו בתורה – 88

בסדר "פיטום הקטורת" אנו אומרים: "פיטום הקטורת כיצד, שלוש מאות ששים ושמונה מנים היו בה . . ואחד עשר סממנים היו בה ואלו הן: הצרי והציפורן החלבנה והלבונה משקל שבעים שבעים מנה".

ניתן להבחין שרק הסממנים האמורים הם במשקל כה רב של שבעים מנה, ואילו שאר שבעת הסממנים הם בכמויות קטנות בהרבה.

יתכן שהסיבה לכך היא משום שארבעת הסממנים שנמנו ראשונים (הצרי, הציפורן, החלבנה והלבונה) הם הסממנים המפורשים בתורה ("ויאמר ה' אל משה קח לך . . נטף ושחלת וחלבנה . . לבונה זכה"), ואילו שאר הסממנים נדרשו אמנם על ידי חז"ל מדיוק הפסוקים, אך אינם מפורשים בתורה (ראה כריתות, ו, א-ב).

אם נחבר את הכמות של משקל שאר הסממנים נגיע ל-88 מנים. ראה להלן.

קעו.

חנוכה – החג המייצג את "דברי סופרים"

כבר הסברנו בהזדמנות קודמת ("שביבים" שב"לקט ופרטי", י, רלו-רלז) כי חג החנוכה מסמל יותר מכל חג אחר את תקנות חז"ל ואת החביבות המיוחדת שב"דברי סופרים", דברים שאינם מפורשים בתורה שבכתב.

לפי זה מובן היטב הקשר בין המספר 88, משקל סממני הקטורת שאינם מפורשים בתורה, לבין חג החנוכה המייצג את דברי חז"ל שאינם מפורשים בתורה שבכתב.

יש להבהיר כי ברור שגם הסממנים שלא נתפרשו בתורה הינם חלק מן הקטורת מדאורייתא, ולא מדרבנן, אך כיון שהם אינם מפורשים בתורה הם בדרגה נחותה יותר, במדה מסויימת, מן הסממנים שנתפרשו בתורה, ולכן ניתן לכנותם בשם "דברי סופרים".
ראה להלן.

קעז.

קידושי כסף הנלמדים מגזרה שויה הם "מדברי סופרים"

להלן יצויינו שני מקורות לאמור ב"שביב" הקודם שיש מעלה מיוחדת בדברים שנאמרו במפורש בתורה גם על פני דברים שהם מדאורייתא אך אינם מופיעים במפורש בתורה, אלא נלמדו על ידי דרשות ופירושי חז"ל.

א. ידוע ההסבר של ה"כסף משנה" על דברי הרמב"ם (הלכות אישות, פרק א, הלכה ב) שקידושין בכסף הם מדברי סופרים, למרות שהמקור לכך הוא "גזרה שויה", יעו"ש.

ראה להלן.

קעה.

מעלה יתרה כאשר הפסוק מתקיים גם לפי פשוטו

ב. על הפסוק (אמור כג, טו) "וספרתם לכם ממחרת השבת גו'" מפרשים חז"ל (מנחות סה, א) שכוונת התורה היא שהתחלת ספירת העומר היא ממחרת היום-טוב הראשון של פסח. זאת בניגוד לפירוש הצדוקים שכוונת התורה היא ליום ראשון בשבוע, "ממחרת השבת" כפי הפירוש המשתמע מפשטות לשון התורה.

בשיחת קודש מסביר כ"ק אדמו"ר זי"ע בדעת רבן יוחנן בן זכאי שבגמרא שם, שסובר שלמרות שברור שאין פירוש הכתוב כפירוש הצדוקים, חלילה, אך עם זאת כיון שהתורה בחרה בלשון "ממחרת השבת" מובן

שקיימת מעלה מיוחדת בשנה שהיום-טוב הראשון של פסח חל בשבת, כך שמתקיים גם הפירוש המשתמע מפשט הפסוק.
יעויין ב"לקוטי שיחות", חלק לח, עמודים 7-8 ובהערות שם.

קעט.

הקשר בין אסיפת הציציות ל"והביאנו לשלום"

מנהגנו הוא לאסוף את הציציות לקריאת שמע לקראת אמירת "והביאנו לשלום מארבע כנפות הארץ" שבברכת "אהבת עולם" (ספר המנהגים - חב"ד עמוד 10).

ולכאורה דרוש ביאור: מה הקשר בין אסיפת הציציות ל"והביאנו לשלום"?

ניתן, אולי, לבאר (ראה בענין זה גם ב"שביבים" שב"לקט ופרטיח" ה, רכא. ו, "שביבי תגובות", אות יב):

בתורת החסידות והקבלה מוסבר שמשמעותה הרוחנית של הגלות היא הפרדה בין ארבעת האותיות של שם הוי", ומשמעות הגאולה היא איחוד וחיבור של ארבעת אותיות שם הוי", בלשון הקבלה: "יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה", "השם שלם".

אם כן, יתכן שארבע הציציות מסמלות את ארבע אותיות שם הוי", ואיסוף ארבע הציציות רומז לחיבור ואיחוד ארבע האותיות - הגאולה האמיתית והשלמה, בה תקויים התפלה "והביאנו לשלום מארבע כנפות הארץ".

קפ.

מהי מעלת חודש כסלו על חודש סיון?

הרה"ק רבי לוי יצחק שניאורסאהן נ"ע, אביו של כ"ק אדמו"ר זי"ע, מסביר את מעלת חודש כסלו על פי הקבלה, כדרכו בקודש. להלן "טעימה" מן ההסבר (לפי הספר "ילקוט לוי יצחק" - מכתבי החתונה, שהוציא לאור הגה"ח רבי דוד דוכוב שליט"א, עמודים קנד-קנז והמובא בהערות שם).

חודש כסלו הוא החודש השלישי, הרומז על המידה השלישית – מדת התפארת, שהיא כוללת ומשלבת הן את קו הימין, החסד, והן את קו השמאל, הגבורה, ונמצא שהתפארת כוללת בעצם את כל שש המידות הקדושות העליונות.

אמנם גם חודש סיון הוא שלישי מניסן, ואם כן מהי מעלת חודש כסלו על חודש סיון? ראה להלן.

קפא.

בכסלו שש המדות חזרות לספירת המלכות

מבאר הרה"ק רבי לוי יצחק נ"ע:

חודש סיון הוא החודש השלישי לניסן, שאופן עבודת ה' בו הוא ב"אור ישר", עבודת הצדיקים. אך ללוחות הראשונות שניתנו בסיון לא היה קיום. לעומת זאת, ללוחות השניות, שניתנו בחודש תשרי, שאופן עבודת ה' בו הוא ב"אור חוזר", עבודת הבעלי-תשובה, היה קיום. חז"ל אמרו על כך (תנחומא, כי תשא, פיסקא לא) שהסיבה לכך היתה משום שניתנו בחשאי, דבר הרומז על כיסוי על ידי לבוש.

הווה אומר: מעלת חודש כסלו, החודש השלישי לתשרי, היא שש המדות באות בחיבור לספירת המלכות, שעניינה, כידוע, כיסוי וצמצום ההשפעה האלוקית.

ראה להלן.

קפב.

הרמז בשם "כסלו"

דבר זה – אומר רבי לוי יצחק – נרמז בשם החודש "כסלו":

"כס" הוא מלשון כיסוי, רמז לספירת המלכות המכסה ומסתירה.

"לו" – בגימטריא 36, שש המדות כפי שכל אחת מהן כוללת את שש המדות.

אם כן "כסלו" רומז על החיבור בין ספירת המלכות ("כס") לבין שש המדות ("ל"ו").

עד כאן ביאורו הנפלא של הרה"ק רבי לוי יצחק נ"ע.

קפג.

ברכת כ"ק אדמו"ר זי"ע לבר מצוה

המכתב שנהג כ"ק אדמו"ר זי"ע לשגר לקראת בר מצוה היה בנוסח קבוע.

להלן יועתק הנוסח האמור:

שלום וברכה!

במענה על הודעתו ע"ד הכנס בנס . . שיי לגיל מצות,

הנה יה"ר מהשי"ת אשר מבן שלש עשרה למצות יגדל לבן חמש עשרה וכו' כפסק המשנה (אבות פרק ה'), ויוסיף התמדה ושיקידה בלימודו בתורה, בתורת הנגלה וכן בתורת החסידות, ויהדר בקיום המצות. והשי"ת יצליחו להיות חסיד ירא שמים ולמדן.

ווירו ממנו רוב נחת חסידותי.

קפד.

סדר הברכה "זהשי"ת יצליחו להיות חסיד ירא שמים ולמדן"

חגיגת הבר מצוה של נכדנו הרה"ח ר' ברוך שיי בלוי, בן בננו הרה"ג הרה"ח רבי יעקב מאיר שליט"א, התקיימה באור לי"ד טבת תשנ"ח.

בין הדברים שאמרתי במעמד האמור, כי המושגים "חסיד, ירא שמים ולמדן", שבברכת הרבי לבר מצוה, לפי סדרם, מתאימים לשלושת הקוים קו הימין - חסד, קו השמאל - גבורה, קו האמצע - תפארת, שבעבודת ה' הם שלושת העמודים שעליהם העולם עומד:

חסיד – חסד, אהבת ה', גמילת חסדים.
 ירא שמים – גבורה, יראת ה', עבודה.
 למדן – תפארת, תורה.

קפה.

מכתב הרה"ג הרה"ח ר' טוביה שי' זילברשטרום

ב"ה. זמן ירידת הגשמים שהכל שמחים

הגה"ח משקה לעדרים
 ספרא וסייפא ורב פעלים
 הרב טובי' בלוי שליט"א

שלום וברכה וכט"ס

בחודש מרחשון, שמרחשים שפתותינו, תבענה שבת
 ותהילה, על שזיכנו שוב בחלקו ה'טובי', של לקט ופרט, בו צולל
 במים ומעלה פנינים יקרים, בכל חלקי התורה והאגדה.

כבר אמרו במדרש תהילים פז; הבאר נובע מים חדשים
 בכל שעה, כך ישראל אומרים שירה חדשה בכל שעה, וגם אנו ניתן
 שיר שבת והודי, יחד עם האיחולים שימשיך ויפוצו מעינותיו
 חוצה לאורך ימים ושנים טובות.

לחביבותא אלו הארות:

בסימן פז מתייחס אל סגולות כלך מדרך זו, תמים תהי

לאחרונה נדרשתי לענין המטוטלת, שכבר י"ל כמה
 ספרים בנידון.

מהרבי נשי"ד, ראיתי שני מכתבים שהתייחס לזה, אחת
 באגרו"ק ח"י"ח ע' יז, איני מאמין בכל הענין, בכ"ז לא שמענו ולא
 ראינו אינו ראוי, ועוד אחת שנדפסה בהוספות להנחות בלה"ק,
 גם בהם המסקנא, תמים תהי' וכו'.

אלא שכותב שם לא ראינו אינו ראוי, וח"א שלח לי העתק
 מכת"י הרח"ו לא רק שמתיר, אלא עוד מלמד הדרך שיתעסקו
 בזה.

קפז.

מקום התפלה המזועדף

המשך המכתב:

בסימן פח, באיזה מקום התפללו.

נהגתי כמה פעמים להתפלל תפילת ערבית במוצש"ק, במנין המארגנים שכנים על פתח הבית, ולא דווקא בעידן הקורונה, אלא נוח לבריות, אחר סעודה שלישית, ובמיוחד התועדויות פעילות,

עד שהעירני חסיד נלבב, את השבוע פותחים, בבית כנסת חסידי, וכל השבוע יואר באור כי טוב, וכמובן מבחינה הלכתית, סימן צ', התפילה צריכה להיות בבית מקורה.

בסימן קנה, הגיית החולם, ומנהג הרבי בזה.

מעולם תמהתי, למרות הגיית החולם ע"י הרבי, הן בדברי תורתו, הן בתפילתו, והן בשיחות ביחידות וכיו"ב היה באופן דומה,

אולם לא כן בעת שניגן, הן בהתועדות, או כאשר לימד הניגונים, כדוגמת הוא א-לוקינו, כן בקודש חזיתך, שלא אחד בלבד, הושיעה את עמך, ועוד כיו"ב, תמיד לא כצירה אלא בחולם, ועדיין לא קבלתי הסבר בזה.

קפז.

ללמוד במקום לשיד

המשך המכתב:

הרה"ח ר' יהושע ליפקין ע"ה, היה מעיר לנו, כאשר החלו לשיר ואימצו מנגינת 'שיבנה ביהמק"ד ב"ב', אני מבין שאתם מיחלים ושרים שיבנה, אבל מה אתם שרים ותן חלקנו בתורתך, גייט לערנען... אבל אתם היגיעים בתורה, ומגלים חלקנו בתורתך,

אסיים מעין הפתיחה בשיר ושבת, שיבנה בית המקדש במהרה
בימינו ותן חלקנו בתורתך, לאורך ימים ושנים טובות ובריאות.

בהוקרה והערכה

טובי זילברשטרום

קפח.

מתן היחס ותשומת הלב לזולת

בחלק שבעה-עשר של "לקט ופרט" ("שביבים" נג-נח) הובאה שיחת כ"ק אדמו"ר זי"ע המסבירה שעיקרה של מצוות הכנסת אורחים היא מתן היחס ותשומת הלב של המארח לאורחו, יעו"ש בהרחבה.

בהקשר לכך ציין הגאון רבי שלמה מינצברג שליט"א את מאמר חז"ל (כתובות קיא, ב) "אמר רבי יוחנן: טוב המלכין שיניים לחברו יותר ממשקהו חלב, שנאמר: 'ולבן שנים מחלב' - אל תקרי ולבן שנים אלא וליבון שיניים".

בהמשך לדבריו הוספתי אני גם את מאמר חז"ל (בבא בתרא ט, ב): "אמר רבי יצחק כל הנותן פרוטה לעני מתברך בשש ברכות והמפייסו בדברים מתברך בי"א ברכות".

בשני מאמרי חז"ל האמורים מודגשת החשיבות הרבה במתן תשומת לב ויחס ליהודי אחר בכלל ולעני בפרט, בדומה להסברו של כ"ק אדמו"ר זי"ע על מצוות הכנסת אורחים.

קפט.

מדוע נתקנה ברכת "רפאנו" על ברית המילה?

בחלק שבעה-עשר של "לקט ופרט" ("שביבים" עז-עט) הובאו דברי הגמרא במסכת מגילה (יז, ב): "ומה ראו לומר רפואה בשמינית? אמר רבי אחא: מתוך שנתנה מילה בשמינית, שצריכה רפואה, לפיכך קבעה בשמינית".

על כך נשאלת השאלה: הרי רפואה היא לכל חולי ולא למילה בלבד?

בין ההסברים שהובאו ב"לקט ופרט" הובא גם הסברו של הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל, שנמסר על ידי סבי רבי משה בלוי זצ"ל, שהדבר שגם במצב של בריאות שלמה יזדקק לרפואה הוא ריפוי מברית המילה. ראה להלן.

ק"ז.

בין "רופא כל בשר" לבין "רופא חולי עמו ישראל"

על הדברים האמורים הוסיף הגאון רבי שלמה מינצברג שליט"א, רבה של קהילת "תפארת ירושלים", את ששמע בשם הגרי"ח ז"ל מאת הגאון רבי יוסף משה סופר זצ"ל, מחבר סדרת הספרים "מרא דארעא דישראל" על הגרי"ח זצ"ל:

על פי ההסבר האמור מובן היטב מדוע תקנו חז"ל את חתימת ברכת רפאנו בנוסח "רופא חולי עמו ישראל", ולא בנוסח חתימת ברכת "אשר יצר": "רופא כל בשר":

בברכת "אשר יצר" אנו מודים על רפואת כל בני האדם על ידי הקב"ה, ולכן החתימה היא "רופא כל בשר", אולם ברכת "רפאנו", שנתקנה, כאמור, דווקא על ברית המילה הרי היא שייכת דווקא לעם ישראל.

A decorative, ornate border with intricate scrollwork and floral motifs, rendered in a light gray color with a subtle shadow effect, framing the central text.

”עלי הגיון”

אוסף של מאמדי
עיון ומחשבה

שיר המעלות ל"פנימי" (לדמותו של חבר, חסיד אמיתי)

סיפר מו"ר הרה"ח ר' אברהם אליהו מוקוטובסקי (כי טוב) זצ"ל:

כאשר נודע לגאון רבי שלמה איגר זצ"ל (בנו של הגרעק"א זצ"ל) שבנו, לימים הרה"ק רבי יהודה לייב איגר זצ"ל האדמו"ר מלובלין, "נתפס" לחסידות קוצק, שלח את אחד ממקורביו, תלמיד חכם ונשוא פנים, לקוצק, להשפיע על רבי יהודה לייב שיחזור למסורת אבותיו.

כשהגיע הלה לקוצק התהלך ברחובותיה כאשר הוא מתבוסס בבוץ של העיירה, שעליו אמרו שמן העומק שלו ניתן ללמוד משל על העומק של חסידות קוצק.

כאשר ראה לפניו את אחד החסידים, שאל אותו: "היכן מתגוררים כאן החסידים?". זקף עליו הלה עינים תמהות ושאל: כיצד אפשר למצוא חסיד, הרי נאמר "איזהו חסיד המתחסד עם קונו", שרק הקב"ה יודע מי חסיד.

מי שהיה מתהלך ברחובות המושב אביטל שבחבל תענך והיה שואל: "איפה גר כאן חסיד?" - לא היה איש מצביע על ביתו של חבר נעורי הרה"ח רבי אברהם ששונקין זצ"ל. זאת, כיון שרבי אברהם היה "פנימי" ולא גילה חסידותו לרבים.

בעבר היה השבח והמעלה "פנימי" בראש סולם המעלות של חסידי חב"ד. כיום המושג הזה הוא מן השבחים הנחותים יחסית.

יש שיאמרו, ובצדק מסויים: חובת השעה בזמננו היא, כידוע ומפורסם, להפיץ יהדות ולהפיץ חסידות, ולשם כך צריך כל אחד לגלות את חסידותו תוך כדי השפעה על הזולת.

למרות הצדק ההגיוני שבדבר, ראה זה פלא, רבי אברהם ששונקין זצ"ל היה "פנימי", הסתיר את חסידותו האמיתית, ועם זאת השפיע במשך עשרות שנים במדה גדושה יהדות וחסידות, באופן חסר אח וריע.

סוד הדבר הוא: מבלי שהכריז ודיבר על עצמו, ומבלי שדאג לפרסם את תמונתו בכל כלי תקשורת, ואפילו לא את איזכור קיומו, בקע אור החסידות מזיו פניו וכל מי ששמע ממנו, ולו משפט אחד או שניים, נשבה בקסמו והלך אחרי תורתו.

עם עלייתו לישיבה של מעלה של רבי אברהם ששונקין, אבד חסיד אמיתי מן הארץ. לא זו בלבד אלא שאתו אבדה מורשת מיוחדת במינה, של סבו, מורנו ורבנו הגאון החסיד האמיתי רבי נחום שמריהו ששונקין זצ"ל.

עד לפני מספר עשורים של שנים היתה לנגד עינינו גלריה של "תמימים", בוגרי "ליובאוויטש שבליובאוויטש", בית מדרשו של כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע, שרבים מבני גילי זכו לראות אותם, להתאבק בעפר רגליהם ולשתות בצמא את דבריהם.

מתוך גלריה מפוארת זו בלטה דמותו של הגרנ"ש זצ"ל שבעלותו מרוסיה איווה להתיישב בירושלים עיה"ק ת"ו וזכינו להתבשם תכופות ורבות ממנו. ראינו לפנינו דמות של חסיד אמיתי, פנימי שבפנימי, ויחד עם זה משפיע לכל במדה גדושה. לא כאן המקום לציין שמות של רבים שהתקרבו על ידו לחסידות חב"ד, כולל התקשרות מלאה לכ"ק אדמו"ר נשיא דורנו זי"ע.

בבית מדרשו של הגרנ"ש זצ"ל למדנו שהתקשרות אמיתית לרבי לא באה לידי ביטוי בהשמעת סיסמאות או אפילו משפטים שאמורים לציין התקשרות, אלא בדרך שהתוו לנו רבותינו הקדושים.

דרך זו כוללת שני דברים: א. ללמוד וללמד תורתו הקדושה, מאמריו, שיחותיו, אגרותיו הק', ואף הערותיו בשולי כתבי רבותינו קודמיו, שהתפרסמו עוד בחיי כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע, ומהן למד שהוא, כ"ק אדמו"ר זי"ע, הנשיא השביעי. ב. לקיים הוראותיו הקדושות כפשוטו של מקרא, בשלימותן, ובלי פלפולים.

מובן מאליו שנכדו, רבי אברהם זצ"ל, שגדל בביתו, קיבל מלוא חפניים, וירש רבות ממדותיו של הגרנ"ש זצ"ל.

חבל על דאבדין, ו"החי יתן אל לבו" ללמוד מדרכיו של רבי אברהם ששונקין זצ"ל את הדרך להיות חסיד אמיתי.

על היחס בין תורת הקבלה לבין תורת החסידות

המאמר דלהלן נכתב על ידי לפני קרוב לארבעים שנה, בעקבות הספר "סוד הוי' ליראיו" שפרסם הגאון החסיד רבי יצחק גינזבורג שליט"א בשנת תשמ"ה. המאמר נדפס בשעתו בעתון "כפר חב"ד" גליון 205, עמודים 23-24, והובא לדפוס עתה בהשתדלות נכד אחי ברוך הכשרון הרה"ח ר' מרדכי שי' סטמבלר.

לא עברתי עתה על המאמר מחדש מחוסר פנאי, ויתכן שיש מקום להוסיף או לגרוע, אך, כאמור, "משנה לא זזה ממקומה" ותוכן המאמר וניסוחו נשארים כפי שנכתבו בשעתו.

"סוד ה' ליראיו"

בקונטרס "לימוד החסידות", של כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע, מתייחס הרבי נ"ע לטענות שונות המושמעות נגד לימוד החסידות. תוך פירוט התשובות המוחצות לכל טענה וטענה. בין השאר הוא כותב (עמוד 17): "ואלו הנסמכים בטענת אין לנו עסק בנסתרות, הוא משענת קנה רצוץ. לבד זאת כי האמת אינו כן, כי מדוע אין להם עסק בנסתרות, מי פטר אותם מלהתעסק בנסתרות (כאן באה הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א בשולי הדברים, המפרטת שורה של מקורות בדבר החובה לעסוק בזמננו בתורת הנסתר), הרי מלבד זאת הנה תורת החסידות אינה נסתרות, היא תורה שלמה ערוכה בחכמה בינה ודעת, המבארת כמה עניני נסתרות שבתורת הקבלה דחכמי האמת".

בהמשך הדברים מבאר כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע את יחודה וחיבותה של תורת החסידות, ולאחר מכן מסכם (עמוד 18): "והנה אחרי כל זה, גם לפטור מלימוד הקבלה בטענת אין לנו עסק בנסתרות, אי אפשר לו להאדם, כי באיזה טענה ומענה יכול לפטור עצמו מלימוד מקצוע בתורה. ובהנוגע ללימוד תורת החסידות הנה לא זו בלבד שאינה טענה כלל, אלא גם היפך השכל ממש, לפי דתורת החסידות היא תורה שלמה" וכו'.

בקונטרס "ענינה של תורת החסידות", של כ"ק אדמו"ר שליט"א, מסביר הרבי שליט"א בהרחבה את מהותה של תורת החסידות. כחלק מיוחד בתורה, שאינו נמנה עם ארבעת החלקים פשט, רמז, דרוש, סוד. כי אם מכניס חיות בכל אחד מחלקים אלה. הרבי שליט"א מדגים וממחיש

את הדברים באופן נפלא, הפלא ופלא. אגב הוא מביא שם (בהערה 53) את דברי כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע בספר "תורת שלום": "העולם חושב שהחסידות היא ביאור לקבלה, וזו טעות" וכו' (וראה בהערה שם את ביאור הדברים).

בנושא זה של היחס והקשר בין תורת הקבלה לתורת החסידות נאמרו דברים הרבה, נוסף למה שצויין לעיל. בין השאר ראוי לעיין במכתבי כ"ק אדמו"ר שליט"א המועתקים בהוספות לכרכי "לקוטי שיחות" הקשורים ל"ט כסלו (כרך ה', כרך י', כרך ט"ו, כרך כ') וכו'.

עם זאת ברור שתורת החסידות, כמו תורת הקבלה, נחשבת ל"פנימיות התורה", ומבואר בכ"מ שמה שנאמר בזוה"ק כי ישראל "יפקון מן גלותא ברחמים" (יצאו מן הגלות ברחמים) כאשר יעסקו בספר הזוהר, ובהמשך הדברים נראה כי זה צריך להיות באופן של "יתפרנסון", הרי ה"התפרנסות" אינה אלא הבנת הדברים באופן שכלי ועיוני. "התפרנסות" זו באה – כך מוסבר בכמה מקומות – באמצעות תורת חב"ד. מובן, איפוא, שלמרות שאין לומר שהחסידות מהווה ביאור של הקבלה דווקא (כי אם של כל חלקי התורה), יש בכל זאת יחס הדוק בין הקבלה לבין החסידות מן הכיוון ההפוך, לאמור: הבנה נכונה ושכלית של הקבלה יכולה להיות אך ורק על-ידי החסידות.

הגדיל לעשות הגה"ק רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצוק"ל, שהיה "חכם הרזים", אשר בספריו, אותם שזכינו שהגיעו לידינו, אנו רואים דרך חדשה של ביאורי קבלה באורה של תורת החסידות. ודאי שאנו מוצאים עוד לפני כן בספרות החב"דית ספרים שהוקדשו בשלימותם לביאורי קבלה, וכגון ספר "ביאורי הזוהר" וכיו"ב, אך כאן אצל רבי לוי יצחק נ"ע אנו רואים כעין שיטה עקבית לקשור את הקבלה בחסידות (וראה פרק "תורתו של רבי לוי יצחק" בספר "תולדות לוי יצחק"). בכך פתח וסלל דרך, הפתוחה וסלולה עתה לצעידת כל החפץ ללמוד ולהתעמק בפנימיות התורה באופן מיוחד זה של שילוב מלא של קבלה וחסידות. אל נשכח את המצוטט לעיל מכ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע כי אין טענה ומענה להיפטר מלימוד מקצוע בתורה. כל-שכן כאשר ישנה אפשרות "להתפרנס" מביאור הקבלה על-פי תורת ההגיון וההבנה של חסידות חב"ד.

* * *

יושב לו בכפר חב"ד, צנוע ומסתתר, הרה"ג רבי יצחק גינזבורג שליט"א, שזכה ללמוד וללמד את תורת הקבלה בביאורים על-פי תורת החסידות. רבים הם תלמידיו ושומעי לקחו (מצוגתו פרושה גם בירושלים ת"ו

ובמקומות אחרים בארה"ק, שם הוא משמיע שיעוריו ומרביץ תורה לעדרים), ובהם רבים מאד כאלה שהוחזרו בתשובה על ידו. הוא רבם ומדריךכם של אלפי בעלי תשובה השותים בצמא את דבריו, ורבים השיב מעוון בכוח האור הגנוז שבפנימיות התורה.

משמיא קא זכו ליה גם לעשות ציצים ופרחים לתורת הסוד. הכלל של "אין בית מדרש בלי חידוש" חלף כמובן, על כל חלק בתורה, אלא שבתורת הקבלה יש צורך בזהירות רבה שה"חידוש" לא יהיה באמת חידוש ו"עשיית חדשות". תורה זו, כשמה כן היא, מבוססת על קבלת הדברים מפי רב במסורת של איש מפי איש, כדי שלא תהיה ח"ו טעות בדברים שהם ברומו של עולם. יחד עם זאת נותר מרחב לקיום מצוות "לאפשא לה" (=להוסיף בה) שהזוה"ק וחכמי האמת מפליגים שבחה. שלא כבתורה הנגלית, ובמיוחד בחלק הפשט והדרוש, שבה כל חידוש תורה קשור לסברה מחודשת, הרי כאן אין מקום לסברות מחודשות. המרחב שנותר לחידושי תורה הוא, איפוא, בעיקר בתחום חלק הרמז שבתורה.

לאמור: הלומד תורת הסוד בעיון וזוכה לנביעה ממעין החכמה – רואה לנגד עיניו את הקשר שבין הענינים השונים כפי שהוא מתבטא באותיות התורה. הכוונה כאן לאותיות ממש, רמזיהן וסמליהן, אשר לאחר שהוצגו לפנינו הדברים אנו רואים את הנפלאות ("גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך") הממחישות בבירור את העובדה שהתורה היא מן השמים. כאשר מגלים לנו, למשל, כי "אור" הוא בגימטריא "רז", בגימטריא "אין-סוף" ובגימטריא "אדון עולם", ומגלים לנו את הקשר הפנימי והמשמעותי (לא רק הסמלי) שבין מושגים אלה, על-פי כללי יסוד מוקדמים בתורת הקבלה ובתורת החסידות, הרי אלה נפלאות ממש.

הרב גינזבורג שליט"א קיבל את הוראת קדשו של כ"ק אדמו"ר שליט"א: "נכון שיכתוב בצורת ספר השיעורים שלומד, בברכה להצלחה", ועתה זכה, וזכינו אנחנו, וקיים הוראה זו. לפנינו הספר עשיר התוכן, רב הכמות ורב האיכות, ששמו "סוד ה' ליראיו", "מבוא לחכמת האמת ועבודת ההתבוננות". "כולל חמשים שערי התבוננות בסד שם המיוחד הוי' ב"ה". בספר – כ-580 עמודים.

* * *

הספר מבוסס, כמצויין לעיל (ציטוט ה"שער"), על אותיות שם הוי' ב"ה. ב-50 "שערים" מסביר המחבר, תוך שילוב רעיונות מתורת הקבלה ותורת החסידות, נושאים שונים (או מאמרי חז"ל שונים וכיו"ב). בהקשר לאותיות שם

הוי', בגילוי והבלטת הרמזים השונים, גימטריות וכו'. לכל נושא שער מיוחד, שבמהלכו מופיעה באופנים שונים החלוקה של פרטי הנושא בהתאמה לאותיות שם הוי' ב"ה.

בראש הספר מופיעה הקדמה מפורטת, המבוססת על דברי התחלת שו"ע או"ח בענין "שויתי ה' לנגדי תמיד" וכו', ומבארת אותם (תיך התאמה חוזרת ונשנית של דרגות חלוקות שונות לאותיות שם הוי'). לאחר מכן מופיעה "תפלה קודם הלימוד", אף זה עם ביאור בדרך זו. 50 ה"שערים" כוללים, כאמור, 50 נושאים. ה"שער" הראשון, שהוא, למעשה, ה"שער" הגדול ביותר, הן בכמות (למעלה מ-100 עמודים!) והן באיכות, הוא השער "כללות עשר ספירות בשם הוי' ב"ה". "שער" זה הוא מעין מבוא לכל הספר ולכל תוכנו, והוא מדבר בהרחבה על עשר הספירות ועל י"ג מדות הרחמים. ל"שער" זה יש גם מעין נספח על "ג' רישין שבכתב". מן הנושאים הבאים יש לציין את: ארבעה עולמות, שלשה דילוגים, טעם הבריאה, האריז"ל והבעש"ט, שבת, מועדים, 4 לשונות של גאולה, ספירת העומר, שבעה תנאים בחינוך והדרכה (ב"קונטרס החינוך וההדרכה" של כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע), הרע כסא לטוב, טל ומטר בתורה, ברכותיו ונבואתו של בלעם הרשע, פרשת נדרים, אהרן הכהן, חודש אלול, טעם ההשתטחות על קברי צדיקים, קול שופר, מעשה הצדקה. צוינו, כמובן, נושאים נבחרים שמהווים חלק מן ה"שערים", ה"שער" האחרון הוא – "שמחת פורים".

בספר מוזכרים שמותיהם ודבריהם של הרמב"ם, האריז"ל, הרמ"ק, מהר"ל מפראג, הבעש"ט הק', המגיד ממזריטש, שבעת רועי חב"ד (מאדמו"ר הזקן ועד כ"ק אדמו"ר שליט"א), הרה"ק רבי פנח מקוריץ, רבי הלל מפאריטש ורבי יצחק אייזיק מהומלא (שני אלה מצוטטים בהרחבה רבה ובהזדמנויות רבות), רבי לוי יצחק שניאורסאהן (אביו של כ"ק אדמו"ר שליט"א), וכן – הרה"ק מקאמארנא, הרה"ק רמ"י מאיזביצא, ועוד.

כל אופני הגימטריאות והחישובים משולבים בספר להפליא, כולל חישובים "ברבוע" וכו"ב. כיוון שאנו נמצאים לפני ח"י אלול נציין כמה פרטים משולי השוליים. למשל: "בעל" הוא בגימטריא "אמונה" – ו' פעמים "טוב", "שם" – כ'פעמים "טוב", ויחד עם "טוב" הרי ש"בעל שם טוב" הוא ז"ך פעמים "טוב". לכל זה הסבר וביאור ארוך ומפורט.

או: ביום ח"י אלול שנת שס"ט נסתלק המהר"ל מפראג. בח"י אלול שנת נח"ת נולד הבעש"ט, בח"י אלול שנת תצ"ד התגלה הבעש"ט, ובח"י אלול שנת קה"ת נולד אדמו"ר הזקן. ארבעה אירועים אלה מתבארים על-פי הסוד והרמז, עם הקשר שביניהם, באופנים שונים. משנת שס"ט עד

שנת נח"ת עברו "דממה" (89) שנים, ואילו משנת שס"ט עד שנת קה"ת – "קול" (136) שנים – "דממה וקול אשמע", יחוד "עלמא דאתכסיא" ו"עלמא דאתגליא", ועוד ועוד.

או: "ישראל" הוא בגימטריא "עשה עמנו", "בעל שם טוב" בגימטריא "אות לטובה" (הפסוק אומר: "עשה עמנו אות לטובה") – "ישראל בעל שם טוב" – 1000, רמז לאלף אורות הניתנים למשה, וזה קשור עם "אשרי העם שככה לו" – "ככה" ראשי תיבות: כתר כל הכתרים, וכל זה מבואר בהרחבה.

שלוש דוגמאות אלה בחרתי ממקומות מפורזים בספר בשלושה מקומות שונים, והוצגו כאן במרוכז בקשר לח"י אלול הבעל"ט.

עין בוחנת תכיר בקורת רוח השפעות לא מרומזות של שיחות כ"ק אדמו"ר שליט"א, במיוחד לגבי הנחות יסוד שונות, אלא שיש להצטער על כך שאין ציון ברור של הדברים הרבים שיש להם מקור קדום. הכוונה לכך שביין אלפי הגימטריאות המופיעים בספר אין אנו יודעים אלו מהם כבר מופיעים בספרים קודמים, בקבלה ובחסידות, ואלו מהם הם משל המחבר עצמו.

דומה שפה ושם מגלה המחבר גם "עצמאות" מסויימת, מעבר לקו הכללי שהוגדר לעיל. לדוגמא: ידוע לנו שכנגד עשר הספירות ישנם בנפש עשר כוחות ("שנשתלשלו מהם"), וב"אגרת הקודש" קורא להם אדמו"ר הזקן בשם "מדות פנימיות שבנפש", בנקטו לדוגמא את "אהבה ויראה" מול "חסד וגבורה". המחבר שלנו קורא בשם את כל שאר המדות שבנפש המקבילות לספירות האלוקיות. למשל – במקביל ל"נצח", "הוד", "יסוד", "מלכות" מונה המחבר את "בטחון", "תמימות", "אמת", "שפלות". ברם, נדמה כי המעיין הישר יראה שהיו מתאימות יותר המדות – "עקביות", "כניעה", "חיות" (או "התלהבות"), ו"פועל" (או "מעשיות"). בכל אופן, כל מה שייאמר לא יוכל להיחשב כמשהו מוחלט, כיוון שלא מצאנו (כמדומה) את הפירוט במקורות רבוה"ק.

יש להעיר כי מורגש מאד חסרונם של מפתחות, מפתח ענינים ומפתח שמות, כדי שיהיה קל למצוא ולסכם כל ענין וכל נושא (הנה, 3 הקטעים בקשר לבעש"ט שהובאו לעיל נמצאים בשלושה מקומות מפורזים, כאמור, לפי ההקשר השוטף, וכן נושאים רבים).

חובה עלי לציין בשולי הסקירה ענין "צדדי": בסוף הספר מופיעה "הקדשה" – "לעילוי נשמת ותיק וחסיד, ר' שלום צבי ב"ר אברהם אליהו

כי טוב ז"ל, איש חי רב פעלים, אשר בשאיפתו העמוקה לקרב את ישראל לאבינו שבשמים ע"י הפצת המאור שבתורה החל לסייע בהוצאת ספר זה לאור". דומה שאין נר נשמה מתאים יותר לעילוי נשמתו הטהורה של חסיד רב כשרון ובעל שאר רוח. ר' שלום צבי ז"ל, בנו בכורו של הסופר וההוגה רבי אברהם אליהו ז"ל, הספיק לקבל עליו עולה של חסידות חב"ד רק כשנה לפני פטירתו בגיל צעיר (בגיל 46 שנים). אברך בעל עמדה חברתית מבוססת, מוכר ונערץ על ידיעותיו ומצבו הרוחני, מחליט "לשנות כיוון", לאחר התלבטויות וחיפושי דרך שהובילוהו למסקנה כי זו דרך נשמתו. מיד התמסר בכל להט נפשו הגדולה לצלול בים החסידות ולצעור לאורה, בלימוד תורתה וקיום מנהגיה וכו' וכו'. היה זה צעד נועז המוכיח את אהבת האמת שהיתה בו והנכונות להקריב עצמו עבורה. תקופה קצרה לפני פטירתו אף כתב בעתוננו מאמר רב תוכן בענין "סעודת משיח" ו"משיח נאו".

* * *

בסיכום: ספר "סוד ה' ליראיו" מהווה מבוא לחכמת האמת ודרכי ההתבוננות ב"שויתי ה' לנגדי תמיד", על פי דרך חסידות חב"ד. ראוי הוא ספר זה שכל מבקש ה' יתעמק בו ויעשיר נפשו.

התכתבות בעניין השיטות השונות בעניין ה"צמצום"

להלן התכתבות מלפני קרוב לשלושה עשורים בעניין השיטות השונות בעניין ה"צמצום" ביני לבין הגאון החסיד רבי יצחק גינזבורג שליט"א, שהובאה לדפוס עתה בהשתדלות נכד אחי ברוך הכשרון הרה"ח ר' מרדכי שי' סטמבלר.

ב"ה, מוצש"ק זכור, אור ליום י"ב אדר תשנ"ו
מכובדי הנעלה
הרה"ג הרה"ח וכו' מוה"ר יצחק שי' גינזבורג
שלום וברכה!

מטעם "גל עיני" נשלח לי דף בשם "פורים מן התורה", פרי מחשבתך. כתמיד הנני נהנה מחידושי התורה שלך, וברוב המקרים הנני מסכים איתם, וכך גם, בדרך כלל, לגבי הדברים שבדף הנ"ל (אגב: תמיד פירשתי ע"ד המן שלא ידע שבאותו יום נולד – הכוונה לאותו יום ממש, יום הסתלקותו של משה, שכן "וזרח השמש ובא השמש", ובכל דור יש אתפשוטא דמשה, והמן לא ידע שעל פי עיקרון זה יש גם בדורו מרדכי שהוא משה שבדורו, והוא אשר ביטל את רוע הגזירה כאשר ידע את כל אשר נעשה, וד"ל. פירוש זה דומה לרעיון שלך המובע בדף הנ"ל).

ברם, חובה עלי להביע צערי על שגגה שיצאה מתחת ידך, פליטת קולמוס, בהגדרת שיטת המן כאמונה ב"צמצום כפשוטו" (אמנם בהמשך הדברים נאמר שהמן מייצג גם את הסילוק של ההשגחה האלקית – ולא זו שיטת ה"צמצום כפשוטו", כאמור במפורש בשער היחוד והאמונה פ"ז שהם מאמינים בני מאמינים וכו' ע"ש), ובהגדרה זו יש פגיעה בכל גדולי ישראל שסברו כן (כמבואר במכתב הידוע של כ"ק אדמו"ר מפאריז, שכבר בדור הראשון שאחרי האריז"ל היו שסברו כן – והם מפורטים במבוא ל"שומר אמונים" – אירגאס – של אחד המהדירים), ויתר על כן – ידוע שכ"ק הרבי עצמו ביטא יחס של הבנה, ויותר מזה, לשיטה זו כידוע ליודעים.

גם אם הכוונה, כנ"ל, לא לאותן שיטות כי אם לשיטה אחרת, כפרנית ר"ל, כמבואר בגוף הדברים שלך – כפי שציניתי – הרי השימוש במושג זה מטעה מאד, ועל כן נאמר: חכמים הזהרו בדבריכם.

בכבוד רב ובברכת הצלחה בעבוה"ק

פורים שמח
טוביה בלוי

מענה :

ב"ה, אור לה' סיון - מלכות שבמלכות - תשנ"ו
לכבוד הרה"ג הרה"ח וכו' מוהר"ר טוביה בלוי שי'
שלום וברכה !

נהניתי מאד לקבל את מכתבך מאור לי"ב אדר השתא, תגובה למאמר
"פורים מן התורה".

כמה ימים לאחר קבלת מכתבך, מצאתי את עצמי "מצומצם" בכלא
השרון (אך כשנודע לי "כי ברבים היו עמדי", הבנתי, בכיור וגלוי, שהוא "צמצום שלא
כפשוטו"!). מאז, מפאת מאורעות וטרדות שונים, התעכבה התשובה עד
עתה, ואתכם הסליחה.

ולעצם הענין: לפע"ד, ברור ששיטת המן אכן "משתלשלת" משיטת
"צמצום כפשוטו" כמו שהיא מופיעה בספרי גדולי ישראל! ולא בכדי הם
דברי אדמו"ר הזקן שכותב בספר התניא קדישא: "...שגגת מקצת חכמים
בעיניהם ה' יכפר בעדם ששגו וטעו בעיונם בכתבי האריז"ל והבינו ענין
הצמצום המוזכר שם כפשוטו...", שמהמשך דבריו יוצא מפורש ששיטה זו
נוגדת לחלוטין את אמונת ישראל הטהורה! [וברור למבין שדברי אדמו"ר
הזקן מתייחסים, בכללות, לכל ה"גוונים" שישנם ב"צמצום כפשוטו" -
שלש השיטות שמפרט הרבי במכתבו הידוע ("צמצום כפשוטו" במאור; "צמצום
שלא כפשוטו" במאור, שאף הוא כ"צמצום כפשוטו" יחשב ביחס לשיטה האמיתית של הבעש"ט
ב"צמצום שלא כפשוטו"; "צמצום כפשוטו" באור). וראה, באריכות, בספרנו "לב
לדעת", מאמר "וצדיק יסוד עולם", באור ה', שישנם עוד שיטות של
"צמצום כפשוטו", עיי"ש בכללות ענין הצמצום].

ומה שהרבי מגלה הבנה ביחס לשיטה זו, היינו מצד השכל (על דרך "הוה
אמינא" בגמרא. וכמבואר במ"א ששרש ומקור השכל שבא"ס ב"ה הוא מה שהשי"ת הוא "כל
יכול", שמתכונה זו באים השעשועים העצמיים ועד למה ששיער בעצמו בכח כל מה שעתידי להיות
בפועל - בחי' מוחא סתימאה שלפני הצמצום, כמבואר בדא"ח. ואלו הם דברי הרבי, שבהיותו
ית' "כל יכול", היה יכול לברוא את העולם בדרך של "צמצום כפשוטו", ומי ימנע בעדו. ועוד
יותר, בריאה כזו היתה מבליטה, לכאורה, את כחו ית' כ"כל יכול" ביותר), ולא מצד עצם
נקודת האמונה שבלב כל ישראל (שרש האמונה הוא במה ש"הוא לבדו הוא ואין
זולתו", שלמעלה, כביכול, ממה שהוא ית' "כל יכול", כמבואר בדא"ח) - "מאמינים בני
מאמינים". וחשובה היא הידיעה (היוצאת מדברי הרבי) שאין השכל מחייב,
בתחילה, את ענין ה"צמצום שלא כפשוטו", כדי לחזק את האמונה

הטהורה בו מצד עצם הנשמה שלמעלה מטעם ודעת לגמרי. לאחר גילוי האמונה בנפש, תפקידה של חסידות חב"ד הוא להמשיך ולהלביש את האמונה בחכמה, בינה ודעת – לדעת את האמונה.

מובן ששיטת "צמצום כפשוטו" משתלשלת מקו השמאל (שהרי שרש קו הימין הוא באוא"ס ב"ה הסובב כל עלמין, מה שהוא ית' "חפץ חסד" ורוצה להטיב. והוא שרשו של אברהם אבינו ע"ה, כמבואר בדא"ח. שרשו של יצחק אבינו ע"ה – קו שמאל, מדת הדין – הוא עצם ענין הצמצום באוא"ס לעשות חלל ומקום פנוי לעמידת העולמות וענין הרשימו שנשאר במקום החלל. יעקב אבינו ע"ה – קו האמצעי, מדת הרחמים – הוא סוד "אז יבקע כשחר אורך", המשכת הקו וחוט אוא"ס ב"ה הממלא כל עלמין להאיר במקום הצמצום), שבירידתו לבי"ע (- ידוע בחסידות שמקור השגתם של אותם גדולי ישראל שסברו "צמצום כפשוטו" היה בעולם הבריאה, ולא למעלה באצילות, חלילה) "מתנגד" להתגלות אור השי"ת שבקו הימין. מהשתלשלות קו השמאל מטה מטה, עשו (שממנו יוצאים עמלק והמן) פורש (בדרך נפילה וניתוק משרשו) מיצחק ("כי ביצחק יקרא לך זרע" – "ביצחק" ולא כל יצחק", אלא יעקב שביצחק, סוד התגלות ה"נורא" ב"יראה" ויחודם, כידוע ממורנו הבעש"ט זי"ע – הגילוי של "צמצום שלא כפשוטו" – "מה נורא המקום הזה..." – בדרגא הכי גבוהה, ובסוד מה שלעתיד לבא נאמר ליצחק אבינו דווקא "כי אתה אבינו").

נמצא שבהשתלשלות קו השמאל ישנם שלשה מצבים בדרך כלל: שרשו למעלה באצילות, בחי' יצחק ("צחוק עשה לי אלקים, כל השומע יצחק לי", שהרי אין הצמצום כפשוטו, ו"פחד (מהיות הצמצום נדמה, בעתי "קטנות", כפשוטו ח"ן) – יצחק!); ירידתו לבי"ע דקדושה, ששם "נחשך" שרשו העליון (הגילוי ש"לית אתר פנוי מיניה"), אך עדיין מקיף עליו בבחי' "שומר" מלמעלה (שמכאן האמונה בהשגחתו ית' עלינו תמיד). והוא מקום תפיסת שכלם של אותם גדולי ישראל כו'; נפילתו וניתוקו משרשו לגמרי, בחי' עשו, עמלק והמן המכחישים בה', בעצם הימצאותו ית' וכן בהשגחתו עלינו. והוא ע"ד הפתגם החסידי "עומק מתנגד אפיקורס" (שב"התעמקות" ה"המתנגד" בשיטתו, מסתלק מעליו ה"שומר" – סוד ההשגחה העליונה – וכו', כמבואר בחסידות).

גם מפורסם בחסידות שאותם גדולי ישראל שכעת נמצאים בעולם האמת, מקבלים נחת רוח גדול ותיקון ועילוי נשמה כאשר מעמידים את דבריהם על דיוקם בעולם התחתון (עלמא דשיקרא) ומגלים את האמת הצרופה, שאזי מתקיים בהם במעמדם העליון "מודה ועוזב ירוחם" (ואין זו פגיעה בכבודו ח"ו, אלא אדרבה...).

ירחם השי"ת שנזכה להכיר ולהודות תמיד על טעויותינו (וכמה צודקים הדברים כלפי - "חכמים הזהרו בדבריכם"...), לקיים בעצמנו "כל ימיו בתשובה", ובכך לעורר על כולנו רחמים רבים ועצומים - "ומיד הם נגאלים".

בברכת קבלת התורה בשמחה ובפנימיות

יצחק גינזבורג

כפר חב"ד